

11
/24

750
este?

M. EMINESCU

Proză și Versuri

EDITOR, V. G. MORTUN

IAȘI 1890

M. EMINESCU

Proză și Versuri
Iasi, 1890.

*Proza și versuri
Iasi, 1890*

Botoșani 10 Noiembrie 1887

Muli stimate amici,

Boala îndelungată de care am
sufert, m'a împiedecat de la încrederea
unei corespondențe regulate. Acum,
fiind într-o calvară mai restabilă,
vin a Vă ruga să Văduceți
a minte de mine, de lipsa
aproape absolută de mijloace
de subsistență, în care mă aflu.

Dacă Vă este cu putință de a-mi
veni în ajutor, Vă rog a o face
cât de curînd, căci cea mai neagră

mizerie mă amenință.

În așteptarea unui răspuns
rămân al DVoastre,

devotal amic

M. Eminescu

M. EMINESCU

PROZĂ ȘI VERSURI

No. 996 (RT) April 1890

~~Nov.~~ 16 212.

~~Inv. 23228~~

M. EMINESCU.

Proză și Versuri

1891

EDITOR, V. G. MORTUN

IASI 1890

859.0 - 1

859.0 - 3

21775.

CONTROL 1953

BIBLIOTECA CENTRALA DE DOCUMENTARE
BUCURESTI
COTA 16 212

1954

1961

RC 53/06

B.C.U. Bucuresti

C21775

FAT-FRUMOS DIN LACRIMA

Făt-Frumos din lacrimă

(POVESTE)

În vremea veche, pe cînd oamenii, cum sînt
îei a-zî, nu îerau decît în germenii viitoriului, pe
cînd Dumnezeu călcă încă cu picioarele sale
sfinte pietroasele pustii ale pămîntului,— în vre-
mea veche trăea un împărat întunecat și gîn-
ditoriū ca miează-noaptea și avea o împărăteasă
tînără și zimbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cinci-zeci de ani de cînd împăratul purtă răz-
boiū c'un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase
de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba
de sînge. Cinci-zeci de ani, și numai împăratul
trăea singur, ca un leu îmbătrînit, slăbit de
lupte și suferințe,— împărat, ce'n viața lui nu
risese nicî o dată, care nu zimbea nicî la cîn-
tecul nevinovat al copilului, nicî la surisul plin

de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrîne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătație și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n'avea cui să lese moștenirea urei lui. Trist se sculă din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără — pat aurit, înse pustiu și nebinecuvîntat — trist mergea în război cu inima neîmblînzită, — și împărăteasa, remasă singură, plîngea cu lacrimi de văduvie singurătatea ieî. Părul ieî cel galbăn ca aurul cel mai frumos cădea pe siniî ieî albi și rotunzi — și din ochiî ieî albaștri și mari curgeau șiroae de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor, și vine albastre se trăgeau pe fața ieî albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ieî, ieă se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, de asupra unei candelă fumegînde, icoana îmbrăcată în argint a maicei durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchiate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată mareața

iei statură, atinse cu buza iei seacă lacrima cea rece și o supse în adîncul sufletului său. Din momentul acela iea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălaiu ca razele lunei. Împăratul surise, soarele surise și iel în înfocata lui împărăție chiar stătù pe loc, încît trei zile n'a fost noapte, ci numai senin și veselie, — vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta ceriului.

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă.

Și crescù și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într'o lună cît alții într'un an.

Cînd ierà destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta ceriului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse în două. Atunci puse să-i facă altul mai greu — îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei; căzînd din nori nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată iel singur cu

oștile împăratului, ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstoriu, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mîndră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gîturile fetelor de împărați, își puse 'n briul verde un fluer de doine și altul de hore și cînd ieră soarele de două sulite pe ceriū, a plecat în lumea largă și'n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iear buzduganul, și-l aruncă să spintece nourii de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-î cîntecele, apele și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își turburau adîncul, ca să-și azvîrle afară undele lor, pentru ca fie-care din unde să-l audă, fie-care din iele să poată cînta ca dînsul cînd vor șopti văilor și florilor.

Riurile ce ciorăeau mai în jos de briele melancolicelor stînce, învățau de la păstoriul împărat doina iubirilor, iear vulturii ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure a stîncelor nalte, învățau de la iel țipetul cel plîns al jalei.

Steteau toate uimite pe cînd trecea păstorășul împărat, doinind și horind; ochii cei ne-

gri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și'n piepturile păstorilor tineri, rezimați c'un cot de-o stîncă și c'o mîna pe bîta, încolțea un dor mai adînc, mai întunecos, mai mare—dorul voiniciei!

Toate steteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cîntecul dorul inimei lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Cînd ȋerà'nspre sara zilei a treia, buzduganul căzînd, se izbi de o poartă de aramă, și făcû un vuet puternic și lung. Poarta ȋerà sfărămată și voinicul întră. Luna resărise di'ntre munți și se oglindea într'un lac mare și limpede, ca seninul ceriului. În fundul lui, se vedea sclipind, de limpede ce ȋeră, un nisip de aur; ȋear în mijlocul lui, pe o insulă de smarand încunjurat de un crîng de arbori verzi și stufoși, se ridică un mîndru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă, — atît de lucie, încît în ziduri resfrîngea ca'ntr'o oglindă de argint: dumbravă și luncă lac și țermuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lîngă poartă; și'n ae-

rul cel curat al serei tremurau din palat cîntece mîndre și senine. Făt-Frumos se sui în luntre și vîsînd, ajunse pînă la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, îel văzù în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și'n fie-care braț ardea cîte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala iera naltă susținută de stîlpî și de arcuri, toate de aur, ierbar în mijlocul iei stetea o mîndră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din cîte-un singur mărgăritariu mare; — ierbar boierii ce ședeau la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, ierau frumoși ca zilele tinereței și voioși ca horele. Dar mai ales unul din iei, cu fruntea'ntr'un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite iera frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mîndru iera Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! — zise'mpăratul; am auzit de tine, da de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oiu lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n'am viclenit asupra tatălui tău, ci tot-

de-auna m'am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m'oiu bate. Ci mai bine oiu spune lăutarilor se zică și cuparilor să împlă cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și om trăi.

Și se sărutară feciorii de 'mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos: De cine 'n lume te temi tu mai mult?

— De nime 'n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Ieu țiear de nime, afară numai de Dumnezeu și de mama pădurilor. O babă bătrână și urită, care împlă prin împărăția mea de mină cu furtuna. Pe unde trece țiea, fața pământului se usucă, satele se răsipesc, târgurile cad năruite. Mers-am țieu asupra ției cu bătălie, dar n'am isprăvit nemica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la'nvoială cu țiea și să-î dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor miei. Și a-zî vine ca să-și țiee birul.

Cînd sună miează-noaptea fețele mesenilor se posomoriră; căci pe miează-noapte călare cu aripî vîntoase, cu fața zbircită ca o stîncă pu-

havă și scobită de părae, c'o pădure'n loc de păr, urlă prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochiii iei două nopti turburi, gura iei un hău căscat, dinții iei șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trînti cu toată puterea într'o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stîncă, pe care-o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șueră și se zmulgea ca vîntul închis — dar nu-î folosea nemica.

Veni iewar la ospăt; cînd prin bolțile ferestelor la lumina lunei văzură două dealuri lungi de apă. Ce iewar? Mama pădurilor, neputînd să iewasă, trecea peste apă cu piuă cu tot și-î brăzdă fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stîncă de piatră îndrăcită, rupîndu-și cale prin păduri, brăzdînd pămîntul cu dîră lungă, până ce se făcù nevăzută în depărtarea noptei.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi luîndu-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dîra trasă de piuă, până ce ajunse lîng'o casă frumoasă, albă, care steclea la lumina lunei în mijlocul unei grădini de flori. Florile iewau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise

și albe, ȋear pîntre ȋele roeau fluturȋ ușorȋ, ca sclipitoare stele de aur. Miroș, lumină și un cîntec nesfirșit, ȋncet, dulce ȋeșind din roirea fluturilor și a albinelor, ȋmbătau grădina și casa. Lîngă prispă steteau două butii cu apă,— ȋear pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ȋei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, ȋear părul ȋei de aur ȋeră ȋmpletit ȋn cozi lășate pe spate, pe cînd o cunună de mărgăritărele ȋeră așezată pe fruntea ȋei netedă. Luminată de razele lunei, ȋea părea muiată ȋntr'un aer de aur. Degetele ȋei ca din ceară albă torceau di'ntr'o furcă de aur și di'ntr'un fuior de o lînă ca argintul torcea un fir de o matasă albă, subțire, strălucită, ce semănă mai mult a o vie rază de lună, ce cutreera aerul, decît a fir tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit Făt-Frumos, zise ȋea cu ochii limpezi și pe jumătate ȋnchiși — cît ȋe de mult de cînd te-am visat. — Pe cînd degetele mele torceau un fir gîndurile mele torceau un vis, un vis frumos, ȋn care ȋeu mă ȋubeam cu tine; Făt-Frumos din fuior de argint torceam și ȋeram să-ȋi țes o haină urzită ȋn descîntece, bă-

tută'n fericire; s'o porți... să te iubești cu mine. Din tortul mieu ți-ași face o haină, din zilele mele o vieață plină de dezmierdări.

Ast-feliu cum privea umilită la iel, fusul îi scăpă din mână, și furca căzù alături cu iea. Iea se sculă — și ca rușinată de cele ce zisese, mînele iei spînzurau în jos ca la un copil vinovat, și ochii iei cei mari se plecară. — Iel se apropiè de iea, c'o mîna îi cuprinse mijlocul, iear cu ceealaltă îi dezmierdă încet fruntea și părul, și-i șopti: „Ce frumoasă iești tu, ce dragă'mi iești! A cui iești tu, fata mea?”

— A mamei pădurilor — respunse iea suspînd — mă vei iubi tu acuma, cînd știi a cui sînt? Iea încunjură cu amîndouă brațele iei goale grumazul lui, și se uită lung la iel, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui iești — zise iel — destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncia — zise iea lipindu-se mai tare de pieptul lui — dacă te-ar găsi mama, iea te-ar omori, și dac'aî muri tu, ieu ași nebuni, orî ași muri și ieu.

— N'aibî frică, zise iel zîmbind și desfăcîndu-se din brațele ei. — Unde-î mumă-ta?

— De cînd a venit se zbućiumă în piua în care-ai încuiat'o tu, și roade cu colțiî la lanțurile, ce-o închid.

— Ce-mî pasă, zise iesel răpezindu-se să vadă unde-î.

— Făt-Frumos, — zise fata — și două lacrimî mari străluciră în ochiî iesel — nu te duce încă. Să te învăț iesel ce să facem ca să învingî tu pe mama. Vezi tu buțile aste două? Una-î cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una'n locul alteia. Mama, cînd se luptă cu vrăjmașiî iesel, strigă cînd obosește: „Stăî, să mai bem cîte-o leacă de apă!” Apoi iesel bea putere în vreme ce dușmanul iesel numai apă. De-aceea noi le mutăm din loc, iesel nu va ști și va bea numai apă în vremea luptei cu tine. — Precum au zis, așa au și făcut.

Iel se răpezî după casă. „Ce faci babă?” strigă iesel.

Baba de venin se zmulse odată din piua'n sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până'n nori.

— A! bine că mi-ai venit Făt-frumos — zise iesel, făcîndu-se iesel scurtă — iesel acum hai la luptă, acû om vedea cine-î mai tare.

— Ha! — zise Făt-Frumos.

Baba'l apucă de mijloc, se lungi răpezindu-se cu iel până'n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țerină până'n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe iea și o băgă 'n pământ până-în genunchi.

— Stăi, să mai bem apă — zise mama pădurilor ostenită.

Stătură și se resuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, și-un feliu de foc nestins îi cutreeră cu fiori de recoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C'o putere îndoită, cu brațe de fier o zmunci pe baba de mijloc și-o băgă'n pământ până'n gît. Apoi o izbi cu buzduganul în cap și-î răsipi creeri. — Ceriul încărunți de nourî, vîntul începù a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheeturile căpriorilor iei. Șerpi roșii rupeau trăsînd poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cîntă adînc, ca un proroc al pierzării. Prin acel întunerec des și nepătruns, Făt-Frumos vedea — albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mânilor ridicate și palidă. Iel se apropiè de iea și-o cuprinse cu brațele lui. Iea căzù

ca moartă de groază pe pieptul lui, și mîinile
îei reci s'ascuseră'n sinul lui. Ca să se tre-
zească, îel îi sărută ochiî. Noriî se rupeau bu-
cățî pe ceriî — luna roșie ca focul se ivea prin
spărturile lor răsipite; — îear pe sinul lui Făt-
Frumos vedea cum înfloreau două stele alba-
stre, limpezî și uimite — ochiî miresei lui. Iel
o luă pe brațe și începù să fugă cu îea prin
furtună. Iea-și culcase căpul în sinul lui și pă-
rea că adormise. Ajuns lîngă grădina împăra-
tului, îel o puse'n luntre, ducînd'o ca'ntr'un lea-
găn peste lac, zmulse îearbă, fin cu miros și
florî din grădină și-î clădi un pat, în care-o a-
șeză ca'ntr'un cuib.

Soarele ieșind din resărit privea la îei cu drag.
Hainele îei umede de ploae se lipise de mem-
brele dulci și rotunde, fața îei de-o paloare
umedă ca ceara cea albă, mîinele micî și unite
pe piept, părul despletit și resfirat pe fin, o-
chiî mari, închiși și adînciți în frunte, ast-feliî
îea îeră frumoasă, dar părea moartă. Pe acea
frunte netedă și albă, Făt-Frumos presură cî-
te-va florî albastre, apoi șezù alături cu îea
și începù a doini încet. Ceriul limpede — o ma-
re, soarele o față de foc, îerburile înprospăta-

te, mirosul cel umed al florilor învioșate o făcea să se doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ieii de glasul cel plîns al fluerului. Cînd ieia soarele în amiea-zi firea tăcea, și Făt-Frumos ascultă liniștită ieii resuflare caldă și umedă. Încet se plecă la obrazul ieii și-o sărută. Atunci ieia deschise ochii încă plini de visuri, și întinzîndu-se somnoroasă zise încet și zimbînd: Tu aici iești?

— Ba nu sînt aici, nu vezi că nu sînt aici? — zise ieii mai lăcremînd de fericire. Cum se dea ieii lîngă ieia, ieia și întinse un braț și îi cuprinsese mijlocul.

— Hai scoală, zise ieii dezmierdînd'o — ie ziuă namieaza-mare. Ieia se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, ieii îi cuprinsese mijlocul — ieia-i încunjură grumazul — și astfel trecură prîntre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

Ieii o duse la împăratul și i-o aretă spundu-i că-i mireasa lui. Împăratul zimbî, apoi îl luă de mîna pe Făt-Frumos, ca și cînd ar fi vrut să-i spue ce-va în taină și-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci ieii nu-i spuse nemica, ci numai se uită ui-

mit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripele ca pe niște pînze de argint și cu capul cufundat în apă sfășiea fața senină a lacului.

— Plîngi, împărate? — zise Făt-Frumos — de ce?

— Făt-Frumos, — zise împăratul — binele ce mi l'ai făcut mie, nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, ori cît de scumpă mî-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

— Ce împărate?

— Vezi tu lebăda ceea îndrăgită de unde? — tînar fiind, ași trebui să fiu îndrăgit de vieată, și cu toate astea de cîte ori am vrut să-mi fac samă. Iubesc o fată frumoasă cu ochii gînditori, dulce ca visele mării — fata Genarului, om mîndru și selbatec ce și petrece vieța vîînd prîî n păduri bătrîne. O, cît îe de aspru îel, cît îe de frumoasă fata lui! Ori ce încercare de-a o răpi a fost deșartă. Incearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-î îeră frățiea de cruce, ca ori-cărui voînic, mai scumpă decît zilele, mai scumpă decît mireasa.

— Împărate prea luminate, din cîte noroace ai avut, unul a fost mai mare decît toate:

21775

cela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai că mă duc țieu, să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vînt Făt-Frumos, și iera să plece. Atunci mireasa lui — Ileana o chemă — îi zise încet la ureche, sărutîndu-l cu dulce: „Nu uita Făt-Frumos, că pe cît vei fi tu departe, țieu oiă tot plînge.”

Iel se uită cu milă la țiea, o mîngăea — dar apoi desfăcîndu-se de îmbrătoșerile ției se avîntă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și cînd resărea di'ntre stînci bătrîne luna cea palidă ca fața unei fete moarte, atunci vedea din cînd în cînd cîte-o streanță urieașă atîrnată de ceriū, ce încunjură cu poalele ției vîrful vre-unui munte — o noapte sfirțicată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Cînd se lumină de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într'o mare verde și întinsă, ce trăește în miș de valuri senine, strălucite, cari treeră ariea mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul ceriului și în verdele mării. In capătul șirului de munți, drept asupra mării se oglindea în fun-

dul ției o măreață stîncă de granit, din care resărea ca un cuib alb o cetate frumoasă, care de albă ce țera, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate resăreau ferestre strălucite, iar di'nt'r'o fereastră deschisă se zărea pri'ntre oale de florii un cap de fată oacheș și visătoriu, ca o noapte de vară. Iera fata Genarului.

— Bine-ai venit Făt-Frumos — zise ția, sărind de la fereastră și deschizînd porțile mărețului castel, unde ția locuea singură ca un geniu într'un pustiiu — astă noapte mi se părea că vorbesc c'o stea, și steaua mi-a spus, că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În șala cea mare a castelului, în cenușa vetrei veghea un motan cu șapte capete, care cînd urlă di'nt'r'un cap s'auzea cale de-o zi, iar cînd urlă din cîte șapte, s'auzea cale de șapte zile.

Genarul pierdut în selbatecele sale vînători se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata'n brațe și punînd'o pe cal zburau amîndoî pri'n pustiiul lungului mării ca două abiea văzute închiegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un

cal năzdrăvan cu două inimă. Motanul din castel mieună di'ntr'un cap, iar calul Genarului necheză cu voacea lui de bronz.

— Ce ie? — îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan — ți s'a urit cu binele?

— Nu mi s'a urit mie cu binele, ci de tine-î reu. Făt-Frumos ți-a furat fata.

— Trebuie să ne grăbim mult ca să-î ajungem?

— Să ne grăbim și nu prea, pentru că-î putem ajunge.—Genarul încălecă și zbură ca spaîma cea bătrînă în urma fugiților. In curînd îi și ajunse. — Să se bată cu iel Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul ieră creștin și puterea lui nu ieră în duhurile întunerecului, ci în Dumnezeu.

— Făt-Frumos, — zise Genarul — mult iești frumos și mi-e milă de tine. De astă-dată nu-ți fac nemica, dar de altă-dată... ține minte!— Și luîndu-și fata alături cu iel, pieri în vînt, ca și cînd nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos ieră voinic și știea drumul înapoi. Iel se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, înse mai palidă și mai plînsă iea părea și mai frumoasă. Genarul ieră dus iar la

vinătoare cale de două zile. — Făt-Frumos luă alți cai din chiar grajdul Genarului.

Astă-dată plecară noaptea. Iei fugeau cum fug razele lunii peste adîncele valuri ale mării, fugeau pri'n noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci pri'n fuga lor auzeau mieautele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se părù că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate acestea nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinsese, căci Genarul venea în fuga calului de rupea pămîntul.

Fața lui ieră înfricoșată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, iel apucă pe Făt-Frumos și-l azvîrli în nourii cei negri și plini de furtună ai ceriului. Apoi dispărù cu fată cu tot.

Făt-Frumos ars de fulgere — nu căzù din iel de cît o mîna de cenușă în nisipul cel fierbinte și sec al pustiiului. Dar din cenușa lui se făcù un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant; pe lîngă iel arbori nalți, verzi, stufoși respîndeau o umbră recorită și mirositoare. Dacă cine-và ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeleș că jelea într'o lungă doină — pe Ileana, împărăteasa cea bălae a lui Făt-

Frumos. Dar cine se înțelegea glasul izvorului într'un pustiiu, unde până atunci nu calcase picior de om?

Dar pe vremea aceea, Domnul îmblă încă pe pământ. Într'o zi se vedeau doi oameni călătorind pri'n pustiiu. Hainele și fața unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decît umbra celui luminat. Ierau Domnul și St. Petrea. Picioarele lor înfierbîntate de nisipul pustiiului calcară atuncia în recoarele și limpedele pîrau ce curgea din izvor. Pri'n cursul apei cu gleznelor lor sfășieau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă, și-și spălă fața sa cea sfîntă și luminată și mînele sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amîndoi în umbră, Domnul, cugețînd la tatăl său din ceriū, și St. Petrea ascultînd pe cugete doina izvorului plîngătoriū. Cînd se sculară spre a merge mai departe, zise St. Petrea: „Doamne, fă ca acest izvor să fie, ce-a fost mai înnainte.“ — „Amin!“ zise Domnul ridicînd mîna sa cea sfîntă, după care apoi se depărtară în spre mare fără a mai privi înapoi.

Ca pri'n farmec pieri izvorul și copacii și Făt-Frumos trezit ca di'ntr'un somn lung se

uită împrejur. Atunci văzù chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, cari se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe St. Petrea, care mergînd în urma lui și învins de firea lui cea omenească se uită înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap.— Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul lui St. Petrea se răsipi în depărtare, și nu se vedea de cît chipul strălucit al Domnului aruncînd o dungă de lumină pe luciul apei, ast-feliu încît dacă soarele n'ar fi fost în amiează, ai fi crezut că soarele apune!— Iel înțelese minunea învierii sale și îngenunchè înspre apusul aceluï soare dumnezeesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduște voinicul a nevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și în spre sară ajunse la castelul Genarului ce strălucea în întunerecul searei ca o urieasă umbră. Iel intră în casă... fata Genarului plîngea. — Dar cînd îl văzù, fața ieï se 'nsenină, cum se 'nsenină o undă de o rază. Iel îi povesti, cum înviese, atunci ie-a-ï zise: „De răpit nu mă poți răpi până ce nu-ï avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu,

pentru c'acela are două inimi; dar iew am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeti unul ca acela. Până atunci înse, pentru ca să nu te afle tatăl mieu, iew te voiü prefăce într'o floare." Iel șezù pe un scaun, iewa șopti o vrajă dulce, și cum îl sărută pe frunte, iel se prefăcù într'o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Iea'l puse între florile din fereastă și cîntă de veșelie, de resună castelul tatălui iewi.

Atunci întră și Genarul.

— Veselă fata mea? și de ce ești veselă?—
întrebă iel.

— Pentru că nu mai ieste Făt-Frumos, ca să mă răpească, respuse iewa rizind.

Se puseră la cină.

— Tată — întrebă fata — de unde ai calul D-tale, cu care îmblî la vînat?

— La ce-ți trebuie s'o știi? zise iel încrun-
tînd sprincenele.

— Știi prea bine—respuse fata,—că nu vreau
ca s'o știu, de cît numai iewa-așa ca s'o știu pen-
tru c'acu nu mai iew Făt-Frumos să mă răpească.

— Știi tu, că nu mă împotrivesc ție nici o-
dată — zise Genarul.

„Departe de-aicea lângă mare, șede o babă care are șapte iepe. Iea ține oameni, cari să i le păzească un an, (cu toate că anul ieii nu ie de cît de trei zile) și dacă cine-va i le păzește bine, iea-l pune să-și aleagă drept resplată un mînz, iear de nu, îl omoară și-î pune capul într'un par. Chiar înse dacă păzește cine-va bine iepele, totu-și iea-l viclenește pe om, căci scoate inimile din caii toți și le pune într'unul singur, în cît cel ce-a păzit, alege mai în totdeauna un cal fără inimă, care-î mai reu decît unul de rînd... Iești mulțămită, fata mea?

— Mulțămită — respunse iea zimbînd.

Tot o dată înse Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă di'ntr'un vis, de care nu-și poate aduce a minte. Iea uitase tot ce-i spusese tată-său. Inse floarea din fereastră veghea pri'ntre frunzele ieii, ca o stea roșie pri'n încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă ieară-și des demineată la vînătoare.

Fata sărută murmurînd floarea roșie și Făt-Frumos născu ca din nemica înaintea ieii.

— Iei, știi ce-va? o întrebă iel.

— Nu știi nemica — zise iea tristă și punînd dosul mînei pe fruntea iei — am uitat tot.

— Inse ieu am auzit tot — zise iel. — Remiî cu bine, fata mea; în curînd ne vom vedea iear.

Iel încălecă pe un cal și dispărù în pustiiuri.

În arșița cea dogoritoare a zilei văzù aproape de pădure un țîțariu zvîrcolîndu-se în nisipul cel fierbinte. Făt-Frumos — zise țîțariul — ieamă de mă du până'n pădure, că ți-oiu prinde și ieu bine. Sînt împăratul țîțarilor. — Făt-Frumos îl duse până în pădurea, pri'n care ierà să treacă.

Ieșînd din pădure trecù iear pri'n pustiiu de-a lungul mării și văzù un rac atît de ars de soare, în cît nu mai avea nici putere să se mai întoarcă înapoi... Făt-Frumos — zise iel — aruncă-mă'n mare, că ți-oiu prinde și ieu bine. Sînt împăratul racilor! — Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea.

Cînd în spre sară ajunse la un bordeiî urit și acoperit cu gunoiu de cal. Împrejur gard nu ierà, ci numai niște lungi țeruse ascuțite, din cari șese aveau fie-care'n vîrf cîte un cap

îear al șeptele fără, se clătină mereu în vînt și zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrînă și zbîrcită, culcată pe un cojoc vechi stă cu capul îei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere și frumoase, care-î căută în cap.

— Bine v'am găsit, zise Făt-Frumos.

— Bine-ai venit flecăule, zise baba sculîndu-se. Ce-ai venit? Ce cauți? Vrei să-mi paști îepele poate.

— Da.

— Iepele mele pasc numai noaptea... Uit'te, chiar de-acu poți să pornești cu îele la păscut... Fată hăi! îea dă tu flecăului de mîncatul ce i-am făcut îeu și pornește-l.

Alături cu bordeiul îeră sub pămînt o pivniță. Iel întră în îea, și acolo văzù șapte îepe negre strălucite, — șapte nopți, cari de cînd îerau nu zărise încă lumina soarelui. Iele nechezau și băteau din picioare.

Nemîncat toată ziua, îel cină ce-î dăduse

baba, și-apoi încălecînd pe una din ȩepe, mînă pe celelalte în aerul întunecos și recoare al nopței. Dar încet, încet simți cum se strecoară un somn de plumb pri'n toate vinele lui, ochii i se painjeniră și ȩel căzù ca mort în ȩearba pajiștei. ȩel se trezi pe cînd mijeă de ziuă. Cînd colo — ȩepele nicăieri. ȩel își credea capul pus în țeapă, cînd vede ȩeșind di'ntr'o pădure 'n depărtare cele șapte ȩepe alungate de un roiù nemărgenit de țințari și un glas subțire'i zise: Mi-ai făcut un bine, ți l'am făcut și ȩeu.

Cînd se întoarse cu caii, baba începù se turbe, să răstoarne casa cu susu 'n jos și să bată fata, care nu ȩeră de vină.

— Ce ai mamă? întrebă Făt-Frumos.

— Nemica — zise ȩea — mi-a venit și mie toane. Asupra ta n'am nemica... sînt foarte mulțămită. Apoi întrînd în grajdii, începù să bată — caii, țipînd: „Ascundeți-vă mai bine, batăv'ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsască, ucigă-l crucea și mînince-l moartea!”

A doua zi porni cu caii, dar ȩear căzù jos

și dormi până ce mijea de ziuă. Desperat ȋeră să ȋee lumea'n cap — cînd de o dată vede resă-rind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de-o mulțime de raci. — Mi-ai făcut un bine — zise un glas — ți l'am făcut și ȋeu. ȋeră împă-ratul racilor. — Iel mîna caii 'n spre casă, și vede ȋear o praveliște ca'n ziua trecută.

Inse în cursul zilei roaba babei s'apropiè de ȋel și-ȋ zise încet stringîndu-l de mîna: „ȋeu știu, că tu ȋești Făt-Frumos. Să nu mai mă-mînci din bucatele, ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu somnoroasă... Ți-oiu face ȋeu alt-feliu de bucate.”

Fata într'ascuns ȋi făcù merinde, și'n spre sară cînd ȋeră să plece cu caii, ȋși simți ca pri'n minune capul treaz. Spre miezul nopței se'n-toarse a casă, mîna caii în grajdiu, ȋi încuiè și întră în odae. Pe vatra cuptoriului în cenușă mai licureau cîți-va cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și întepenită ca moartă. Iel gîndi c'a murit și-o scutură. Iea ȋeră ca trunchiul și nu se mișcă de loc. Iel trezi fata ce dormea pe cuptoriu.

— Uit'te, zise ȝel, ȝi-a murit baba.

— Aș! asta să moară!— respunse ȝea suspinînd. — Adevărat că acum ȝe ca și moartă. Acu'ȝ miează-noaptea... un somn amortit ȝi cuprinde trupul... dar sufletul ȝei cine știe pe la cîte respintenȝi stă, cine știe pe cîte căi a vrăjilor umblă. Până ce cîntă cucoșul ȝea sugere inemele celor ce mor ori pustiește sufletul celor nenorociȝi. — Da, bădică, mîne ȝi se'mplinește anul, ȝea-mă și pe mine cu d-ta, că ȝi-oiŭ fi de mare folos. Ieu te voiŭ scăpă din multe primejdii, pe cari ȝi le gătește baba.

Iea scoase din fundul unei lăzi hîrbuite și vechi o cute, o perie și o năframă.

A doua zi de demineaȝă i se ȝmplinise lui Făt-Frumos. Baba trebuia să-ȝ dea unul din cai și-apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe cînd prînzeau, baba ȝeși până în grajdii, scoase inemele din cîte-și șapte cai, spre a le pune pe toate într'un tretin slab, căruia-ȝ privea pri'n coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă și după îndemnarea babeȝ se duse să-ȝ

aleagă calul ce trebuia să și-l iee. Caii cei fără inemi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inemele sta culcat într'un colț pe-o movilă de gunoiu.

— Pe acesta-l aleg ieu — zise Făt-Frumos, arătînd la calul cel slab.

— Da cum, Doamne iertă-mă, să slujești tu de geaba? — zise baba cea vicleană — cum să nu-ți iei tu dreptul tău? Alege-ți unul din caii iști frumoși... ori-care ar fi, ți-l dau.

— Nu, pe acesta-l voiu — zise Făt-Frumos, țiind la vorba lui.

Baba scîrșni din dinți ca apucată, dar apoi își strinse moara cea hîrbuită de gură, ca să nu iasă pri'n iea veninul ce-i răscolea inema peștiță. — Hai, iea-ți-l zise 'n sfîrșit.

Iel se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiiului se iea după urmele lui și zbură ca un gînd, ca o vijelie pri'ntre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-î.

Într'o pădure îl așteptă fata fugită. Iel o urcă pe cal după dînsul și fugea mereu.

Noaptea inundase pământul cu aerul ției cel negru și recoare.

— Mă arde 'n spate — zise fata. Făt-Frumos se uită înapoi. Di'nt'r'o volbură naltă verde, se vedeau nemișcați doi ochi de jera tec, ale căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rerunchii fetei.

— Aruncă periea — zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Și de o dată 'n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămînd de lupi.

— Înnainte — strigă Făt-Frumos calului, care zbură asemenea unui demon urmărit de un blăstem pri'n negura nopței. Luna palidă trecea pri'n nourī surī ca o față limpede pri'n mijlocul unor vise turburī și secī.

Făt-Frumos zbură... zbură neconținut.

— Mă arde 'n spate! — zise fata c'un gemăt apăsător, ca și cînd s'ar fi silit mult, ca să nu spue încă.

Făt-Frumos se uită, și văzù o bufniță mare și sură, din care nu străluceau de cît ochii roșii, ca două fulgere lănțuite de un nor.

— Aruncă cutea — zise fata. Făt-Frumos o aruncă.

Și de o dată se ridică din pămînt un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingînd de nori.

Făt-Frumos vîjia pri'n aier așa de iute, în cît i se părea că nu fuge, ci cade din înnaltul ceriului într'un adînc nevăzut.

— Mă arde -- zise fata.

Baba găurise stînca într'un loc și trecea pri'n ăea prefăcută într'o funie de fum, a căreia capăt di'nainte ardea ca un cărbune.

— Aruncă năframa — zise fata. Făt-Frumos o ascultă.

Și de o dată văzură în urmă-le un luciù în-

tins, limpede, adînc, în a căruî oglindă bălăe se scaldă în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prî'n aier și se uită prî'n norî. Cale de două ceasuri — pierdută în naltul ceriului — plutea încet, încet prî'n albastrul tăriei miează-noaptea bătrîna cu aripele de aramă.

Cînd baba înotă smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu 'n norî și lovî miează-noaptea în aripi. Iea căzù ca plumbul la pămînt și croncănî jalnic de douăspre-zece orî.

Luna s'ascunse într'un nor și baba cuprinsă de somnul ței de fier se afundă în adîncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iear în mijlocul lui se ridică o țearbă lungă și neagră. Ieră sufletul cel osîndit al babeî.

— Am scăpat — zise fata.

— Am scăpat — zise calul cel cu șapte inemî.

— Stăpîne, — adăogi calul — tu ai izbit miează-noaptea, de a căzut la pămînt cu două ceasuri înainte de vreme, și ție simt sub picioarele mele răscolindu-se năsipul. Schelete înmormîntate de volburele năsipului arzătoriu al puștiilor au să se scoale, spre a se sui în lună la benchetele lor. Ie primejdios ca să umbli acumă. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v'ar putea omori. Ci mai bine voi culcați-vă, și ție păn atunci m'oiu întoarce la mama, ca să mai sug înc'o dată laptele cel de văpaie albă a țitelor ției, pentru ca să mă fac țiear frumos și strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe năsipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se'nfundase în cap, oasele și încheieturile fetei îi eșise afară, pe-lița din oacheșă se făcuse vînată, mîna grea ca plumbul și rece ca un sloi de ghieată.

— Ce ție-i? o întrebă Făt-Frumos.

— Nemica — nu mi-i nemica, zise țiea cu gla-

sul stins; și se culcă în năsip tremurînd ca apucată. Făt-Frumos dădù drumu calului, apoi se culcă pe mantaua ce și-o așternuse.

Iel adormi; cu toate acestea-î părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul și pri'n iel părea că vede, cum luna se coborea încet, mărindu-se spre pămînt, până ce părea ca o cetate sfîntă și argintie, spînzurată din ceriù, ce tremurà strălucită... cu miù de ferestre trandafirii; și din lună se scoborea la pămînt un drum împărătesc acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Ieară din întinsele pustii se răscoleau din năsip schelete nalte... cu capete seci de oase... învălite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, în cît pri'n mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțele lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spinii aurii și lungi... și încălecați pe schelete de cai, mergeau încet — încet... în lungi șiruri... dungii mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunei și se pierdeau în palatele înmărmurite a

le cetăței din 'lună, prin a cărora ferești se auzea o muzică lunatecă... o muzică de vis.

Atunci i se părù că și fata de lîngă iel se ridica încet... că trupul iei se răsipea în aier, de nu remăneau de cît oasele, că inundată de-o mantă argintie, apucă și iea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pămînt, momită de vrăjele babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzì... se înnegrì — și nu mai văzù nemica.

Cînd deschise ochii soarele iera sus de tot. Fata lipsea și aievea. Dar în pustiiul arid nechezea calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care iel acu o vedea pentru 'ntăiea dată.

Făt-Frumos se avîntă pe iel și'n răstîmpul cîtor-va gînduri fericite ajunse la castelul încolțit al Genarului.

De astă-dată Genarul vînă departe cale de șapte zile.

Iel o luă pe fată pe cal di'naintea lui. Iea-î cuprinsese gîtul cu brațele îei și-și ascunsese capul în sinul lui, pe cînd poalele lungi ale haînei îei albe atingeau din zbor năsipul pustiei. Mergeau așa de îute, în cît i se părea, că pustiiul și valurile mării fug, iar îei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunînd din cîte șapte capetele.

Pierdut în păduri Genarul își aude calul nechezînd.

— Ce îe? — îl întrebă.

— Făt-Frumos îți fură fata, — respunse calul năzdrăvan.

— Putea-l'om ajunge? — întrebă Genarul mirat, pentru că știea, că-l omorise pe Făt-Frumos.

— Nu zeu, respunse calul — pentru c'a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inemî, pe cînd îeu n'am de cît două.

Genarul își înfipse pîntenii adînc în coastele

calului, care fugea scuturîndu-se... ca o vijelie. Cînd îl văzù pe Făt-Frumos în pustiiu, zise calului său: „Spune frăține-tău să-și arunce stăpînul în nori și să vină la mine, că l'oiu hrăni cu miez de nucă și l'oiu adăpă cu lapte dulce.”

Calul Genarului îi necheză frăține-său, ceea ce-î spusese — dar frate-său i-o spusese lui Făt-Frumos:

— Zi frăține-tău, — zise Făt-Frumos calului său — să-și arunce stăpînu 'n nori, și l'oiu hrăni cu jaratec și l'oiu adăpă cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frăține-său, și acesta azvîrlî pe Genarul până în nori. Norii ceriului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos — iear din două gene de nourî se vedeau doi ochi albaștri ca ceriul, ce răpezeau fulgere lungi. — Ierau ochii Genarului ezilat în împărăția aierului.

Făt-Frumos domoli pasul calului, și așeză pe fată pe acela al tătâne-său. O zi încă — și ajunseră în mîndra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, cînd se împrăștié faima veniréi lui, ziua-și muié aierul în lumină de serbătoare și oamenii așteptau murmurînd la faima veniréi lui, cum vuește un lan de grîu la suflarea unui vînt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa?

Iea, cum plecase Făt-Frumos, s'a închis într'o grădină cu nalte zidiuri de fier și acolea culcîndu-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plînse într'o scaldă de aur, așezată lîngă iea, lacrimi curate ca diamantul.

In grădina cu multe straturi, ne-udată și ne căutată de nimeni, născură din pietriș sterp din arșița zilei și din secăciunea nopței flori cu frunze galbene și c'o culoare stinsă și turbure ca turburii ochi ai morților, florile durerei.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiti de plîns, nu mai vedeau nemica; de cît i se părea numai'

că'n luciul băeii, plină de lacrimile ieii, vedea ca'n vis chipul mifelui ieii iubit. Ci ochii ieii, două izvoare secate, încetase de-a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ieii galbăn și lung, despletit, — și împrăștiat ca creții unei mantii de aur pe sinul ieii rece — cine-ar fi văzut fața ieii de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trăsăturile ieii, ar fi gândit că-i o înmărmurită zină a undelor, culcată pe un mormînt de prund.

Dar cum auzi vuetul venirei lui, fața ieii se însenină; ieia luă o mîină de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca pri'n farmec foile galbene ale aleelor de arbori și ale straturilor se 'n-verziră ca smarandul. Florile triste și turbure se 'nnălbiră ca mărgăritariul cel strălucit, — și din botezul de lacrimi luară numele lăcrimioare.

Impărăteasa cea oarbă și albă umblă încet pri'n straturii și culese în poale o mulțime de lăcrimioare, pe cari apoi așternîndu-le lîngă baiea de aur, făcù un pat de flori.

Atunci întră Făt-Frumos.

Îea s'aruncă la gîtul lui, înse amuțită de bucurie, îea nu putu de cît se îndrepte asupra-î ochii săi stinși și orbî, cu cari ar fi vrut să-l soarbă în sufletul îei. Apoi îea îl luă de mîna și-î aretă baiea de lacrimi.

Luna limpede înfloreă ca o față de aur pe seninul cel adînc al ceriului. În aierul nopței Făt-Frumos își spală fața în baiea de lacrimi, apoi învîlindu-se în mantaua, ce i-o țesuse din raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Impărăteasa se culcă și îea lîngă îel și visă în vis, că maica Domnului desprinsese din ceriū două vinete stele ale demineței și i le așezase pe frunte.

A doua zi deșteptată, îea vedea. — —

A treia zi se cunună Impăratul cu fata Generalului.

A patra zi îeră să fie nunta lui Făt-Frumos.

Un roiū de raze venind din ceriū, a spus

lăutarilor cum horesc îngerii cînd se sfințește un sfînt—și roiuri de unde resărind din inema pămîntului le-a spus cum cîntă ursitorile cînd urzesc binele oamenilor. Ast-feliu lăutarii mă-estriră hore nalte și urări adînci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint, lă-crimioarele sure ca mărgăritariul, mironosițele viorele și florile toate, s'adunară vorbind fie-care în mirosul ției și ținură sfat lung, cum să fie luminele hainei de mireasă; apoi încredin-țară taina lor unui curtenitoriū flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse și flutură în cercuri multe asupra feței miresei, cînd ția dormea, și-o făcū să vadă într'un vis luciu ca oglinda, cum trebuia să fie 'mbrăcată. Iea zimbi, cînd se visă atît de frumoasă.

Mirele'și puse cămașă de tort de raze de lună, brîu de mărgăritare, mantă albă ca nin-soarea

Și se făcū nuntă mîndră și frumoasă, cum n'a fost alta pe fața pămîntului.

Si-au trăit apoi în pace și în liniște anii mulți și fericiți, iear dac'a fi adevărat, ce zice lumea: că pentru Feț-Frumoși vremea nu vreamuește, apoi poate c'or fi trăind și astă-zî.

SERMANUL DIONISIE

Sermanul Dionisie

(NUVELA)

.....și tot ast-feliu dacă închid un ochi văd mîna mea mai mică de cît cu amîndoî. De aș avea trei ochi aș vedea-o și mai mare, și cu cît mai mulți ochi aș avea cu atîta lucrurile toate di'mprejurul meu ar părea mai mari. Cu toate astea născut cu miî de ochi în mijlocul unor aretări colosale, iele toate în raport cu mine, păstrîndu-și proporțiunea nu mi-ar părea nici mai mari, nici mai mici de cum îmi par a-zî. Să ne'nchipuim lumea redusă la dimensiunile unui glonte, și toate celea din ălea scăzute în analogie, locuitorii acestei lumi, presupunîndu-i dotați cu organele noastre, ar pricepe toate celea absolut în feliul și în proporțiunile, în cari le pricepem noi. Să ne-o în-

chipuim, caeteris paribus, înmiit de mare — acela-și lucru. Cu proporțiuni neschimbate — o lume înmiit de mare și alta înmiit de mică ar fi pentru noi tot atît de mare. Și obiectele ce le văd privite c'un ochiū, sînt mai mici; cu amîndoî — mai mari; cît de mari sînt ieie absolut? — Cine știe, dacă nu trăim într'o lume microscopică și numai făptura ochilor noștri ne face s'o vedem în mărimea în care o vedem? Cine știe dacă nu vede fie-care din oameni toate celea într'alt feliū, și nu aude fie-care sunet într'alt feliū — și numai limba, numirea într'un feliū a unui obiect, ce unul îl vede așa, altul alt-feliū, îi unește în înțelegere. — Limba? — Nu. Poate fie-care vorbă sună diferit în urechile diferiților oameni — numai individul, acela-și remăind, o aude într'un feliū.

Și într'un spațiu închipuit ca fără margini, nu iese o bucată a lui, orî cît de mare și orî cît de mică ar fi, numai o picătură în raport cu nemărgenirea? Asemenea în eternitatea fără margini nu iese orî-ce bucată de timp orî cît de mare sau orî cît de mică, numai o clipă suspendată? Și ieată cum. Presupunind lumea redusă la un bob de rouă și raporturile

de timp, la o picătură de vreme, seculii din istoria acestei lumi microscopice ar fi clipite, și în aceste clipite oamenii ar lucra tot atîta și ar cugeta tot atîta ca în evii noștri — evii lor pentru ieși ar fi tot atît de lungi, ca pentru noi ai noștri. În ce nefinire microscopică s'ar pierde milioanele de infuzorii ale acelor cercetători, în ce infinire de timp clipa de bucurie — și toate acestea toate ar fi — tot astfel ca și a-ză. —

☞...În faptă lumea-î visul sufletului nostru. — Nu există nici timp, nici spațiu — ieie sînt numai în sufletul nostru. Trecut și viitoriū ie în sufletul meu, ca pădurea într'un simbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea ceriului înstelat într'un strop de rouă. Dacă am afla misterul pri'n care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri, cari sînt ascunse în noi, misteriu pe care l'au posedat poate magii egipteni și asirieni, atunci în a-dîncurile sufletului coborîndu-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui. Păcat că știința necromanției și cea a astrologiei s'au pierdut — cine știe cîte mistere ne-ar fi descoperit în această

privință! Dacă lumea iese un vis — de ce n'am putea să coordonăm șirul fenomenelor sale cum voim noi? Nu ie adevărat că există un trecut — consecutivitatea ie în cugetarea noastră — cauzele fenomenelor, consecutive pentru noi, acelea-și în tot deauna, există și lucrează simultan. Să trăiesc în vremea lui Mircea cel mare sau a lui Alecsandru cel bun — iese oare absolut imposibil? — Un punct matematic se pierde'n nemărgenirea dispozițiunei lui, o clipă de timp în împărtibilitatea sa infinitezimală care nu încetează în veci — In aceste atome de spațiu și timp, cât infinit! — Dacăși putea și ieu să mă pierd în infinitatea sufletului meu, păn în acea fasă a emanațiunei lui, care se numește epoca lui Alecsandru cel bun de exemplu... și cu toate acestea

Cu drept cuvînt cetitoriul va fi clătit din cap și va fi întrebat — pri'n mintea căruî muritorii treceau aceste idei? Existența ideală a acestor reflecțiuni avea de izvor de emanațiune un cap cu plete de o selbătăcită neregularitate, înfundat într'o căciulă de miel. Iera noapte și ploaia cădea mărunță pe stradele

nepavate, strimte și noroioase, ce trec pri'n noianul de case mici și reu zidite, din cari consistă partea cea mare a capitalei României și pri'n bălțile de noroiu, ce împrășcau pe cotezătoriu, ce se încredea perfidelor unde, treceau niște ciubote mari, cărora nu le-ar fi păsat nici de potop — cu atît mai virtos că aveau turetci, cari îngropau în iele pantalonii individului conținut, îndată ce timpul devenea problematic. Umbra eroului nostru dispărea pri'n și-roaiele ploaiei, cari dederă capului său aspectul unui berbece plouat, și te mieraî că mai rezistă torentelor de ploaie — hainele lui ude — sau metafizica. De pri'n crișme și prăvălii pătrundea pri'n ferestele cu multe geamuri, mari și nespălate, o lumină murdară, mai slăbită încă pri'n stropii de ploaie ce inundase sticlele. — Pe ici pe colo trecea cîte un romantios fluerînd; cîte un mitocan cu capul lulea de vin își făcea de vorbă cu păreții și cu vîntul; cîte-o femeie cu fața înfundată în capșon își desfășurà trecătoarele umbre pri'n spațiul neguros, asemenea zeilor întunecați din epopeile nordice... Di'nt'r'o crișmă deschisă s'auzea o vioară schingiuită. Metafizicul nostru

se apropiè să se uite și razele pătrunseră prîn ușa și-î loviră fața. Nu ȳerà un cap urit acela al lui Dionis. Fața ȳerà de acea dulceață vî-nată albă ca și marmura în umbră, cam trasă fără a fi uscată, și ochii tăiați în forma migdalei ȳerau de acea intensivă voluptate, pe care o are catifeaua neagră. Iei înnotau în orbitele lor — un zimbet fin și cu toate astea a-tît de inocent trecù peste fața lui la spectacolul ce-l privea. — Ce ȳerà adecă: Un băiet de țigan cu capul mic într'o pălărie ale cărei margini ȳerau simbolul nemerit al nemărgenirei, cu ciubote în cari ar fi încăput întreg, și într'un surtuc lung de-î ajungea la călcăie și care fără îndoială nu ȳerà al lui, schinjuea c'un arcuș ce remăsese în cîte-và fire de păr și cu degetele uscate, mișcă niște coarde false, cari țirlieau nervos, ȳeară împrejuru-î frămînta pămîntul un Ungur lung, cu picioarele goale băgate în papuci mari împluți cu paie. Ori-cît de neplăcut să fi fost spectacolul pentru simțul estetic al călătorului meu, ȳel avù o influență salutară asupra eroului nostru, care trezit din fantaziile sale metafizice, băgă de samă că ploaiea'l udase până la piele. Iel în-

tră într'o cafenea de alături, ca să se usuce. Ridicîndu-și căciula cea mițoasă, vedem o frunte atît de netedă, albă, corect boltită, care coincide pe deplin cu fața într'adevăr plăcută a tînarului meu. Părul numai cam prea lung curgea în vițe până pe spate, dar uscăciunea neagră și selbatecă a părului contrasta plăcut cu fața fină, dulce și copilărească a băietanului. Își puse în cuiu paltonul ud, și la aroma îmbătătoare a unei cafele turcești, ochii lui cei moi și străluciți se pierdură iar în acea intensivă visătorie, care stă cîte-o dată atît de bine băieților, pentru că seriozitatea contrastează totdeauna plăcut cu fața de copil. Între acești muri afumați, plini de mirosul tutunului, de trîncănirea jucătorilor de domino și de cadența bătaie a unui orologiu de lemn, ardeau lămpi somnoroase respîndind dungî de galbenă lumină prin aierul apăsător. Dionis făcea c'un creion un calcul matematic pe masa veche de lemn lustruit și adesea suridea. Surisul său era foarte inocent, dulce l'am putea numi, și totu-și de o profundă melancolie. Melancolia în vîrsta lui iese semnul caracteristic al orfanilor; — îel îeră orfan, o existență — cum

sînt multe la noi — fără de speranță și afară de aceea determinat pri'n naștere la nepozitivism. In introducerea acestor șiruri am surprins unele din cugetările care'l preocupau în genere — și c'un asemenea cap omul nu ajunge departe — și mai cu samă cel serac — și Dionis iberà un băiet serac.

Pri'n natura sa predispusă, iber devenea și mai serac. Iberà tînăr — poate nici opt-spre-zece ani — cu atît mai reu... ce vieată'l așteaptă pe iber?... Un copist avizat a se cultivă pe apucate, singur... și această libertate de alegere în elementele de cultură îl făcea să cetească numai ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească atît de visătoare. Lucruri mistice, subtilități metafizice îi atrăgeau cugetarea ca un magnet — ie minune oare, că pentru iber visul iberà o vieată și vieata un vis? Iberà minune că devenea superstițios? Adesa își închipuise iber însu-și, cît de triști, cît de lungi, cît de monotoni vor trece anii vieței lui — o frunză pe apă. Lipsit de iubire — căci n'avea pe nimeni în lume, iubitoriu de singurătate, în neputință sufletească de a-și crea o soartă mai fericită, iber știea că în această or-

dine a realităţii* cum o numea îel, nu-l va
întîlni nici un zimbet și nici o lacrimă — ne iu-
bit și ne urit de cine-vă, se va stinge aseme-
nea unei scînteii, după care nu'ntreabă nime-
nea — nimenea'n lume. Casa lui de pustnic,
un colț întunecos și painjenit din archiva unei
cancelarii, și atmosfera leneșă și flegmatecă a
cafenelei — asta îera toată vieața lui. Cine 'n-
treabă dacă și îel are inemă, dacă și lui i-ar
plăcea să îmble frumos îmbrăcat, cum sînt în-
trebați atîția copii — dacă și îel ar dori — să
iubească? Să iubească — ideiea aceasta îi strin-
gea adesea inema. — Cum ar fi știut îel să
iubească! Cum ar fi purtat pe mîni, cum s'ar
fi închinat unei copile, care i-ar fi dat lui ine-
ma îei! Adesa și-o închipuea pe acea umbră
argintie cu fața albă și păr de aur — căci toate
idealele sînt blonde — și par-că simțea mînu-
țele-î calde și înguste în mînile lui, și par-că-î
topea ochii sărutîndu-î, și par-că i se topea
sufletul, ființa, vieața, privind'o... vecinic pri-
vind'o.

Pe ici pe colo pe la mese se zăreau grupe
de jucători de cărți, oameni cu părul în dez-

ordine, ținînd cărțile într'o mîna ce tremurà, plesnînd din degete cu cealaltă înnainte de-a bate, mișcîndu-și buzele fără a zice o vorbă și trăgînd din cînd în cînd cu sorbituri zgomo-toase cîte-o gură din cafeaua și berea, ce li stă di'nnainte — semn de triumf! Di'ncolo unul sciea cu cridă pe postavul verde al biliardu-lui; unul cu pălăria naltă pe ceafă și cu mî-nile unite pe spate, c'o țigară lungă în gură, a cărei independență ieră mărgenită numai de buzele individului, se uită — dracu știe, cu in-teres orî așa numai la un portret al lui Die-bici-Zabalkanski atîrnat în afumatul părete. O-roggiul fidel interpret al bătrînului timp, sună de 12 orî din limba sa de metal, spre a da lunei ce nu-l ascultă, samă, că se scursese a 12-a oară a nopței. Dionis se porni spre casă. — Afară ploaia încetase și pri'n mrejele și valurile de nourî negri-vineți, luna trecea pa-lidă și rece. — In mijlocul unei grădini pustii, unde lobodele și buruienele crescuse mari în tufe negre-verzi, se înnalță cu ochii de ferea-stă spartă a unei case veche, a cărei streșină de șindilă ieră putredă și acoperită c'un muș-chiū, care strălucea ca bruma în lumina cea

rece a lunei. Niște trepte de lemn duceau în
catul de sus al ieii. Ușa mare deschisă în bal-
conul catului de sus se clătina scârțîind în vînt
și numai într'o țîtină, treptele iewau putrede și
negre — pe ici pe colo lipsea cîte una, așa în
cît trebuia să treci două de-odată și balconul
de lemn se clătina sub pași. Iel trecu pri'n
hățișul grădinei și pri'n zaplazurile năruite și
urcă iute scările. — Ușile toate iewau deschise.
Iel intră într'o cameră naltă, spațioasă și goală.
Păreții iewau negri de șiroaiele de ploaie ce
curgeau pri'n pod și un mucegaiu verde se
prinsese de var; cercevelele ferestrelor se cur-
mau sub presiunea zidiurilor vechi și gratiile
iewau rupte, numai rădăcinile lor ruginite se
iveau în lemnul putred. În colțurile tavanului
cu grinzii lungi și mohorite painjenii își exerci-
tau tăcuta și pacinica lor industrie; într'un colț
al casei la pămînt dormeau una peste alta v'o
cîte-vă sute de cărți vechi, multe din iewele gre-
cești, pline de învățatură bizantină; în alt colț
un pat, adecă cîte-vă scînduri pe doi căpriori,
acoperite c'un mindir de paie și c'o plapomă
roșie. — Înaintea patului o masă murdară, al
cărei lemn grunzuos de vechime iewa tăiat cu

litere latine și gotice; pe Țea hîrtii, versurî, ziare rupte, broșurî efemere, din cîte se'mpart gratis, în fine o neordine într'adevăr păgînea-scă. Luna își vîrsă lumina Ței cea fantastică pri'n ferestele mari, albind podelele de păreau unse cu cridă; păreții posomorîți aveau, pe unde ajungea lumina lunei, două quadrate mari argintoase, ca reflectare a ferestrelor; pînzele de painjen străluceau vioiî în lună și deasupra cîrților dorminde în colț se ivea o îngerească umbră de om. Ieră aninat într'un cuiî bustul în mărime naturală a unui copil ca de vr'o opt-spre-zece ani — cu păr negru și lung, cu buzele subțirî și roze, cu fața fină și albă ca tăiată'n marmură și cu niște ochi albastri mari sub mari sprincene și gene lungi negre. Ochii cei albăstrii ai copilului Țerau așa de străluciți, de un colorit atît de limpede și senin, în cît păreau că privesc cu inocența, cu dulceața lor mai femeiească asupra spectatoriului. Cu toate că acel portret înfățișă un chip îmbrăcat bărbătește, înse mînile cele dulci, mici, albe; trăsurile feței de o paloare delicată, umedă, strălucită, moale; ochii de o adîncime nespusă, fruntea uscată și femeiește-mică, părul undoid,

cam prea lung — te-ar fi făcut a crede că iese chipul unei femei travestite. Visătoriul Dionis se opri în dreptul aceluï portret, care sub lumina plină a lunei părea viu — ochiï lui iese-au plini de o superstițioasă nerozie, iesel șopti încet și cu glasul înecat de lacrimï: „Bună sară, papă!” umbra părea că-ï suride din cadrul iesei de lemn — iesel s'apropiè și sărută mî-nile portretului, apoi fața, gura, ochiï cei de foc vînat. Înecat de iubire pentru o ființă ce nu mai există, ar fi dorit ca etern să ție astă noapte cu aierul recoare limpezit de lumina lunei, vecinic ar fi dorit să ție dulcea, neînțeleasa, dar atît de fericita lui nebunie. Va să zică asupra acestuï chip își concentrase iesel amorul lui — atîta formă avea, pustiita, sermana lui vieată — un portret!... Da, iese-ră tatăl său, cînd fusese în vîrsta lui de acum. Mumă sa, o femeie palidă, naltă, blondă cu ochiï negri, îi vorbise adesea de tatăl său; de acel copil cine știe cum rătăcit în clasele poporului de jos. Misterios, fără să spuie cui-vă secretul numeluï lui, iesel ședea în casa preotului bătrîn, a căruï fică iese-ră Mariea. Iesi se iubiră. În toată ziua iesel îi promitea, că taina sufletului său își

va avea sfirșitul, că iesel o va luà de soție, că o soartă aurită o așteaptă. Dar într'o zi iesel primì o scrisoare cu sigil negru — o deschise — o cetì — o rupse bucăți și cu iesel mintea sa — o copie de pe un testament pãrea a fi dupã cît se putea pricepe din bucățile rupte. Iel murì în spitalul de alienați — palid, mut pãnã'n ultimul moment, preocupat pare că de a ascunde un secret mare.

Fructul amorului acestor oameni fu Dionis.

Văduvita sa mumã îl crescù pe iesel cum putù din lucrul mînilor iesel — mîni delicate de Doamnă — fața iesel palidă ca ceara, ochii iesel de-o întunecată blîndețã aveau numai pentru iesel grijã și înțelegere — pentru iesel — și pentru portret. De copil încã, iesel admirã ochii cei frumoși ai portretului, ce luceau ca vii în orbitele lor. Ce frumos a fost papã! — ziceã iesel surizînd, și mumã-sa auzîndu-l își ștergea într'ascuns lacrimile iesel.

— Ochii? nu-î așa Dionis — ochii!

— Da, mamã!

— Acești ochi!... O dacã i-ai fi văzut tu acești ochi vr'odată în vieța ta, ți s'ar fi părut că-î revezi în fie-care vînatã stea a demineței,

în fie-care undă albastră, pri'n fie-care geană de nori. Cît ierà de frumos acest copil și ce tînăr a murit! frumoși au înmărmurit ochii lui în negurile gîndirei mele, precum ar remînea pri'n nourî, pe bolta întunecoasă două — numai două stele vinete... Și-apoi îl luà în brațele ieî, îl dezmierdà, îl sărutà. — Afarà de ochii negri, cari ieràu ai ieî, ierà iel întreg, iel copilul din portret. Iea îl crescù reu — dar cum se puteà alt-feliù — îl iubea așa de mult! singura ieî bucurie într'o vieață fără speranță, fără viitoriu, fără mulțămire, iea nu mai avea dureri, nici bucurii decît acele ale copilului ieî. Sufletul ieî întreg ierà o reflectare umbroasă și tristă a sufletului său de copil. Ce gîndea copilul cu mintea lui naivă, o vorbă, un vis, o preocupà zile întregi — zile întregi putea medita asupra unui cuvînt ieșit din nebunataca sa gură. Dară consumată de lipse — iea se stinse într'o zi. In delirul ieî, iea trase mîna copilului și-o ascunse în sin, lîngă inimă, s'o încâlzească — un simbol al vieței ieî întregi!

De-atuncea fizionomiea, surisul lui căpătase acea umbră dulce de tristeță; care îl făcea atît de interesant — și irezistibil pentru bobocii

pensionatelor. Dar lui însu-și nici nu-î trecea prî'n minte, că pe îel l'ar fi putut iubi cineva — pe îel nu-l iubise nimeni în lume afară de mumă-sa — cum l'ar mai fi putut iubi pe îel, atît de singur, atît de serac, atît de fără viitoriū! Nu-și are fie-care om, gîndea îel, familia sa, amicii, rudele, oamenii săi, ca să-î iubească — cui ce-î pasă de mine? Cum trăiesc voiū și muri, de nimene plîns, de nimene iubit. —

Luna s'ascunse într'un nor negru spintecat în două rînduri de lungi fulgere roșii — casa se întunecă — și nu se mai văzū nici umbra din părete a portretului, nici umbra înaltă a lui Dionis. Iel aprinse lumina.

Să privim acum și la serăcia iluminată de razele unei luminări de seu, băgată în gîtul unui clondiriū, ce ținea loc de sfeșnic. Ce viziune — și aici, aici petrecea îel vara și iearna. — Iearna de gerul cel amarnic trăsnea grinda în odaie, crîșcau lemnele și pietrele, vîntul lătră prî'n gardurile și ramurile ninse — ar fi vroit să doarmă, să viseze — dar gerul îi înghețā pleoapele și-î painjenea ochii. Surtucul lui pe lîngă acestea ierā mai mult urzeală decit bătătură, ros pe margini, fudul la coate, de ridea

pare că și vîntul în urma lui. — Oamenii căscau ironic gura cînd îl vedeau... Și'n asemenea momente, în lungile și friguroasele nopți de iernă, crede cine-vă, cum că iel redus până la culmea mizeriei devenea trist? — Așa ieră elementul său. O lume întreagă de închipuiri umoristice îi umpleau creeri, care mai de care mai bizară și mai cu neputință. — Iel băgă de samă, că gîndirile lui adesa se transformau în șiruri ritmice, în vorbe rimate și atunci nu mai rezistă de-a le scrie pe hîrtie... mai ales garafa goală ieră în stare de a-l umplea de cugetări melancolice...

Ah! gărafa pîntecoasă doar de sfeșnic mai ție bună
Și mucoasa luminare sfărîind seul și-l arde
Și'n această serăcie te inspiră — cîntă barde,
Ban! n'am mai văzut de-un secol, vin n'am mai băut de-o lună,

Un regat pentr'o țigară, s'umplu norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scîrție de vînt fereasta,
In pod miaună motanii — la curcani vînată'i creasta
Și cu pasuri melancolici meditănd umblă 'n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea — și căciula cea de oaie
Pe urechi am tras'o zdravăn — iear de coate nici că-mi pasă

Ca țiganul, care bagă degetul prî'n rara casă
De năvod — cu-a mele coate țeu cerc vremea de se'nmoae.

Cum nu sînt un șoarec Doamne — măcar totu-și are blană
Mi-ași mîncă cărțile mele — nici că mi-ar păsă de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,
Un palat borta 'n părete și nevasta — o icoană.

Pe păreși cu colb, pe podul cu lungi pînze de painjen
Roiesc ploșnițele roșii, de țu-î drag să te-uiti la țele!
Greu li-î de mindiriu de paie și apoî din bieata-mî piele
Nici că au ce să mai sugă. — Într'un roiu mai de un stîngen.

Au ieșit la promenadă — ce petrecere gentilă,
Ploșnița ceea-î bătrînă, cuvios în mers pășeste,
Cela-î cavalier... țe iute... oare știe franțuzește?...
Cea ce 'nconjură mulțimea i-o romantică copilă.

Bruh! mi-î frig — Ieată pe mînă cum codește-un negru purec
Să-mî moiu degetul în gură — am să-l prind — ba las seracul!
Pripășit la vr'o femeie, știu că ar vedeà pe dracul,
Dară țeu — ce-mî pasă mie — bietul »îns!« la ce să-l purec?

Și motanul toarce 'n sobă — de blazat ce-î. — Măi motare
Vină 'n coa să stăm de vorbă unice amic și ornice.
De-ar fi'n lume-un stat de mițe, zeu! că'n țel te-ași pune vornic
Ca să știi și tu o dată, boierica ce-î, sermane!

Oare ce gîndește hitrul de stă ghem și toarce 'ntr'una?
Ce idei se'nșiră dulce în mîteasca-î fantazie?
Vr'o cucoană cu-albă blană cu amoru-î îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în șură, orî în pod în găvăună?

De-ar fi 'n lume numai mîțe—tot poiet ași fi? Tot una
Mieunînd în ode nalte, tragic miorlăind—un Garrick,
Ziua tologit în soare pîndind cözile de șoarec
Noaptea 'n pod, cerdac și streșini hemizînd duios la lună.

Filosof de-ași fi—simțirea-mî ar fi vecinic la aman!
În prelegeri populare idealele le apăr
Și junimeî generoase, domnișoarelor ce scapăr
Le arăt, că lumea vis îe—un vis sarbăd—de motan.

Sau ca popă colo'n templul, închinat ființei, care
După chip și-asemănare a creat mîtescul neam,
Ași strigă: o motănime! motănime! Vaî!... Haram
De-al' tău suflet motănime, nepostind postul cel mare.

Ah! Sînt pîntre voi de-aceia, cari nu cred tabla legeî,
Firea maî presus de fire, mîntea maî presus de mînte,
Ce destinul motănimeî îl desfășură 'nnainte!
Ah! ateî, nu tem îei ieadul și-a lui Duhurî—lilieciî?

Anatema sit!—Să-l scuîpe orî-care motan detreabă
Nu vedeî ce 'nțelepciune îe 'n făptura voastră chiară?

O motană fără de suflet.—La zgîriet iel v'a dat ghiara
Și la tors v'a dat mustețe—vreți să'l pipăiți cu laba?

Iti că în clondiriū se stinge căpețelul de lumină!
Moșule, mergi de te culcă, nu vezi că s'a 'ntunecat?
Să visăm favorî și aur, tu 'n cotlon și ieu in pat.
De-ași putea să dorm încalea.—Somn, a gîndului odină

O acopere ființa-mî cu-a ta mută armonie,
Vin'o somn—orî vin'o moarte. Pentru mine ie tot una.
De-oiū petrece 'ncă cu mîțe și cu pureci și cu luna
Orî de nu—cuî ce'i aduce?—Poezie—serăcie!

Dar în astă sară Dionis ieră vesel fără să știe de ce. La căpețelul de luminare ce stă în gîtul gărafei cu ochiul roș și bolnav, iel deschise o carte veche legată cu piele și roasă de molii—un manuscript de zodii. Iel ieră un ateist superstitios—și sînt mulți de aceștia. Inițialele acestei cărți cu buchî ierău scrise ciudat cu cerneală roșie ca sîngele, caractere slave de o evlavioasă, gheboasă, fantastică a-retare. O astrologie mai mult de origină bizantină bazată pe sistemul geocentrist, sistem care admite pămîntul de centrul arhitecturii lumestî și pe om de creatura, pentru a cărui

plăcere Dumnezeu ar fi făcut lumea. Titlul iber scriș și latinește: „*architecturæ cosmicæ sive astronomiæ geocentricæ compedium*” — învățătură despre a lumii orîndueală dumnezească duple cum toate pentru pămînt a fi zidite se arată de cătră înduratul Dumnezeu — de pe grece pe romînie tîlcuită cu adăogire a înriurînteî zodiilor asupra vieței omenestî. Și cu o dedicațiune: „*celui întru ființa sa nemărgenit, între fapturile mînurilor sale minunat Dumnezeu spre vecinică laudă afierosită.*” Tablele iberău pline de schemele unei sisteme lumestî imaginare, pe mărgenî cu portretele lui Platon și Pitagora și cu sentințe grecești. Două triunghiuri crucișe încunjurate de sentința: „*Director cœli vigilat noctesque diesque, qui sistit fixas horas terrigenæ.*” Constelațiunî zugrăvite cu roș, calcule geometrice zidite după o închipuită și mistică sistemă — în urmă multe tîlcuirî de visurî, coordonate alfabetic — o carte care nu lăsă nemic de dorit pentru a aprinde niște creeri superstițioși, dispuși la o asemenea hrană. La sîrșitul cărței iberă zugrăvit Sf. Gheorghie în lupta cu bălaurul — dragă doamne simbol, ce înfățișă adevărul nemicînd neștiința. A-

urul de pe spata legăturii de piele se ștersese pe alocurea și licurea pe la altele ca stropit cu peteală. Cu coatele așezate pe masă și cu capul în mîni, Dionis descifră textul obscur c'un interes deosebit, până ce căpețelul de lumină începù a agonizà fumegînd. Se stinse. Iel își apropiè scaunul de fereastră, pe care o deschise, și la lumina cea palidă a luneï, îl în-torcea foaie cu foaie uitîndu-se la constelațiunile ciudate. Pe o pagină găsi o mulțime de cercuri ce se tăieau, atît de multe, încît pără un ghem de fire roș sau un painjenis zugrăvit cu sînge. Apoi își ridică ochii, și privi visînd în fața cea blîndă a luneï — iew treceà frumoa-să, clară pe un ceriù limpede, adînc, transparent, pri'n nourî de un fluid de argint, pri'n stelele marî de aur topit. Pără că deasupra mai sînt o mie de cercuri, pără că presupusa lor ființă transpare pri'n albastra-ï adîncime. — — Cine știe — gîndi Dionis — dacà în cartea aceasta nu iew semnul ce-ï în stare de a te transpune în adîncimele sufletestî, în lumî cari se formează aievea așa cum le dorești, în spații iluminate de un albastru splendid umed și curgătoriù.

În fața locuinței lui Dionis se ridică o casă albă și frumoasă. Dînr'o fereastră deschisă din catul de sus, îel auzi pri'n aierul nopței tremurînd notele dulci ale unui claviu și un tînăr și tremurătoriu glas de copilă adiind o rugăciune ușoară, pare că parfumată, fantastică. Iel își închise ochii ca să viseze în libertate. I se părù atunci că îe într'un pustiu uscat, lung, nisipos ca seceta, deasupra căruia licăreă o lună fantastică și palidă ca fața unei virgine murinde.— — Ie miează-noapte.— Pustiul tăce, aierul îe mort și numai suflarea lui îe vie, numai ochiul lui îe viu, pentru ca să vadă pe un nor de argint, în naltul ceriului un înger alb, îngenunchiat, cu mînilor unite, care cîntă o rugăciune divină, adîncă, tremurătoare: rugăciunea unei vergine. Întredeschise ochii și văzù pri'n fereastra arcată și deschisă, în mijlocul unui salon strălucit o jună fată muiată într'o haină albă, înfiorînd cu degetele îei subțiri, lungi și dulci clapele unui piano sonor și acompianind sunetele ușoare a unor note dumnezeiești cu glasul îei dulce și moale. Păreă că geniul divinului Brit, Shakspeare, respirase asupra pămîntului un nou înger lunatec, o nouă

Ofelia. Închise îeâr ochii până ce recăzută în pustiiul cel lung, palatul alb se confundă cu nourul de argint și juna fată cu îngerul în genunchi. Apoi stringînd ochii silit și tare, a înecat visul său în întunec — n'a mai văzut nemic — ci auzeă despărînd ca o suvenire întunecată — rugăciunea unei vergine. — — Mușica încetase de mult și îel cu totul în prada impresiunei sale, ținea încă ochii strins-închiși. Cînd se deșteptă din reveriea sa, fereaștra de sus a palatului îeră deschisă, în salon întunec și steclele ferestreii străluceau ca argintul în alba lumină a luneii. Aierul îeră blînd și vărateg — îeâr razele luneii pătrunzînd în camera lui Dionis izbeau fața sa palidă și împleau sufletu'i plin de lacrimi c'o nespusă melancolie. „Da“ — repetă îel încet ideeă lui fixă — „sub frunteă noastră îe lumea — acel pustiiu întins — de ce numai spațiu, de ce nu timpul, trecut.“ Privi din nou la painjeniișul de liniî roșii — și liniile începură a se mișcă. Iel puse degetul în centrul lor — o voluptate sufletească îl cuprinse — mai întăiū i se părū c'aude șoptirea acelor moșnegi bătrîni, cari, pe cînd îeră mic îi povesteau în timp de îeárnă, ținîndu l

pe genunchi, povești fantastice despre zine îmbrăcate în aur și lumină, cari duc limpede a lor vieață în palate de cristal—și pare c'a fost ieri, ieri pare că-și încâlcea degetele în barba lor albă și ascultă la graiul lor înțelept și șoptitoriu, la cumiția trecutului, la acele vești din bătrîni. Iel nu se mai îndoea... de o mină nevăzută iel ieră tras în trecut. Vedeà resărind domni în haine de aur și samur—îi ascultă de pe tronurile lor, în învechitele castele, vedeà divanul de oameni bătrîni, poporul entuziast și creștin, undoind ca valurile mării în curtea Domniei — dar toate ierău încă amestecate.

Și liniile semnului astrologic se mișcau cumplit ca șerpî de jăratec. Tot mai mare și mai mare devenea painjenul.—Unde să stăm? auzi iel un glas din centrul de jăratec al cărței.—Alecsandru cel Bun! putu iel șopti cu glasul apăsător, căci bucuria, uimirea, îi stringea sufletul și... încet, încet painjenul cel roș se lărgi, se diafaniză și se prefăcu într'un ceriu rumenit de apunerea soarelui. Iel ieră lungit pe o cîmpie cosită, finul clădit mirosea, ceriul de înserare ieră de asupra-i albastru, limpede, adînc nouri de jăratec și aur umpleau cu oștirile lor

ceriul, dealurile erau încărcate cu sarcenii de purpură, paserile'n aier, oglinzele riuilor rumene, tremurătorul glas al clopotului împlea sara chiemînd la vecernie și iel?—iel—ce îmbrăcăminte ciudată! O rasă de șieac, un comanac negru— în mîna lui cartea astrologică. Și ce cunoscute'i păreau toate. Iel nu mai țera iel. I se părea atît de firesc, că s'a trezit în această lume. Știea sigur cum că venise în cîmp, ca să cetească, că cetind adormise.— Camera obscură, vieța cea trecută a unui om, ce se numea Dionis, ciudat — iel visase! Ah! gîndi iel — cartea mea mi-a făcut șotiea asta, în urma cetirei ței, am visat atîtea lucruri extraordinare. Ce lume străină — ce oameni străini, ce limbă par'că țera a noastră, dar totu-și străină, alta. — Ciudat! Călugărul Dan se vișase mirean cu numele Dionis... pare că se făcuse în alte vremi, între alți oameni! Ciudat! „Ah meștere Ruben, zise iel zimbînd — cartea ta într'adevăr minunată țeste!... numai de n'ar ameți mîntea, acuma simt țeu călugărul, că sufletul călătorește din veac în veac, acela-și suflet numai că moartea'l face să uite că a mai trăit.

„Bine zici meștere Ruben, că Egiptenii a-

veau pe deplin dreptate cu metempsicosa lor. Bine zică, cum că în sufletul nostru iese timpul și spațiul cel nemărgenit și nu ne lipsește decît varga magică, de a ne transpune în orî care punct al lor am voi. Trăiesc sub domnia lui Alexandru-Vodă și-am fost tras de-o mîna nevăzută în vremi ascunse în viitoriul sufletului meu. Cîți oameni sînt într'un singur om? Tot atîția cîte stele sînt cuprinse într'o picătură de rouă sub ceriul cel limpede al nopții. Și dac'ăi mări acea picătură, să te poți uita în adîncul ției, ai revedea toate miile de stele ale ceriului, fie-care — o lume, fie-care cu țeri și popoare, fie-care cu istoria evilor ției scrisă pe ția — un univers într'o picătură trecătoare. Ce adînc ție Evreul acesta! — gîndi ție în sine despre dascălul Ruben.

Iel se sculă din țiearbă cu cartea cea veche în mîna. Departe munții cu fruntea încununată de codri, cu poalele pierdute în văi cu izvoare albe. Nourî mari rotunzi și plini pare-că de vijelie, treceau pe ceriul adînc albastru; pri'n ției munții ridicau adîncuri și coaste'n răsipă, stanurî negre și trunchiete despicau pe ici pe colo negurile și un brad se înalta singur și

detunat pe-un vîrf de munte în fața soarelui ce apunea. Cînd soarele intră în nouri, ieși părură roșii și vineți tiviti cu aur ce luminează din- napoia lor. Îngropau în grămezi de arcuri în- nalte, de spelunci adînci suite una peste alta, lumina ceresului împărat, și numai din cînd în cînd sfășiindu-se se revărsă pri'n negrele lor ruine lacuri de purpură. Apoi încet se răsipiră în creți vineți, soarele cădea la vale și pare-că pe vîrfurile bradului singuratec ca o frunte în raze pe umeri negri, apoi coborî pîntre crengi de părî un cuib de rubin între ramuri, apoi, după trunchiul gros aruncă dungii rumene pe stanurile munților și făcea ca ieși să-și aprindă jăratecul de argint al frunților lor— pînă ce se cufundă cu totul după munte, care stă ne- greu și nalt, zugrăvindu-și în aierul albastru mărgenile lui tivate cu roșată. — Înserează în- cet, stelele mari izvoresc pe albastrele lanuri ale ceriului și tremură voluptos în aierul moale și clar al sereii și armonia cîmpenească împle sara cu miile ieși de glasuri, toate deosebite și toate contribuind la dulcea și voluptoasa somnoroșie a luneii.

Pri'n lumea rumenă de apunerea frumoasă

trece călugărul nostru, neluînd parte la fărâncata stare a firei, plin încă de impresiunile ciudatei sale întîmplări. De departe se văd turnurile strălucitoare ale beserecilor Iașilor, casele frumos văruite cu streșine vechi, peste care vărsă o viorie lumină resăritoarea lună. Iel își grăbi pașii, până ce intră în tîrg. O uliță strîmtă, cu case vechi și hîrbuite, a căror catură da sus țerau mai largi de cît cele de jos, așa încît jumătatea catului de sus se rezimă pe stîlpi de lemn și numai jumătate pe cel de jos, cerdacuri înalte înaintite sub șandramale lungi, apăsate, pline de mușchiu negru-verde; țera în cerdacuri șed bătrîni vorbind de ale lor; fetele tinere ivesc fețele rumene ca mărul prîn obloanele deschise ale ferestrelor cu gratii, prîn cari vezi oale cu flori galbene ca de aur. Numai pe ici pe colo luna revarsă cîte-o dungă lungă și îngustă în umbra uliței, pe ici pe colo trece cîte-un om șuerînd — încet, încet ulițele adorm, obloanele se'nchid, luminările se sting, paznicii de noapte trec, cu capetele înfundate în mantale albe, și călugărul nostru trece ca o umbră aspru zugrăvită prîn lungile și întunecoasele ulițe.

Iel se opri înaintea unei case, ce se ridică izolată în mijlocul unei ogrăzi pustii. Pri'n crepăturile obloanelor închise se zărea lumină. Casa iera c'un acoperemînt țuguit—păreții iera de piatră mică ca ceea cu care se pietruiesc fîntînele și ori-ce tencueală căzuse de pe iele, încît părea o bucată din ruina unei cetățui. Obloanele iera mult mai largi decît ferestrele cele înguste și la un cerdac ținut în aier de stîlpi de zidiu în patru muchi, duceau di'ntr'o lature niște scări nalte, cari ajungeau la jumătatea întregii înălțimi a casei. Nicî un copaciù, nicî un acaret pe lîngă casă;—ograda cea mare cu ierbară iei uscată se'ntindea galbuie în lună și numai o fîntînă își mișcă gemînd cumpăna iei în vînt. Iel sui iute scările și bătù tare în ușa tinzei. În tindă resunară pași.— Cine-i? întrebă un glas adînc, dar liniștit. Ieu, Dan.— Ușa se deschise și drept în fața lui Dan se ivi un om nalt, cu barba lungă și sură, cu fruntea mare, ierbar pe creștet avea un fes mic, asemenea iarmurcei jidovești. Iel întinse călugărului mîna și-l duse'n odaie. În dulapurî vechi de lemn simplu iera cãrți vechi legate în piele, crane de oameni și pă-

seri împăietate pe polițele din părete, un pat și o masă pline cu pergamente și hîrtii; iar în atmosfera, grea de mirosul substanțelor închise în fiole, făclia arunca o lumină turbure, roșie, galbănă și somnoroasă.

Maistrul Ruben ierà un bătrîn de o antică frumuseță. O frunte naltă, pleșuvă, încrêtită de gîndiri, ochii suri boltiți adînc în capul cel înțelept și barba lungă, care curgea de sub adîncii umeri ai obrazului pînă pe pieptul în tot deauna cam plecat, îi da aretarea unui înțelept din vechime. Aretarea lui ierà liniștită — dar nu blîndă; numai în împrejurul gurei musculoase se vedea o dulceață amărită de îndoieli. Iel ieste un Evreu învățat, pribegit din Spania în Polonia, unde înse neputînd fi învățator public, pentru că remăsese în legea lui, fusese chemat de Domnul Moldovei ca dascăl de matematică și filosofie la Academia din Socola. Călugărul Dan ieste unul din școlarii Academiei, iar cu deosebire al maistrului Ruben, care îi împărtășește toate îndoielele, dar și toate descoperirile lui tănuite. Înțeleptul Evreu se uită cu oare-care curiozitate la fața visătoare a lui Dan. — Iei?

— Pe deplin așa cum mi-ai spus'o, dascăle — zise Dan — a-zî sînt încredințat, că vremea nemărgenită iese făptură a nemuritoriului nostru suflet. Am trăit în viitoriū. Îți spun acum am doi oameni cu totul deosebiți în mine — unul, călugărul Dan, care vorbește cu tine și trăiește în vremile domniei lui Alexandru Vodă, altul cu alt nume, trăind peste cinci sute de ani de acum înainte.

În șir — răspunde Ruben — poți să te pui în viața tuturor inșilor, cari au pricinuit ființa ta și a tuturor, a căror ființă vei pricinui-o tu. De aceea oamenii au o simțire întunecată pentru păstrarea și mărirea neamului lor. Sînt tot iei, cei cari renasc în strănepoți... Și asta'i deosebirea între D-zeu și om. Omul are'n iel numai șir, ființa altor oameni viitori și trecuți, D-zeu le are de o dată toate neamurile ce or veni și ce au trecut; omul cuprinde un loc în vreme. D-zeu ie vremea însă-și cu tot, ce se'n-timplă'n iea, dar vremea la un loc, asemenea unui izvor, a căruî ape se întorc în iel însu-și, orî asemenea roței, ce de o dată cuprinde toate spițele, ce se'ntorc vecinic. Si sufletul nostru are vecinicie'n sine — dar numai bucată cu bu-

cată. Închipuiește-ți că pe o roată mișcată'n loc, s'ar lipi un fir de colb. Acest fir va trece, pri'n toate locurile pri'n cari trece roata învîrtindu-se, dar numai în șir, pe cînd roata chiar în aceea-și clipă ie în toate locurile cuprinse de ȳea.

— Sînt încredințat, dascăle, în privința vremei, dar nemărgenirea — spațiul?

— Tot că vremea, bucată cu bucată poți fi în orî ce loc dorit, pe care n'o poți părăsi neîmplută. Știi, că în puterea unei legi: Nu ȳeste spațiu deșert. Dar ȳeste un mijloc pentru a scăpa de această greutate... o greutate impusă de trecătorul corp omenesc. Ai văzut, că în om ȳe un șir nesfirșit de oameni. Din acest șir lasă pe unul să-ți ție locul, pe cîtă vreme veî lipsi din ȳel. Se înțelege, că acesta nu va putea fi întreg, căci întreg fiind, ți-ar nega existența ta. În faptă înse omul cel vecinic, din care resar tot șirul de oameni trecători, ȳl are fie-care lîngă sine, în orî ce moment — ȳl vezi, de și nu-l poți prinde cu mîna — ȳeste umbra ta. Pe o vreme vă puteți schimba firile — tu poți să dai umbrei tale toată firea ta trecătoare de a-zî, ȳea'ți dă ție

firea Ței cea vecinică, și ca umbră înzestrată cu vecinicie, capetî chiar o bucată din a tot-puternicia lui Dumnezeu, voințele Ți se realizează după gîndirea ta... se'nțelege împlinind formulele, căci formulele sînt vecinice, ca cuvintele lui Dumnezeu, pe cari Țel le-a rostit la facerea lumii, formule, pe cari le ai toate scrise în cartea ce Ți-am împrumutat'o.

— Meștere Ruben, oare cînd voiî ajunge să pricep adîncimea ta?

— Adîncimea mea tu o ai în tine, numai încă nedescoperită. Crezi, c'ai pricepe ceea ce zic, dacă n'ai fi de firea mea? Crezi că te-ai fi ales de discipul al meu, de nu te știeam vrednic și adînc? Tu Țești ca o vioară, în care sînt închise toate cîntările, numai Țele trebuiesc trezite de-o mîna măeastră, și mîna ce te va trezi înăuntru, sînt Țeu.

— Dacă în această sară ai încercă să mă duc într'un spațiu zidit cu totul după voia mea?...

— Veî putea-o... căci îl ai în tine, în sufletul tău nemuritoriu, nesfîrșit în adîncirea lui. Pe fila a șaptea a cărții stau toate formulele ce Ți trebuiesc pentru asta. Și tot la a șaptea

filă vei afla ce trebuie să faci mai departe. Se'ntelege că atunci trebuie să ne despărțim pentru totdeauna; căci în spații dorite, ziua va fi secol și cînd te vei întoarce nu vei mai găsi pe Ruben, ci un alt om, analog cu mine, pe care înse ușor îl vei găsi— — numai poate Țel nu te va cunoaște, poate va fi pierdut taînele învățăturei lui și va fi om ca toți oamenii.

Învățături nu-ți mai dau, căci Țe de prisos; — cînd umbra ta ca umbră încă va începe a vorbi, Țea va fi a tot știutoare și-ți va spune, ce trebuie să faci; cînd te vei muta tu în firea Ței, atunci vei fi tu a tot știutoriū și în ori ce caz nu mai ai nevoie de mine. Dar vei fi băgat de samă o împrejurare: cartea mea cettind'o în șir rămîne neînțeleasă... dar ori de unde-î începe, răsfoind tot la a șaptea filă, o limpezime dumnezească Țe în fie-care șir.— Aceasta Țe o taînă pe care nici Țeu n'o pricep, și se zice, că unui om încredințat despre fința lui Dumnezeu nici nu-î poate veni în minte cugetul ascuns în această ciudată numărătoare. În zadar ți-î întrebă și umbra... Țea nu știe nimic despre această taînă. Se zice: că Diavolului înainte de cădere i-ar fi plesnit

în minte această obscură idee și de atuncia a căzut. De ți-ar veni în minte să știi, să risipesc toate di'mprejuru-ți, timp și spațiu fug din sufletul tău și remiî asemenea unei crengi uscate, din care vremea asemenea a fugit. Neștiind iew singur această taină, căci, cum am spus, nici nu sînt în stare să-mi treacă prin minte, nici nu te pot sfătui în această privire.

Ruben își netezi încet barba și o adîncă întristare iewă scrisă pe fața lui bătrînă și înțeleaptă. Dan îi sărută mîna. Nu iewau să se despartă pentru totdeauna? Ruben rupse cu degetele mucul căzut al luminărei și se văzù în lumina vie, că ochii lui iewau plini de lacrimi. Amîndoi se sculară și Dan s'aruncă la gîtul lui plîngînd ca un fiu, ce n'are să mai vadă pe tatăl său.

Dar îndată ce iewși Dan, îndată ce coborise scările cu cartea subsuori și ridicînd cu mîna, lunga poală a rasei de șieac... casa se prefăcù într'o peșteră cu păreții negri ca cerneala, lumina de ceară într'un cărbune plutitoriu în aier, cărțile în beșici mari de sticlă la gură legate cu pergament, în mijlocul cărora tremurau într'un fluid luminos și vioriu draci mici

spinzurați de coarne, cari zupăeau din picioare. Ruben însu-și se zbîrci, barba-i deveni lătoasă și'n furculițe ca două bărbî de țap, ochii îi luceau ca jeratec, nasul i se strîmbă și se uscă ca un ciotur de copac și scârpînîndu-se în capul lătos și cornut începù a ride hîd și strîmbîndu-se: hîhî! zise — încă un suflet nemicit cu totul! — Draciî se strîmbau rîzînd în beșicele lor și să dedeau peste cap, iar Satana își întinse picioarele lui de cal, resufînd din greu.

— Mult a trebuit pînă l'am prins în laț pe acest călugăr evlavios, dar în sfîrșit... hîhî... totu-și... totu-și... are să-l nemicească bătrînul meu dușman. I-am spus, că nu-î poate veni în minte gîndirea tăinuită de numărătoreea cărței?... trebuie să-î vie... trebuie să-î vie... Mie de ce mi-a venit? Pentru c'a trebuit să-mi vie! — — —

Dan trecea îute prînr'o parte de oraș, în care locuea boerimea. Curțile albe ca argintul, cu cerdacuri și scări a căror scînduri curate și ceruite sclipeau în lună, pierdute în mijlocul unor pomete, pe marginea uliței de-asupra zaplaurilor atîrnau cîte-o jumătate din ramurile

arborilor grădinelor... șiruri de nucă cu frunze late, gutăi și cireși... pe ici pe colo se zărea pri'n verdele întunec al grădinelor, cîte o zare galbenă pri'n obloanele închise... Iel mergea răpede... numai din cînd în cînd trecea pe lingă iel cîte-un tînăr cavaleriū cu căciula turcănească, înfășurat în mantaua, a cărei poală din dăret se ridică de sabiea, pe care-și lăsa mîna... pe alte locuri vedeă pe cavaleri sārind gardurile și pătrunzînd pri'n grădine pînă pe sub vre-o fereastă, care se deschideă apoi în fața lunei, lăsînd să se ivească vre-o umbră albă, care-și plecă capul tînăr peste cercevele la umbra de sub fereastă. În alt loc unul acățat de gratii făcea studii floristice unindu-și buzele cu ale celei ființe care-și scosese capul pri'n gratii. Numai pe ici pe colo auzea cîniū urlînd la lună, paznicii de noapte, cari strigau, orî grupe de cavaleri, cari veneau de la vre-o petrecere nocturnă. Iei rupeau frunze din cren-gile atîrnate și le aruncau în urma călugărului spîn și palid... Stelele păzeau tăria, luna trecea ca un scut de argint pri'n întunerecul nourilor, în aier ieră aur și'n grădine miros și-o umbră adînc-viorie, ruptă de dungă de lumină albă,

care trecea pri'n mreje de frunze, ca pri'n strecurătorii de lumină.

Iel ajunse a casă. Iel ședea într'o chiliuță din casele unui boeriu mare. Încet trecu pri'n cerdacul cel lung, de-asupra căruia streșinele ieșite erau suspendate de stâlpi albi... trecu ca o umbră și când intră în chilia lui resuffă lung. Nu ieră să întreprindă un lucru extraordinariu?— Întunerecul îngreuiat cu miros de reșină a chilieii lui ieră pătruns numai de punctul roș al unei candelă, care ardea pe o policioară încărcată cu busuioc uscat și florii de sub icoana îmbracată cu argint a Mîntuitorului. Un greer răgușit cîntă în sobă. Iel aprinse o lampă neagră, împlută cu untdelemn; lumina iei fumegă pilpîind. Încet, încet ochiul luminei se roși... iel se așază la masă... deschise cartea cea veche cu buchile neclare și cu înteles întunecat. Tăcerea ie atît de mare încît pare că aude gîndirea, mirosul, creșterea chiar a unei garofe roșii și frumoase, ce creștea într'o oală între perdelele ferestei lui. Privea în păretele afumat la umbra sa proprie, mare și fantastică. Lampa filsiiea lungă, ca și când ar fi vrut se-ajungă tavanul, iear umbra lui... ca

o mreață neagră cu nasul lungit, cu căciula lăsată pe ochi, părea că începuse o vorbire intimă cu Iel. Părea c'o întreabă cugetînd... părea că Iea-i răspunde în cugetări deșirate... un dialog și cu toate astea dacă voea să cuprindă realitatea lui, nu Iera de cît un dialog al cugetărilor lui proprii, Iel cu sine însuși. Ciudat! Această despărțire a individualității lui se făcu izvorul unei cugetări ciudate. Iel fixă aspru și lung umbra sa... Iea supărată de această căutătură, prinse încet, încet conture pe părete și deveni clară, ca un vechi portret zugrăvit în oloi. Iel clipi cu ochii—Iea redevenise umbră simplă.

Ie un moment mare, să mă cuget mai întâi — gîndi Iel — dorit'am de cînd sînt ce-vă pentru mine? numai pentru mine?... Nu. Din rugăciunile mele am lăsat'o vre-o dată pe Iea? Mariea? O nu! — De cîte ori am dorit vre-o putere extraordinară, numai pentru Iea am dorit. Oh!—s'o duc într'un pustiiu, unde să nu fie nimeni—nimeni de cît Ieu și Iea; să cobor stelele ceriului în întinderea albă, ca să asemene cu oștiri de flori de aur și de argint; să sădesc dumbrăvi de dafin cu întunecoase

cărări, cu lacuri albastre și limpezi ca lacrima; ȳea să alerge pr'n cărările tănuite, prefăcându-se a fugi de amorul meu și ȳeu s'o urmăresc... Nu! fără ȳea ar fi raiul pustiiu.

Și cine ȳeră ȳea, Mariea?

ȳeră ficia spătariului Tudor Mesteacăn, un ȳnger blond ca o lacrimă de aur, mlădiosă ca un crin de ceară, cu ochi albastri și cuvioși precum albastru și cuvios ȳe adâncul ceriului și divina sa eternitate. Ades ȳea privise din cartea de ȳchinăciune la fața adâncită și palidă a călugărului; o văzuse ȳel ades resărind —o floare în fereastă—și în nopți cu lună ȳel ȳși lepădă rasa și-și punea mantie de cavaleriū, în care veghea sub sticlitoarele-ȳ fereste... până ce se deschideau, până ce se ivea fețișoara ȳei palidă de veghiere și de amor, până ce razele ochilor ȳei alunecau adânc în ochii lui cei negri. Cite-vă vorbe, o stringere de mână și despărea ȳear în parfumatul ȳei etac, ȳmplind nopțile cu dulci și neuitate visuri.—Acuma se gîndi asemenea la ȳea.

Lampa sa filifea mai fantastic, literele bătrîne ale cărtei căpătau ȳnteles și se ȳntroduceau în visuri și'n cugete, ce-ȳ ȳmpleau capul

fără de voință, umbra lui începù ȳear a prinde conturile unei icoane în oloiù cu fruntea naltă, palidă, pleșuvă, cu buze vinete, cu părul de cîte-và fire sure, cu privirea fixă și profundă, pe care și-o ținti lung asupra cãrței deschise ȳnaintea lui Dan. Umbra lui ȳ șoptea în ginduri lungi tocmai ceea ce voea ȳel să i se răspundă.

Tu știi—cugetă umbra și ȳel ȳ auzea cugetările — știi bine cã sufletul tãu din ȳnceputul lumei și pãnã acuma a fãcut lunga cãlãtorie pri'n miș de corpuri, din cari a-zì n'a mai ramas de cît praf. ȳel singur n'o știe, pentru-cã de cîte ori s'a ȳntrupat din nou, de atȳtea ori a bãut din apa fãrã gust și uitãtoare a Letei; și nimeni nu l'a ȳnsoțit în uitita lui cãlãtorie de cît ȳeu — umbra corpurilor, în care a trãit ȳel, umbra ta cu fie-care ducere la mormȳnt, cu fie-care naștere am stat lȳngã ȳele; am stat la leagãnul, voiù stã la mormȳntul tãu. Sufletul tãu, fãrã ca a-zì să și-o aducã a minte a fost o datã în pieptul lui Zoroastru, care fãcea, ca stelele să se mute din loc cu adȳncul graiù și socotealã combinatã a cifrelor lui. Acea carte a lui Zoroastru, care cuprinde toate

tainele științei lui, stă deschisă înaintea ta. Veacuri au stat s'o dezlege și n'au putut pe deplin, numai ȧeu pot s'o dezleg, pentru-că vorbeam din părete cu Zoroastru, cum vorbesc astă-zī cu tine.

Dan văzū clar despărtirea ființei lui într'o parte eternă și una trecătoare. Cartea lui Zoroastru ȧeră proprietatea lui dreaptă. Iel întoarse șapte foī și umbra prinse conturile unui bas-relief, mai întoarse încă șapte și umbra se desprinse încet, ca dintr'un cadru, sări jos de pe părete și stă diafană și zimbitoare rostind limpede și respectuos: Bună sară! — Lampa cu flacăra ȧei roșie stă între Dan și umbra închegată.

Să urmăm—zise umbra torcīnd mai departe firul gīndirei sale, gīndiri, pe cari Dan le auzea, ca și cīnd ar fi fost propriile lui cugetări. — Apropiindu-ȧi pri'n vrajă ființa mea și dīndu-mī mie pe a ta, ȧeu voiū deveni om de rīnd, uitīnd cu desăvīrșire trecutul meu; ȧear tu vei deveni ca mine, etern, a tot știutoriū și cu ajutoriul cārtei a tot puternic. Tu mă lași pe mine în împrejurările tale, cu umbra întrupată a iubitei tale, cu amicii tăi; mă condamnī

să-mi uîț vizionara mea ființă; țiear tu întreprinzi o călătorie cu iubita ta cu tot, în orice spațiu al lumii ți-ar plăcea... în lună de pildă. Acolo vei trăi un secol și ți se va părea o zi. Ba poți să ție și pămîntul cu tine, fără ca să te supere. Îl prefaci într'un mărgăritariu cu toartă și-l anini de salba iubitei tale; și crede-mă că de miș de miș de ori mai mici, numai proporțiile di'ntre ție să remîne acelea-și, oamenii s'or crede așa de mari ca a-zî. Timpul lor? O oră din vieța ta va fi un veac pentru ție. Clipele vor fi decenii și 'n aceste clipe se vor face războaie, se vor încoronă regi, se vor stinge și se vor naște popoare, în sfîrșit toate prostiile de a-zî se vor întîmpla și-atunci, se'nțelege că'n diminuare analogă, absolut înse acela-și lucru.

— Bine, zise Dan apucînd mîna cea rece și diafană a umbrei—te îndemn înse a scrie memoriul vieței tale, ca să-l găsesc, cînd voi veni pe pămînt și să-l recetesc. Tu ai o judecată rece și vei ști să-mi descrii toată natura vizionară și înșelătoare a lucrărilor lumești; de la floarea ce cu naivitate minte pri'n haîna ție strălucită, că ție ferice în lăuntru gîngășelor

sale organe, până la omul, ce acopere cu vorbe mari, cu o ipocrizie vecinică, care ține cît istoria omenirii, acel simbure negru și reu, care-î rădăcina adevărată a vieții și a faptelor sale—egoizmul său. Veî vedeà cum ni se minte în școală, în beserecă, în sfat, că întrăm într'o lume de dreptate, de iubire, de sfințenie, pentru a vedeà cînd murim, c'a fost o lume de nedreptate, de ură. Ah! cine ar mai vrea să trăească, cînd i s'ar spune de mic încă în loc de povești, adevărata stare de lucruri, în care va intra?

— Chemarea unui filosof? zise umbra surinzînd cu amărăciune—foarte bine! Ceea ce zici tu, îmi hotărăște soarta. Îmi voi aprinde lampa și-oi căutã oamenii. Memoriile vieții mele le vei găsi în saltariul acestei mese, cînd te vei întoarce. Ieu singur voi fi mort și îngropat cînd vei reveni tu, căci oarele vieții tale vor fi șir de ani întregi pentru pămînt. Intoarce încă șapte foi și ține-mă de mîna! Ce simți?

— Simt brațele mele pierind în aier și cu toate astea căpătînd puteri uriașe; simt, cum dezlipindu-se atomele greoaie ale creierilor

miei, mintea mea devine clară, ca o bucată de soare.

— Ieu, zise umbra încet — simt întunecându-se și pierind conștiința eternității mele; simt, îngreunându-se ca sub plumb cugetările mele... Mai întoarce șapte toți și metamorfoza reciprocă va fi desăvârșită.

Dan întoarce foile, șopti și umbra deveni om. Omul semănă cu iel și se uită spărios și uitit la Dan, fixându-l ca pe o umbră, cu buzele tremurînde și cu pași șovăitori.—Dan țeră o umbră luminoasă. Iel ridică brațul lung și puternic în aer. Dormi! zise poruncitoriū. Orologiul zbîrnăi răgușit o oară — umbra intrupată în om căzù ca moartă pe pat. Iear Dan își luă lungă sa mantă de-a umere, stinse lampa, pe vîrful degetelor trecù pri'n tindă și cînd ieși afară închise ușa după sine și începù a merge încet, încet în lumina lunei pe stradele largi ale orașului, cu ferestrele și porțile închise, cu zidiuri albe și gălbenite de lună, cu perdelele lăsate, cu cîte un păzitoriū de noapte, cu muștei înfundate în gulerul și gluga mantalei și c'o prăjină subsuori; în fine o liniște somnoasă, un aier cald de vară, luna strălucită,

stele de aur ce'și închideau pleoapele spre a le deschide ȋear, un ceriũ albastru și fãrã nori, case ȋnnalte a cãror streșini de olane se uĩtau ȋn lunã — ȋeatã tabloul! Pasurile lui de umbrã nu se auzeau pe stradã... se ȋnfãțoșã ȋnfundat ȋn mantã, cu pãlãria peste ochi, și mergea ast-feliũ pe luminatele strade, fãrã ca luna sã-ĩ facã vre-o umbrã pe zidiuri, cãci pe-a lui o lãsase a casã, ast-feliũ ȋncĩt ȋel ȋnsu-și nu-și pãrea a fi de cĩt o umbrã nepriceputã, ce fugea pe murii caselor ȋnșirate ȋn rĩnd. Casa din capãtul uliței ȋerã galbenã, cu ferești poleite de lunã cu perdele albe. ȋel bătũ ȋncet ȋn fereastrã.

— Tu ȋești? Rãspunse o voce dragã și molatecã.

— ȋeu... deschide fereastrã... nu ȋe nimeni pe strade, nu te poate vedea nimeni, și apoi chiar de te-ar vedea...

Fereastrã se deschise ȋncet, perdeaua se dete ȋntr'o parte și di'ntre creșii ȋei apãrũ frumos și palid capul blond al unui ȋnger. Luna-ĩ cãdea drept ȋn fațã, ȋncĩt ochii ȋei albãstrii strãluceau mei tare, și clipeau ca loviți de o razã de soare. Sub alba haĩnã de noapte de la gĩt ȋn jos se trãdau boureii sinilor și mĩnuțele și

brațele ieî albe și goale pân în umeri se'ntin-
sere spre dînsul și iel le inundă cu sărutări.
Un moment și iel sări pri'n fereastră, îi cu-
prinse gîtul ieî gol, apoi îi luă fața în mîni și
o sărută cu atîta ardoare, o strinse cu atîta
toc, încît îi părea c'o să-i beie vieața toată
din gura ieî.

Iubit'o — zise iel încet netezindu-i părul ieî
de aur — iubit'o! vin'o cu mine în lume.

— Unde?

— Unde? Orî unde. Vom trăi așa de feri-
ciți acolo unde vom fi, neturburați de nime-
nea; tu pentru mine, ieu pentru tine. Din vi-
surile noastre vom zidi castele, din cugetările
noastre vom adînci mări cu miî de undoiete
oglinzi, din zilele noastre veacurî de fericire
și de amor. Aide!

— Dar ce va zice mama, zise iea, cu ochii
plinî de lacrimi.

Umbra ieî se resfrîngea în părete. Dan se
uită fix într'acolo; umbra se desprinse încet
și se înnalță pe-o rază de lună spre a cădea
în pat.

— Cine-i acolo — zise Mariea tremurînd pe
pieptul lui.

— Umbra ta, respuse iel zimbînd—îea re-mîne în locul tău... vezi-o cum doarme.

— O! ce liberă și ușoară mă simt—zise iea c'o voace de un timbru de aur. Nicî o durere, nicî o patimă în piept. O! îți mulțămesc... Și ce frumos îmi păi tu acuma... pare că iești altul... pare că iești din altă lume.

— Vin'o cu mine, șopti iel la ureche-î, vin'o pri'n oștiri de stele, pri'n tării de raze, până ce departe de acest pămînt nenorocit și negru, îl vom uita pentru ca să nu ne mai avem în minte, de cît pe noi.

— Haide dar, șopti iea încunjurîndu-î gîtul cu brațele ieî albe și lipindu-și gurița de buzele lui.—Sărutarea ieî îl împlu de geniu și de-o nouă putere. Ast-feliu îmbrățișatî aruncă neagra și strălucita lui mantie peste umeriî ieî albi, îi încunjură taliea stringînd'o tare la piept, iear cu cealaltă mîna fluturînd o parte a mantieî, se ridicară încet, încet pri'n aierul luciu și pătruns de razele luneî, pri'n nourîi negri ai ceriului, pri'n roiurile de stele, până ce ajunseră în lună. Călătoria lor nu fuse de cît o sărutare lungă.

Iel puse jos dulcea lui sarcină pe malul mi-

rositoriū al unui lac albastru, ce oglindea în adîncu-î toată cununa de dumbrave ce'l încunjură, și deschidea ochilor o lume întreagă în adînc. Iel își luă calea ȋear spre pămînt. Aproape de pămînt, ȋel șezù pe coastele unui nour negru și se uită lung și cugetatoriū pentru ultima oară asupra pămîntului. Luă cartea lui Zoroastru, deschise unele file și începù a ceti județul pămîntului, și fie-care literă ȋeră un an, fie-care șir un secol de adevăr. Ieră ce-và înfricoșat cîte crime au putut să se petreacă pe acest atom atît de mic în nemărgenirea lumei, pe acest bulgăre negru și neînsemnat, ce se numește pămînt. Fărmăturile aceluī bulgăre se numesc imperii, infuzorii abiea văzuți de ochii lumei se numesc împărați, și milioane de alte infuzorii joacă, în acest vis confuz pe supușii... Iel își întinse mîna asupra pămîntului. Iel se contrase din ce în ce mai mult și ȋute, până ce deveni împreună cu sfera ce'l încunjură mic ca un mărgăritariū albastru stropit cu stropi de aur și cu'n miez negru. Mărimea fiind numai relativă, se înțelege că atomii din miezul aceluī mărgăritariū, ale căruī mărgeni le ȋeră ceriul, ai căruī stropi soare, lună și stele,

acei pitici nemărgenit de mici aveau regiile lor, purtau războaie și poeziile lor nu găseau în univers destule metafore și comparațiuni pentru apoteoza eroilor. Dan se uită cu ochiana prin coaja aceluia mărgăritariu, și se miră, cum de nu plesnește de mulțimea ureii ce cuprindea. Îl luă și întorcându-se, atârna în salba iubitei sale albastrul mărgăritariu.

Și ce frumos făcuse iel în lună!

Înzestrat cu o închipuire urieșească iel a pus doi sorii și trei luni în albastru adâncime a cerului și dintr'un șir de munți a zidit domeniul său palat. Colonade stânci sure, streșine un codru antic ce vine în nouri. Scări înalte coboreau printre coaste prăbușite, printre bucăți de pădure ponorite în fundul ripelor până într'o vale întinsă tăiată de un fluviu mareț care părea a-și purta insulele sale ca pe niște corăbii acoperite de dumbrave. Oglinzile luciilor a valurilor lui resfrîng în adînc icoanele stelor, încît uitîndu-te în iel, pari a te uita în ceri.

Insulele se înălțau cu scorburile de tămăie și cu prund de ambră. Dumbrăvile lor întunecoase de pe maluri se zugrăveau în fundul

riului, cit părea că din una și aceea-și rădăcină un rațu se înalță în lumina zorilor, altul s'adîncește în fundul apei. Șiruri de cireși scutură grei omătul trandafiriu al înflorirei lor bogate, pe care vîntul îl grămădește în troene; flori cîntau în aier cu frunze îngreuate de gîndaci ca pietre scumpe, și murmurul lor împlea lumea de un cutremur voluptos. Greeri răgușiti cîntau ca orologii aruncate în ierabă, iear paienjeni de smarald au țesut de pe o insulă până la malul opus un pod de pînză diamantică ce steclește vioriu și transparent, în cît a lunelor raze pătrunzînd prin iel, înverzește riul cu miile lui unde. Cu corpul nalt, mlădiet, albă ca argintul noaptea trece Mariea, peste acel pod împletindu-și părul, a căruî aur se strecură prin mînuțele-î de ceară. Prin hainele-î argintoase îi transpar membrele ușoare; picioarele-î de omăt abiea atingeau podul.... Sau adesea așezați într'o luntre de cedru coboreau pe ascultătoarele valuri ale fluviului. Iel își rezemă fruntea încununată cu flori albastre de genunchiul ieî, iear pe umărul ieî cîntă o pasere măiastră.

Fluviul lat se adîncea în păduri întunecate,

unde apa abiea mai sclicea din cînd în cînd atinsă de cîte o rază; trunchiî pădurilor se ajungeau cu ramurile lor de asupra riului și formau bolți nalte de verdeață nestrăbătută. Numai pe ici pe colo cîte o dungă fulgerătoare de-asupra apei. Valurile rid și mîna întunecoase lumea lor albastră, până cînd de o dată riul împiedecat de stînci și munți s'adună între codri ca marea oglindă a mării, și se limpezește sub sorî de poți număra în fundu-î toate argintăriile lui.

Ca să petreacă inventară un joc de cărți. Regiî, reginele și fanții de pe cărți îerau toți chipuri copiete din basmele ce și le spuneau serile. Jocul însu-și îera o poveste lungă și n-curcată, ca din halima, în care reginele se măritau, regiî se însurau și fanții îmblau înamorați, poveste căreia nu-î mai dedeau de capăt până ce nu 'ncetau apăsați de somn.

Dar somnul lor !

Înnainte de a dormi, îea își împreună mînile, și pe cînd stelele albe sunau în aeriene coarde rugăciunea universului, buzele îei murmurau zimbînd, apoi capul îei palid de suflarea îndulcită a nopței cădea pe perine. Cine ar fi văzut'o

ast-feliu! Nimene—numai iel ce acoperea bratul
iei, atîrnînd pe marginea patului, cu sărutări.
Iel adormea în genunchi. Visau amîndoi ace-
la-și vis. Ceriuri de oglinzi—plutind cu înnălța-
tele aripî albe și cu brîe de curcubeu,—por-
tale nalte, galerii de-o marmură ca ceara, stra-
turi de stele albastre pe plafonduri argintoase
—toate pline de un aier recoare și mirositoriū.
Numai o poartă închisă n'au putut'o trece nici
o dată. De-asupra iei în triunghiū iera un ochiū
de foc, de-asupra ochiului un proverb cu lite-
rele strîmbe ale întunecatei Arabii. Iera doma
lui Dumnezeu. Proverbul, o enigmă chiar pen-
tru îngerî.

Înse oare de ce omul nu gustă vre-o feri-
cire! Vecînic semnul arab de pe doma Dom-
nului îi preocupă mintea lui Dan, vană-î iera
căutarea lui pri'n cartea lui Zoroastru—iea re-
mînea mută la întrebările lui. Și cu toate a-
cestea în fie-ce noapte se repetă acest vis,
în fie-ce noapte iel îmblă cu Mariea în lumea
solară a ceriurilor. Și de cîte ori îmblau, iel
își luă cu iel în visul său cartea lui Zoroastru
și căută în iea dezlegarea întrebărei.—În van
îngerii, ce treceau ducînd în poalele lor ru-

găciunile muritorilor, se uitau semnificativ la Iel; în van unul îi spuse lin, aplecîndu-se la ureche-î: De ce cauți, ceea ce nu-ți poate veni în minte?—Altul: De ce vrei să scoți din aramă sunetul aurului? Nu-î cu putință.—Dar ceea ce-î părea ciudat, îeră, că de cîte ori îi trecea pri'n minte, ca îngerii să meargă după voia lui, îei într'adevăr, fără să le-o zică, îei împlineau alintînd gîndirile. Iel nu-și putea esplică această armonie prestabilită între gîndirea lui proprie și vieța cetelor îngerești.

— Nu vezi tu Marieo, că tot ce gîndesc îeu, îngerii împlinesc în clipă?

Iea îi astupă gura cu mîna. Apoi îi șopti la ureche: Cînd plouă, toate grînele cresc; cînd Dumnezeu vrea, tu gîndești ceea ce gîndesc îngerii.

În zădar. Mintea lui îeră preocupată și privirile ochilor lui mari îerau ațintate asupra celei porți vecinic închise.

— Ași voi să văd fața lui Dumnezeu, zise Iel unui înger, ce trecea.

— Dacă nu-l ai în tine, nu există pentru tine și în zădar îl cauți, zise îngerul serios.

O dată Iel își simți capul plin de cîntece. A-

semenea ca un stup de albine, ariile roeau limpezi, dulci, clare în mintea lui îmbătată, stelele păreau că se mișcă după tactul lor; îngerii ce treceau surizînd pe lîngă iel, îngînau cîntările ce lui îi treceau pri'n minte. În haine de argint, frunții ca ninsoarea, cu ochii albaștri, cari luceau întunecat în lumea cea solară, cu sinuri dulci, netezi ca marmura, treceau îngerii cei frumoși cu capete și umere inundate de plete; iear un înger cel mai frumos ce l'a văzut în solarul lui vis, cîntă din arfă un cîntec atît de cunoscut... notă cu notă iel îl prezicea... Aierul cel alb rumenea de voluptatea cîntecului. Numai semnul arab lucea roș, ca jăratecul noaptea.

Asta-î întrebarea, zise Dan încet, enigma ce pătrundeă ființa mea. Oare nu cîntă iei, ceea ce gîndesc ieu?... Oare nu se mișcă lumea, cum voiă ieu? Iel strinse c'o întunecată durere pe Mariea la inima lui.—Hurmuzul pămîntului ardeă în salba iei de mărgăritare... Oare fără s'o știu nu sînt ieu însu-mi Dumne
Vum! sunetul unui clopot urieșesc—moartea mării—căderă ceriului—bolțile se rupeau, jumalțul lor albastru se despică, și Dan se simți

trăsnit și afundat în nemărgenire. Riuri de fulgere îl urmăreau, popoare de tunete bătrîne, vuirea nemărgenirei, ce tremură mișcată.. O gând nefericit! aiuri îel.— Spazmotic ținea în mîna lui cartea lui Zoroastru, instinctiv rupse mărgeaua pămîntului de la gîtul Mariei. Iea cădea din brațele lui.... ca o salcie neguroasă ce-și întindea crengile spre îel, și strigă căzînd: Dane! ce m'ai făcut pe mine ?

Și un glas resună în urmă-i: nefericite ce ai îndrăznit a cugeta ? Norocul tău, că n'ai pronunțat vorba întreagă !... Rupt ca de un magnet în nemărgenire, îel cădea ca fulgerul, într'o clipă cale de o mie de ani. De-odată întunerecul di'mprejurul lui deveni liniștit, negru-mort, fără sunet și fără lumină. Iel deschise cartea, aruncă mărgeaua și începù a ceti. Mărgeaua cădea luminoasă pri'n întunerec și se desfășurà din ce în ce. Din ce în ce mai mare, mai mare—se lumineà—pană o văzù departe asemenea unei lune—și îel coboreà cu cartea sub mîna nourii groși, s'apropieà de pămînt, déjà vedeà culmile strălucite ale unui oraș, lumini presărate, o noapte văratecă cu aierul

blond, grădină mirositoare și și își deschise ochii.

Iel se scutură oare cum din somn. Soarele se înălță, ca un glob de aur arzătoriu pe un ceriș adânc albastru; grădina de desubtul ferestrei, în care adormise Dionis, iera de un verde umed și recorit după noaptea cu ploaie, florile înprospătate ridicau în soare cochetele capete copilăroase și ochii lor plini de reci și zădar-nice lacrimi. În casa de peste drum perdelele albe iera încă lăsate, pri'n aleele grădinei iei vișinii și cereșii înfloriți, salcămii cu miros dulce tăinueau cărările răsipite într'o viorie și melancolică umbră.

Fusese vis visul lui cel atât de aievea, sau fusese realitate de soiul vizionar a toată realitatea omenească?—Perdeua de vis-à-vis se dete puțin într'o parte și pri'n faldurii iei albi apărù un blond cap de copilă. Ridea.

Mariea! șopti iel cu inima strinsă.

Părul iei cel blond, și împletit în cozi cădea pe spate; o roză de purpură la tîmplă, gura micuță ca o vișină coaptă și fața albă și roșă ca mărul domnesc. După ce risese cine știe de ce?—iea lăsă perdeaua să recadă.

Dară inima lui se contrase cu violență, căci
îel înțelese sensul, dar și neputința realizării
viselor lui. Acuma știea că iubește. — La ce
mi-a mai trebuit și asta? gândi îel cu sufletul
plin de lacrimi. — Nu ie destul mizeria în care
am trăit — cel puțin o mizerie fără de dorințe.
Și prima mea dorință și poate ultima — ne-
realizabilă! Trăsura cea fină și amară d'im-
prejurul gurei lui se adânci vădit. Sufletul
lui se cutremură la gândirea, că nu va putea
scutura greutatea acestui amor. Speranță? îel
n'o putea avea. O simțire, pe care n'o cunos-
cuse nici o dată, iera îea să se nască cu amorul?

Iea se reivi, surise. De astă dată trase perde-
lele sus și stă cu o garofă în mînuța îei albă
și privea pare-că pe gânduri în potirul de pur-
pură al florei. — Neprețuita! șopti îel, uitîndu-se
la îea. Ah! îea trebuie să fie bună, de ce su-
ridea, de ce? și tocmai în fereastă? Oare îea
nu-l vede? Dar dacă'l vede, dacă aceste
zimbiri aveau o intențiune... mică, cochetă, înse
totu-și? — Redispară.

— Am să-î scriu, s'o rog... s'o rog să nu
suridă, să nu'mi împlă sufletul de o vană, du-

reroasă iluziune. Asta... nu'mi va refuză ȳea. Ie atît de bună; voiŭ ruga-o sã fie rea.

Cu o dureroasă, ne mai simțită voluptate ȳel ȳi scrise :

„Stea,

„Serac de bunurȳ, frumusețe și spirit, inima mea ȳeste atît de bolnavă ca o scîntee de soarte noaptea și te iubesc. Și ochii tăi, topite stele a demineței, privesc atît de adînc, atît de terice de adînc în noaptea sufletului mieŭ, cît te visez veghind, și de dorm, la imaginea luminei lor sînt deștept.

„Poți oare gici simțirea, cu care am scris, ȳnger?

„...O nu! în viața ta luminoasă nu s'a putut ivi nici umbra măcar a unei durerȳ asemenea aceleia, ce'mi nemicește inima. O nemicește! Închipește-ți că di'ntr'un om cu simțire, di'ntr'o ființă aavea n'ar remȳnea nemic decît o lungă, întrupată desperare. Tu nu cunoști asemenea oameni. Iei nu pot aparțineã cercurilor, în cari te miști tu. Iei sînt jos. Cînd o inimă pierdută'n mizerie, în apăsare, în neputința de a cultivã simțirȳ, căci fie-care din ȳele ȳși gãsesc marginile în puterile celui ce le are, cînd o aseme-

nea inimă și-ar ridică aspirațiunile până la tine, și le-ar ridică fără voință, luptînd spre a le năduși, neputînd să le reziste, ce ar simți un asemenea om? — Întristare? Asta nu-î întristare! Desperare? Asta nu-î desperare! Ie o agonie a sufletului, o luptă vană, crudă, fără de voință. Desperarea ucide, această simțire muncește. Martir iese numele amorul mieu. În fie-care fibră ruptă iese o nemărgenire de dureri; și nu de-o dată, fibră cu fibră se rupe inima mea. Moartea-î un moment, desperarea iese tîmpă, — o asemenea simțire iese ieadul. Marie-o! poți tu să-ți închipuești un asemenea chin, fără se plîngi, — de milă nu — de îngrozire? De piatră să fie o inimă, iese o margene care s'o miște; de venin să fie un suflet, sînt dureri cari trebuie să-l îndulcească, și nu iese durere mai mare de cît a mea. De ce sînt iese în lume, cînd tu ai fost menită să fii? De ce au căzut ochii miei pe tine, de ce te-am vădut? Orb de ași fi fost, de cît amar scăpam! De n'ași fi fost de feliu, scăpam de o vieață chinuită, pustie, fără de lumină. — Floare! cum surizi în grădina zilelor tale, fără să știi că o inimă se rupe; stea! cum lucești în ceriul tău,

fără să știi că un suflet moare. Și în neștiința ta iești și mai frumoasă, iești și mai mult cauza unor crude dureri. Ah! cât iești de frumoasă și cu cât iești, cu atîta mai nefericit sînt, și cu cât sînt, cu atîta mai frumoasă iești! — N'am avut speranțe, puțin mi-a păsarat; n'am avut dorințe, nici una'n lume, puțin mi-a păsarat; de una am fost capabil, de una care să-mi cuprindă toată viața mea, și aceea nerealizabilă, tu! — Orî cât de mare ar fi mila ta, până acolo nu se poate coborî. Nu-mî zimbî! zimbetul tău m'ar împlea de speranțe vane. A mă iubî nu-ți iese permis, desprețuește-mă! te rog! Poate disprețul tău m'ar omorî și moartea nu-î nemic pe lîngă chinul meu de a-zî. Sărut urma pasurilor tale, muriî îi sărut, pe cari au trecut umbra ta, desprețuește-mă! Ieu nu pot să nu te iubesc. Tu nu știi de ce, și nu-ți o pot spune, și cu toate astea chipul tău, umbra ce ai aruncat'o pe pînza gîndirilor mele iese singura fericire, ce am avut'o în lume.

„Marie-o!... așa-î că ast-feliu te cheamă! nu se poate să te cheme alt-feliu... tu!... nu-ți dice alt-feliu... Adio! adio!”

Și cu toate că scrisese, totu-și o speranță de

o dureroasă dulceată, deșartă dar singură îi ametea sufletul lui. Iel își închipea, că iewa va putea fi a lui. Iea! toată lumea iewa cuprinsă în acest cuvînt. Cînd gîndea, cum i-ar luà capul iewei de aur în mîni, și i-ar topi ochii cu sãrutãrile lui, cînd gîndea, cã mijlocul iewei cel dulce s'ar putea odihni cuprins de brațul lui, cã ar putea sã-i prindã mînuța iewei albã, sã se uite la transparentele-i degete oare întregi, îi venea sã nebuneascã. Ce-i vieața? Iel simțea, cã o oarã lîngã iewa ar plãti mai mult de cît toatã vieața. Cîtã intensivã, dureroasã, fãrã de nume fericire într'o oarã de amor. Și cum i-ar vorbi iel! Cîte numiri ar inventa iel, care de care mai îndrãgite, mai fãrã de înteles, mai nepomenite, pentru un suris de pe buzele iewei, un suris în trecere, umbra unei fericitoare cuge-tãri; cîtã grațitudine pentru o privire; cîtã recunoștințã, pentru cã ar lãsa un moment degetelele iewei dulci în mînile lui, și iel simțea pare-cã le trage la inima lui, sã le facã a simți desele și nemãsuratele-i bătãi,... ar plînge și ar ride de fericire, ca un copil, ar nebuni în urmã și vecinic ar visã aceea oarã fãrã de seamã.

De unde această simțire nemăsurată, de unde această irezistibilă nebunie? Iel nu-și simțea capul, nu-și simțea inima, toate se învîrteau împrejurul într'o lumină trandafirie, părea că nu vede de cît perdelele albe și după fie-care se ivea zimbînd cu o spăriată și copilărească șireție, capul ieî. Înnamorat în ieă? Asta ar fi fost puțin. Nu în ieă, în fie-ce gîndire a ieî, în fie-ce pas, în fie-ce zimbet, un înmiit amor. Dumnezeu de-ar fi fost și-ar fi uitat universul, spre a căută un altul în ochii ieî albaștrii; de ar fi găsit, nu se știe... căutarea ar fi durat vecinic. Cum o iubea! De l'ar fi desprețuit, ar fi iubit desprețul ieî; o idee de ură a ieî ar fi fost cuprinsul amorului lui cît ar fi trăit.

Ah! zimbî iel c'un fel de dureroasă beție, de ași putea s'o sărut, o dată! pare-că n'ași mai voi nemic în lume... orî să-î dezmiere mînilor, orî să-î despletesc părul, orî să-î sărut umerii! Îngerul mieu!

Iel trimisese scrisoarea. Stă în fereastă neliniștit, pare-că așteptă sentința de moarte, nu știea ce se gîndească, nici gîndea ce-vă, iera un amestec fără șir de icoane turburi, îmbătătoare. Ah! iel ceruse dispreț și spera amor.

Iea se ivi în fereastă. Iel se retrase după perdeà, ca s'observe. Ochiï lui se uscau de ardoare și sclipeau cu o bolnavă dorință; iewa se ivi frumoasă, ochiï iewei cei mari și adînci ieweau plini de lacrimi, și se uită înaintea iewei, în minile unite și lăsate în jos țîind scrisoarea și în față cu o expresie indeciză, înneacă de dorința de a plînge, ca un copil vinovat. Iel se aretă în fereastă, și ochiï iewei painjeniți de lacrimi se îndreptară spre iewel... adînci, miloși, plutitori... Iea boți scrisoarea cu mîna, o duse la inimă... și... o durere ascuțită, crudă îi pătrunse inima lui; părea că i se rupe vieața, i se taie în două inima, o negură albă îi cuprinse vederea... și apoi nemic. Iel căzuse cît iewa de lung pe podeaoa camerei lui.

Copila fugi spăriată din fereastă.

.

— Ce scrisoare ții tu în mîna, Marie-o? Și cum areți tu? Ce'ți iewe? zise un bătrîn prietenos, care se ivi tocmai atunci în fereastă ridicînd cu mîna lui cea fină bărbiea cea rotundă a fetei. Iea cercă a suride, dar atît de dureros și atît de îngrijit...

— Arată!... Iel îi desfăcù cu o dulce silă

scrisoarea cea mototolită din mîni... se uită pe ȋea, și fața lui se adînci din ce în ce. Ajunse la semnătură. — De la cine ai căpătat tu scrisoarea asta, unde locuște omul acesta?

Lacrimile o inundară și ȋea se aruncă suspinând la gîtul tătăni-său.

— Vezi, zise ȋea ȋnterupt, acolo-ȋ sermanul... ȋn casa cea pustie de peste drum... l'am văzut căzînd ca mort pe podele... cine știe, dacă n'a și murit. Aleargă tată... poate ȋncă nu-ȋ prea tîrziu.

— Cum are ȋel? ȋntrebă bătrînul, preocupat cum se vede de-o cugetare complicată.

— O! ȋe frumos! zise ȋea răpede... și-apoi ȋși mușcă zimbînd buzele.

Se mai ivi ȋncă un om pleșuv și cu ochelari, cu care bătrînul vorbi repede și ȋncet aretîndu-ȋ scrisoarea. Pleșuvul clătină din căpătină.

ȋei coboriră ȋute scările și ȋntr'o clipă fură la casa de peste drum. Deși ȋerau amîndoi bătrîni, ȋei se grăbise ast-feliu, ȋn cît aceasta trădă viul interes, ce trebuia să-l poarte pentru Dionis. ȋei deschiseră ușa. Dionis ȋeră lungit la pămînt, părul ȋn desordine, ochii ȋnchiși cu

hementă. Pleșuvul îl ridică încet de la pământ și-i dezgoli pieptul. — „Cît pe ce ȋeră să i se rumpă o vînă a inimei, zise ȋel încet. Pare foarte senzibil. O bucurie mare l'ar omori. Nicî trebuie să-l trezim măcar . . . ȋl voiŭ clo-roformă, ca din leșin să treacă ȋntr'un somn adînc.

ȋn vreme ce doctorul (veŭi fi ghicit, că pleșuvul nostru biped ȋeră doctor) vorbea cu sine ȋnsu-șî, da din cap, ridică sprincenele și-șî urnise ochelariŭ pe frunte, tatăl Mariei fixa portretul din părete. Explicarea ȋn două cuvinte: Persoana juridică, care se află acum pe mîna ȋngrijitoare a Esculapului nostru aveă drepturi asupra unei moșteniri. Dovezi, ȋerau asemăna-rea cu portretul și multe alte ȋmprejurări cari nu ne interesează, legate ȋnse de originea pănă acum obscură a lui Dionis. Destul că soarta lui materială din momentul acestă ȋeră schimbată.

ȋel ȋnsu-șî ȋeră lungit pe pat. Capul ridicat pe perinî și lăsat asupra pieptului, paloarea cea liniștită și marmorie a feŭei contrastă cu părul ȋn dezordine. O mînă ȋeră strins apăsată pe inimă, ȋea comprimă convulziv durerea, ce

o simțea acolò; ceealaltă spînzurà pe margenea patului în jos. O mantà neagră îl acoperea, pri'n creții căreia transpăreau delicatele și corectele lui forme. Tatăl Mariei se plecà asupra lui și-l privi cu plăcere, cu intenție.

— Aha! gîndi doctorul cu șireție.

.
O negură deasă, cenușie și sclipitoare... apoi un ceriù de un etern și albastru întunerec, cu stele moi de suflarea nopței, cu nouri încetite, cu aierul cald... și ȳeară-și, ȳeară-și orașul vechiù cu stradele strimte, cu casele închircite cu streșinele mucegăite în lună, și Dan treceà, rãpede pri'n strade... luna mai aruncà cîte o dungă pri'n întunerecul lor... ȳel întrã în casa lui deplin conștiu despre îndelungãtele lui vise.

— Și mi-a trecut pri'n minte, zise ȳel, acea ideie nefericitã, pe care Ruben o credea cu neputință în capul unui om.— Umbra lui dormea pe pat.

Iel ceti în cartea lui Zoroastru... ȳea se sculã încet... cu ochii închiși... se subție... se lipi de pãrete și se așezã ironicã, fantasticã, lungã în dreptul lui.

Dan se simțea bolnav, abãtut, strivit sub

greutatea cugetărilor lui. Afară de aceea un fulger îi trecuse drept pri'n inemă în vremea căderei lui. Iel simțea fulgerul junghiindu-î i-nema. Iel se lungi pe pat și s'acoperi cu rása... Pe de'naintea lui treceau ființe ciudate, pe cari nu le văzuse nici o dată.—Ah! gîndi iel— în curînd voiî muri, aste-s dejă umbre de pe ceea lume.— Numai umbra lui proprie stătea dreaptă în părete, par-că suridea, și ciudat!— aveă ochi albastri. Dracul să te iea, gîndi iel, și umbra mea își bate joc de mine acuma.

Ușa se deschise și întră maistrul Ruben.

— Ce pustiea maistre, de cînd ai lăsat să-ți crească perciuni și de cînd porți caftan jidovesc?

— Vaî de mine domnule, de mult!—de cînd mă țin minte, zise Ruben netezindu-și barba. Dar m'ai văzut alt-feliu vre-o dată lîngă Curtea veche?

— Lîngă Curtea veche... ie Riven... vînzătorul de cărți, iear nu d-ta maistre Ruben.

Ruben se uită lung la iel.—D-tale nu-ți ie bine, domnule, zise iel serios.

— Ieu mor maistre Ruben... Uită-te în masa mea, acolo's memoriile umbrei mele, a umbrei

care-o vezi în părete, scrise de cită vreme am fost în lună.

Evreul se uită lung la bolnav și clătină din cap.

— Umbra ceea a d-tale ție un portret, care-ți samănă, zise ție.

— Maistre Ruben, te-ai prostit reu, de când nu ne-am mai văzut, zise tînărul zimbînd, orî ție am devenit o ființă superioară magistrului meu... se poate și asta.

Evreul s'apropie de scrinul, ce i-l însemnase bolnavul, îi deschise săltariul și dădù într'adevăr de niște legături de hîrtii galbene și veștezite, legate cu fire de ață albastră... ție le scoase, se uită la țiele, apoi le puse pe masă.— În momentul acesta intrară doi oameni în chilia lui, pe cari Dan nu-î mai văzuse. Unul din ției, pleșuv și uscat, veni să-î cerce pulsul, celălalt vorbea cu Ruben. Ruben îi aretă hîrțiile... omul se uită iute pri'n țiele... „Fără îndoială, zise ție pentru sine.“ De când îl cunoști? adaose întorcîndu-se cătră Evren.

— De mult. Iel cumpără de la mine cărți. În genere cele mai vechi și tot de-acele, pe cari nu le mai puteam vinde nimăruî în lume.

Ieu singur le cumpăram cu toptanul, bibliotecă răsipite ale oamenilor bătrîni, ai căror clironomi apoi mi le vindeau pe un preț de nemica, ca hîrtie numai. Și'n asemenea cărți îel răscolea c'un feliu de patimă și-mi cumpără cele mai obscure și mai fără de'nțeleș. Acuma asemenea avem cîte-vă vechituri de astea și venisem să i le aret, îel mi le-ar fi cumpărat de sigur... acuma înse... l'am găsit în starea 'n care-l vezi. Și-apoi nici nu-mi mai zice: jupîne Riven, ci maistre Ruben! D-zeu știe, cum s'or fi scrintit toate celea în capul bietului om.

Bolnavul auzeà toate acestea și nu știeà ce înțeleș să le deà. Sînt nebuni oamenii aceștià, gîndi îel, și maistrul Ruben și-a ieșit cu desăvîrșire din minți... nu-l mai cunosc. Aha! gîndi îel în urmă. Ieu am murit și Ruben a venit cu medicii să-mi vîndă corpul. Are drept... pri'n schimbările, pri'n cari am trecut, corpul meu trebuie să fi devenit fenomenal. Dar oare's doctori acești doi?... Îmi pare că samănă cu Sătana amîndoi... Orî îe un om, despărțit în două aretări bătrîne, cu cari-și petrece șiretul Ruben pe conta mea... o jumătate cu păr și una pleșuvă. Cea pleșuvă îmi pipăe pulsul și cea cu

păr se uită la umbra mea, spînzurată de un cuiu în părete. Uit'te! acuma o desprinde din părete și-o dă lui Ruben în mîină. Bravo! mai-stre Ruben, strigă iel, dracii tăi sînt meșteri în desprinsul umbrelor din părete, și ist pleșuv are se mă iea pe mine... căci cum văd, joacă pe doctorul în momentul acesta... Bravo! bravo! Iel băteà din palme rizind.

Ruben îi luă umbra și hîrțiile de pe masă și ieși din casă, închizînd cu zgomot ușa după sine...— Te-ai dus Evreule... te-ai dus și m'ai vîndut chinuitoriului de suflete, murmură iel c'o resignație dureroasă, recăzînd cu capul în perină.

— Are friguri... iē în deliriū, zise serios pleșuvul.

.
Ie noapte... O recoreală dulce pătrunde pri'n ferestele deschise, și Dionis lungit în patu-i tremura în friguri, cu buzele uscate, cu fruntea plină de sudoare și cu capul greu. I se pare, că s'a trezit din niște vise lungi, obscure, fără de înteles și iel privește, fără de 'ncredere în realitate, la împrejurimea lui. Portretul părintelui său lipsește din părete, cărțile cele vechi

asemenea... casa iese aceea-și, înse mobile nouă și elegante, covoare pe jos, numai patul iese acela-și. Ciudat, gândi iesel, din minune în minune... iesel nu mai știu, ce se'ntîmplă cu mine.— Luna revărsă tot aurul iesel în odăea lui și sub această smălțuire diafană mobilele și covoarele străluceau somnoros și mat; un orologiu zingănește încet și subțire în părete și pri'n mintea lui trec iute, turburî, amestecate toate întîmplările abia trecute. Și toate îi păreau vise; mintea lui îi părea înprospătată, rece, clară, față cu mintea, care-o avuse înaintea. Din jurul lui dispăruse lumea cea semiobscură a tinereței lui; iesel privea la viitoriū, cum ai privi în fundul unui lac liniștit și limpede ca lacrima. Iel singur nu-și putea explica această limpezime a minței. Își închise ochii. De o dată simți, cum că pe marginea patului său șede cine-vă... îi șede pe picioare. Apoi simți o mîna dulce și mică pe frunte. Iel deschise ochii pe jumătate. Văzū un băiat cu fața ovală, palidă, cam slăbită, părul de aur acoperit de o pălărie de catifea neagră cu margini largi, îmbrăcat c'o bluză de catifea, care cuprindea strins de un colan lustruit mijlocul cel mai gingaș din lu-

me. Ochii lui Dionis pe jumătate 'nchiși nu trădau, că iesel veghează. Îl privi în întreg, de la capul innundat în aur pân la botinele miciuțe, ce stecleau radioase pe covorul înflorit.

— Ah! gîndi iesel și inema se cutremură în iesel, iese Marica!

Dar odorul! iese ieră. Vorbea singură... fețele vorbesc adesea singure... Iel simți aierul îndulcindu-se sub șoptirile iesel.

— Am fugit de-a-casă deghezată... tot mă amînau ba a-zî, ba mîni... dihaniea de doctor zicea c'ar fi periculos pentru iesel... auzi periculos? Ieu nu sînt periculoasă! zise iesa răstită! Dar dacă s'ar trezi... atunci, o atunci... Dormi! dormi: șopti iesa aplecîndu-și gura pe fruntea lui... Iel simți o roză umedă curgîndu-î în păr... Dar în momentul acela iesel îi înlănțuise gîtul... iesa spărieată vrî să se retragă, dar brațul lui o ținea cu tărie culcată ast-feliu pe pieptu-î... Iel se sculă. Lasă-mă! zise iesa roșie ca purpura.

Dar iesel o cuprinsese, îi mîngîia fruntea iesel albă de-î dete pălăria jos și-î lăsă să izvorască pe umeri în jos valurile de păr blond... apoi îi luă amîndouă mînuțele în mînele lui...

Îea nu mai rezistă... se uită la îele, îi sărută degetele... Îea nu mai rezistă... Marie-o, mă iubești tu?

— Dar dacă nu m'ar chema Mariea? zise Îea sub inspirația unei fulgerătoare maliții.

— Cum dar?

— Da! da! Mariea, zise Îea cu glăscior argintos, dar taci, nu-ți ie iertat să vorbești... nu-ți ie iertat... Nu te sculă, căci asemenea nu-ți ie iertat... Iea-l împinse în perini... Iel voiea să vorbească, dar își simți gura astupată de sărutări... Iel își închise ochii și simțea că inima i se sparge în piept... apoi Îear îi deschise, spre a cuprinde cu Îei dulcea lui sarcină, cari ridea c'un feliu de copilăroasă nebunie de zimbetul lui, de surprinderea și spaima Îei propriie... de tot, tot...

Adesea în nopți lungi de iarnă, după ce Îea de mult devenise tezaurul căsniciei lui, când de bună voiea lor trăieau ezilați la vre-un sat spre a se iubi departe de zgomotul lumei. Mariea intra de o dată în salonul încălzit și luminat numai de razele roșii ale jăratecului din cămin, intra îmbrăcată ca băiat, ca în noaptea aceea când se văzura pentru întâia oară

în apropiere. Membrele iew zvelte în bluza de catifea neagră, aceea-și pălărie cu margini largi pe părul iew blond și piciorușele cele mai mici din lume în botine bărbătești. Și iewa s'apro-
piea de iew. Mînuțele-î albe și transparente ca ceara contrastau cu mînecele moi și negre și ast-feliu se primblau de braț pri'n semiîntune-
recul călduros al salei; din cînd în cînd își ple-
cau gură pe gură, din cînd în cînd steteau în-
naintea unei oglinzi cu capetele rezemate u-
nui de altul, și rideau. Ieră un contrast plăcut:
fața lui trasă și fină, din care nu se putuse în-
că șterge amărăciunea unei tinereți apăsate,
ci remăsese încă într'o trăsătură de nespusă
naivitate în jurul gurei, lîngă fizionomia ova-
lă, rătunzită și albă a iewi... chipul unui tînăr
demon lîngă chipul unui înger, ce n'a cunoscut
nici o dată îndoeală.

Două vorbe concludive. Cine iewte omul a-
devărat al acestor întîmplări.—Dan ori Dionis?
Mulți din lectorii noștri vor fi căutat cheea
întîmplărilor lui în lucrurile ce-l încunjurau; iewi
vor fi găsit elementele constitutive a vieței lui
sufletești în realitate: Ruben iew Riven; umbra
din părete, care joacă un rol atît de mare, iew

portretul cu ochii albastru; cu disparițiunea acestuia dispare ceea ce veți fi îndemnați a numi o idee fixă; în fine, cu firul cauzalității în mîna, mulți vor gîndi a fi ghicit senzul întîmplărilor lui, reducîndu-le la simple vise a unei imaginații bolnave.

Fost'au vis sau nu, asta-î întrebarea. Nu cum-vă în dărătul culiselor vieței ie un regisor, a căruî existență n'o putem explica? Nu cum-vă sîntem asemenea acelor figuranți, cari vroind a reprezenta o armată mare trec pe scenă, încunjură fondalul și reapar țieară-și? Nu iese oare omenirea istoriea asemenea unei ast-feliu de armate, ce dispare într'o companie veche spre a reapărea în una nouă, armată mare pentru individul constituit în spectatoriu, dar acela-și număr mărgenit pentru regisor. Nu sînt aceea-și actori, deși piesele sînt altele? Ie drept, că după fondal nu sîntem în stare a vedeà.— Și nu s'ar puteà, ca cine-vă trăind, să aibă momente de-o luciditate retrospectivă, cari să ni se pară ca reminiscențele unui om, ce de mult nu mai iese?

Nu ezităm de-a cità cîte-vă pasaje di'ntro epistolă a lui Teophile Gautier, care colo-

rează oare-cum ideea aceasta: Nu tot de-auna sîntem din țara ce ne-a văzut născînd și de aceea căutăm adevărata noastră patrie. Acei cari sînt făcuți în feliul acesta se simt ca ezi-lați în orașul lor, străini lîngă căminul lor și munciți de-o nostalgie inversă... Ar fi ușor a însemnă nu numai țara dar chiar și secolul, în care ar fi trebuit să se petreacă existența lor cea adevărată... Îmi pare c'am trăit o dată în Orient și cînd în vremea carnavalului mă de-ghizez cu vre-un caftan, cred a reluă adevăra-tele mele veșminte. Am fost în tot de-auna surprins, că nu pricep curent limba arabă. Tre-bue s'o fi uitat.

INFLUENȚA AUSTRIACA

ASUPRA

ROMÎNILOR DIN PRINCIPATE

Influența Austriacă

Asupra Românilor din Principate

Influența aceasta, fiind mai cu samă actuală, are dezavantajul de-a nu stă înaintea noastră ca un șir de fapte complinite, ca ce-vă rotunzit, ce ne încunjură din toate părțile, trăim sub presiunea iei, ie asemenea unui demon din povești, pe care îl zărești ori în cotrò te-ai întoarce, din care cauză începe a ți se năzări și acolo unde nu ie. Pentru a cunoaște mai bine raportul, în care aceste două elemente, cel românesc și cel austriac au trebuit să între, vom trebui să le caracterizăm asemenea unui chimist și să stabilim proporția puterilor în joc, avantajele unuia din elemente, dezavantajul celuilalt. Ce vedem dar la cea întâiu privire? Pe de-o parte un stat mare, avînd razemul său

spiritual în culta Germanie, stăpînind sub un sceptru popoare foarte deosebite, nemulțamite cu supremația a două elemente numeric mici, un stat căruia îi lipsește condiția principală a unui stat, unitatea națională, și cu toate acestea are justiția și administrația cum se cade, negoț, industrie, ba chiar o mișcare științifică destul de însemnată. Pe de altă parte întîlnim un popor mic, a cărui populație agricolă, a cărui inteligență consistă di'ntr'un element omogen, dar a cărui funcții vitale sînt în mare parte împlinite de străini. În adevăr negoțul de import și export, cel din lăuntru țerei, drumuri de fier, manufactură, c'un cuvînt circulația sîngelui social îe împlinită de străini, și dacă întrebăm care element parazit au intrat cu sistemul său de arterii în organizmul vieții noastre naționale, vom trebui să răspundem: în cea mai mare parte cel austriecesc.

În ce consistă deci puterea Austriei, căreia îi lipsește înăuntru său unitatea voinței? Ce lipsește elementele sale, vecinic în discordie, în cît acestea constituiesc o putere atît de mare? În privirea aceasta vom trebui să consultăm istoria. Imperiul roman în decadentă dedese

naștere unei religii cozmopolite, care continuă oare-cum cultura și ideile antice deși sub o formă foarte modificată. Aceasta țără religia creștină — mai cu samă ramura catolică. Catolicii smul întinsese peste Europa un painjenis subțire de idei religioase, ostașul îmbrăcat în fier al Romei vechi se schimbase în miles ecclesiae îmbrăcat în rasă; ast-feliu se formează o putere nevăzută, pretutindenă străină și pretutindenă a casă, care încercă a realiză idealul imperiului universal. Imperiul, care se formează sub acest painjenis se numește imperiu roman. Casa domnitoare care se pune mai cu succes în serviciul acestui ideal iese casa de Austria. De la Carol al V se lățise ideea unei monarhii universale a Creștinătății, cu moartea lui s'a amînat proiectul, dar familia n'a renunțat la culmea dorită, la respîndirea sfintei monarhii peste Europa întregă. Înaintea acestui pericol stă Europa la începutul războiului de 30 de ani. Și într'adevăr casa țără în toate condițiile pentru realizarea scopurilor sale. Spania sub casa de Austria aveà la dispoziție țerile cele mai bogate ale Europei și ale globului: Lombardia, Țerile de jos, Portugalia

și împreună cu aceasta puterea ției comercială, aurul Americiei și nemăsuratele mărfuri coloniale ale Indiei asiatice, în cît Baco' de Verulam esclamă, că puterea Spaniei iese cea mai mare din lume. Afară de acestea Spania avea pe atunci cea mai puternică armată, ția ținea numai în Flandra 40 de mii de oameni, în Milan 15,000. Oastea sa număra 120,000 pedestri și 20,000 călări, o oaste cum toate țerile creștine de pe atunci n'ar fi putut'o înjghebă; apoi o flotă urieșască și avere în destulă spre a o înmulți în orî ce moment. Linia germană a casei de Austria intrase în trupul Franței cu Alzasul și Lotaringia, care iera ale împăratului germanic. Franța iera împresurată din patru părți, la sud-ost cu Italia, la nord-ost cu imperiul germanic, la sud cu Lusignan și Burgonia, la nord cu țerile de jos pân' în Saôna. Iera strîmtorată și primejduită în grad suprem. În Suedia casa întrodusesse intrigă împotiva lui Gustav Adolf, spre a aduce pe tron linia catolică de Wasa, care domnea în Polonia, căci după ideile vremei aceleia, în care legitimismul iera în floare, Gustav Adolf trecea de uzurpatoriū. Spania

făcuse planul de a pune mîna pe marea Baltică, mama tuturor comerțielor, cum se numea pe atuncia, și a prinde rădăcina Olandei, c'un cuvînt painjenişul fin al ideilor religioase se prefăcuse într'o mrejă de fier.

Războiul de 30 de anî a avut drept rezultat sfărîmarea acestei puteri urieșești.

Richelieu—însu-și catolic—încurajează protestantismul în Germanie și împreună cu celelalte puteri amenințate a sumuțat asupra casei tot ce se putea sumuța, între alții pe Turci și pe Voevozii Transilvaniei. Austriei îi trebuia oameni și în Orient și unul di'ntr' aceștia a fost Mihaiū Viteazul, asemenea o jertfă a politicei austriace*). Într'adevăr cine l'a îndemnat pe Mihaiū Viteazul să se încurce cu Turcii, a căror politică tindea la micșurarea ca-

*) Mihaiū Viteazul nu cade—ce-î drept—în vremea administrației lui Richelieu, dar aici nu poate fi vorba despre persoane, ci numai de nexul general al lucrurilor. Franța lucră încă de sub Enric al IV pentru nemicirea puterei austriace. Planul lui Enric de a fondă o republică europeană, compusă din 15 state egal de tari, cari se cumpănească puterea Austriei, le amînat prin asasinarea sa și reînceput sub formă modificată, de urmașii săi. Politica Franței de la Enric al IV-lea le diametral—opusă politicei austriace, inaugurată de Maximilian I (1493—1519).

seî de Austria, prin susținerea drepturilor principilor Transilvaniei asupra Ungariei? Sântitatea sa Papa și catolicisimul rege al Spaniei Filip al II. Liniile amîndouă ale casei se înțelegeau foarte bine. Poate că o îndemnare, venită de la Praga ar fi trezit unele bănueli în inima voevodului romînesc, dar una venită de la Madrid—care aveà în vedere numai creștinătatea—*nu*. Se vede că tot din iubirea creștinătăței Austria va fi încercat sub Constantin Brăncoveanu să îee țara romînească, precum mai tîrziu a luat Bucovina.

Sfîrșim caracterizarea politiceî austriace cu unele trăsături generale. Austria există prin discordia popoarelor sale. Pentru a le ținea vecinic lipite și vecinic în discordie, are nevoie de un element internațional, fără patrie proprie, fără naționalitate, fără limbă, de un element care să fie a casă în Tirol ca și în Boemia, în Galiția ca și 'n Transilvania. Acest om pur—cosmopolit per excellentiam a fost pentru această ambițioasă casă preotul catolic. Neavînd familie, căci ierà neînsurat; neavînd limbă, căci limba sa ierà o limbă moartă (cea latină)—neavînd patrie, căci patria sa ieste

unde'l trimete ecclesia; ne avînd rege, căci regele său este Pontifex maximus, acest element încercă să unifice Austria prin religie. Pe lângă acest element s'a mai format încă unul hibrid și stîngaciū, cu o fizionomie fatală: beamterul austrielesc. Acesta are o limbă, dar iewă consistă din cîte-vă formulare nemțești de concepte, numite Schimmel, adecă rable. Dacă i-ai luà unūi beamter aceste cîte-va rable învechite și reu stilizate, iew nu mai știe nici o limbă și iewă de ce: În casa părințească a vorbit rușește, a studiat într'un gimnaziū unguresc, a trecut la universitatea nemțească, și cînd își sîrșește învățătura nu știe nici o limbă cum se cade. C'un cuvînt Austria pentru a domni, are nevoie de un ciudat soiū de indivizi generis nullius și în secolul al XVI clerul catolic se potrivea cu acest rol, încît austriacul cel mai bun iewă pe atunci și catolicul cel mai bun. Astă-zî înse nu se mai potrivește. Libertatea religioasă, respîndită preste toată Europa a slăbit foarte mult besereca, iewar acești beamteri fiind cu totul netrebniți pentru o sarcină atît de grea, Austria a trebuit să-și caute un alt aliat pentru politica sa, tot fără patrie,

fără limbă, fără naționalitate, un element cosmopolit și egoistic, ceea ce drept vorbind iese pretextul de a nu face nimic pentru dezvoltarea unei părți a omenirii, pentru că individul respectiv s'a însărcinat de a nu lucra nimic pentru universul întreg. Afară de aceea acest element iese și mai cosmopolit de cît cel catolic, de vreme ce iese comercial, și chiar Chinezul nu va face mare deosebire între marcele imperiului germanic și livrele sterline, pe cînd iesel va privi cu un simțimînt de superioritate religia creștină, ce i se va părea o palidă exegeză a moralei lui Lao-tse sau a eticei vedelor.

Din punct de vedere austriecesc ar fi nedrept înse de a pretinde, ca Austria să ne cruțe pe noi. Pentru orî ce patriot austriecesc iese o datorie de a deschide porțile Orientului pentru colonizarea prisosului copiilor săi și desfacerea mărfurilor sale c'un cuvînt pentru pionierii cuceririi sale. Ar fi absurd din punct de vedere austriecesc, de a pretinde ca iese s'o facă aceasta cu arma în mîină, cînd are înaintea-î o cale pacinică, nebătătoare la ochi și care nemicește pe contrariu în mod ato-

mistic, atăcînd prin agenți economici, nu forma statului, ci pe fie-care membru al statului în parte, care nici știe nici voește să se sustragă de la această influență.

Dar tocmai fiind-că influența austriacă se prezintă ca o țesetură foarte complicată de cauze și efecte, încît fie-care individ din țara noastră trăește sub presiunea ției, de aceea cu cît ne iubim mai mult patria și poporul nostru, cu atîta vom trebui să ne înarmăm min-
tea cu o rece nepărtinire și să nu surescităm vederea acestei călăuze destul de credincioase și să agităm cu vehemență prin întunec, în luptă cu fantasme. Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot, chemat să îndrepteze poporul său și fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism, nu oprește de feliu, ca creierul să remîe rece și să-și îndrepteze activitatea cu siguranță, să nemicească adevărata cauză a reului și să o stărpească cu statornicie de fier. Precum un medic nu va combate simptomele numai, ci cauza unei boale și va sfătui să se înlătoreze mediul, în care ția a trebuit să se nască, tot așa vom privi și noi individul naționalității romînești în dezvolt-

tarea sa și comparînd pe acesta cu norma legilor fiziologice ale societății vom arăta de unde a trebuit să se nască neorînduețele în viața economică a poporului, cari l'au făcut accesibil unei influențe străine.

De aceea să ne întrebăm fără părtinire, cum întîlnim pe poporul nostru în istorie, din momentul, în care ȧea devine mai străvezie adevădat de pe la începutul secolului al 14. Îl găsim tot-deauna dezbinat înlăuntru, dezbinat în politica sa, față cu vecinii.

O teorie filosofică a istoriei nu ne pare de prisos aicea. Popoarele nu sînt produse ale naturii — aceasta trebuie stabilit. În începutul dezvoltării lor ȧele au nevoie de un punct stabil, împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul lor, precum roiul are nevoie de o matcă. Dacă albinele ar avea jurnale, acestea ar fi foarte legitimiste. Cînd mersul liniștit și regulat al afacerilor ȧeste lovit în centrul, în regulătoriul său, treaba nu poate merge bine. Și cu toate acestea noi Romîni de sute de ani n'am avut altă plăcere mai mare, de cît a ne răsturna principii.

Alături cu această teorie fundamentală de-

spre stat, ca așezămînt al naturei și nu al rațiunii, vom trebui să-l caracterizăm răpede.

1) Istoria dînlăuntru a popoarelor iese o luptă între ideea statului și individualism. Ce este individualismul? Fie-care ființă organică iese pentru sine lucru principal, semenul său lucru secundar. Dorințele și aspirațiile orî-cărui individ omenesc sînt nemărgenite, încît funcțiunea principală a vieței, a inimei sale iese, nu realizarea unei dorinți, ci dorința, voința ca atare. De acolo proverbul: „toată lumea să peară, numai Manea să trăească”. Acest element iese și periculos și folositoriu. Periculos dacă o putere mai mare nu-î pune margini; folositoriu, dacă în margini legiuite iese caută a-și realiza prin muncă aspirațiile sale, și precum soarele iese tatăl luminei și al umbrei, tot așa individualismul iese tatăl înfloririi și al decăderei, justiției și al in Justiției, binelui și rului.

Față cu această iluzie a inteligenței și a inimei individuale, care e cauza că om pe om se exploatează, om pe om se nemicește, față cu acest bellum omnium contra omnes, un ochi mai limpede zice: „Stăi! Nemicind pe

vecinul tău, tu lovești în tine, căci puterile, cari exploatează natura brută s'au împușinat, tu ieștii mai seraccu o sumă oare-care de puteri. Decî vecinul să trăească. Iel produce griu, iel are trebuința de mine, ieu de iel, nemicirea sa ar fi o pierdere vădită pentru mine, care nu mă pot ocupa cu toate celea. Va să zică interesele individuale sînt armonizabile. Ieată dar ideea statului: ideea armoniei intereselor. Dar producătorii de griu au o țintă comună, interese comune, ieată clasa; identitatea de interese naște o identitate de păreri; ieată principiile; se cere realizarea acestor păreri în stat: ieată partida. Tot așa fac breslașii, formează o clasă, au principii, sînt o partidă. În locul individualismului personal vine cel de clasă. Pentru a-și asigura cercul de exploatare iele încremenesc cîte-odată: ieată castele. Nemic nu va schimbà natura societăței. Iea va remînea un bellum omnium contra omnes, sub orî-ce formă pacinică s'ar prezentă. Puterile în luptă se commasează, în locul indivizilor avem clase, forme superioare ale aceluia-și princip, carile se luptă pentru supremație.

(Statul înse ca o formă și mai înnaltă a ace-

luia-și princip, nu vede în clase indivizi deosebiți, ci un complex de organe sociale, un individ: națiunea. Toate clasele sînt înaintea sa egal de importante, menirea sa iese de a stabili armonia între iese, de a oprî ca una să nu fie exploatată prea mult prin alta, căci toate trăsese și înfloresc una de la alta și pieirea uneia condiționează pieirea mai curîndă sau mai tîrzie a celeilalte.

2) Statul mai are și un scop moral. Drept va remînea tot-dea-una, că societatea există prin exploatarea unei clase prin alta—afară de clasa, după părerea noastră cea mai importantă, care exploatează de-a dreptul natura, care produce materiile brute. Decî pe lîngă aceea că statul va îngrijî ca această clasă, acești hamali ai omenirei să stea cît se poate de bine, iesel va căută a deprinde și clasele superioare la o muncă folositoare, care să compenseze pe deplin sacrificiile celor inferioare. De aceea iesel va fi prin o aspră organizare contra semidoc-tismului, contra spoielei, contra tendinței ego-istice a acestor clase de a căștigă mult prin muncă puțină, de a nu se întrebă în socoteală cui trăsesc.

Deci societatea iese cîmpul schimbărilor vecinice, a luptelor pentru existență și supremație, un bellum omnium contra omnes, statul iese regulatoriul acestei lupte, iesel oprește ca aceste puteri egal de folositoare să nu se nemicească una pe alta. Societatea iese mișcarea, statul stabilitatea.

De aceea, pentru ca lupta să poată fi purtată în margini, trebuie o familie, ale cărei interese să fie acelea ale armoniei societății, care să fie bogată, cînd toate clasele sînt bogate, puternică, cînd toate sînt puternice. Aceasta iese dinastia—monarhul, tot pentru că individualismul iese principiul vital al naturii omenești, preferăm în privirea moștenirii legea salică și nu maioratul.

Cu totul opus acestei serii de idei iese republicanismul. Nu vorbim de republicanismul în sens diplomatic, ci în sens social. Republică iese ori ce stat, în care o partidă reprezentanta unei sau mai multor clase (înse nu a tuturor) poate să ajungă la stăpînire. Aceste republice le împart în antice și moderne. Republicele antice se bazează pe supremația claselor în forma de clase, republica modernă

se bazează pe supremația acelor-ași clase în formă movibilă. Deci Angliea, Franța, Italia, Austria, România sînt astăzi republice în sens modern; Grecia, Roma, Egiptul, Polonia, Germania veche, Olanda veche erau republice în sens antic. Iele există sau prin exploatarea neomenească a unei clase prin alta, sau prin exploatarea sclavilor și a țeranilor robiți (cele antice) sau prin exploatarea unei țeri prin altele, adese prin toate la un loc. Angliea exploatează India, Franța pe toți iubitorii de lux din lume, Veneția și Olanda în evul mediu erau ca Franța astăzi, Grecia și Roma trăeau prin sclavi, Polonia, Ungaria, Germania și Franția veche prin exploatarea neomenească a țeranilor, c'un cuvînt ori unde bună starea unuia se traduce în apăsarea directă sau indirectă a unui altuia. O excepție par a formă Svițera și Statele unite, dar par numai. Elveția trăește prin esport industrial și prin toți indivizii cîți a-leargă ca să cheltuească sudoarea fabricii și a țeranilor pe privirea dealurilor. America, pentru că clasa desmoșteniților găsește o avere neîmpărțită, pe care și-o imparte, preriile. S'o vedem cînd s'o împlea.

De aceea se vor vedea în toată omenirea două mari serii de idei, două tabere, aceea a individualismului: sistemul liberal și aceea a armoniei intereselor, a statului ca o unitate absolută, a monarhiei juridice.*) Libertatea iese libertatea de a exploata, egalitatea iese egalitate de a deveni tiran, ca și vecinul mieu, fraternitatea un moft, ilustrat prin guilotină.

Să cercetăm în zigzac și răpede ideea libertății. Cetățenii germani și poloni (o castă) cereau regelu libertate, adică libertatea de a-și dezbrăca țeranii și de a-i spînzura după plac. Olanda cerea pentru comerțul său libertate. Hugo Grotius scrie un compendiu: liberum mare. Englezii răspund: „Ne țietați—mare clausum“. De la bilul maritim datează înflorirea Angliei. Cetățenii franceji (caste) strigau sub Richelieu libertate, adică o sumă de drepturi și privilegii toate pe spatele țeranului.

*) Monarhia aceasta nu iese de confundat cu despotismul. Despotismul, adică substituirea voinței individuale în locul armoniei intereselor, după noi se naște sau prin usurpațiune sau acolo unde, pe aceea-și întindere de pămînt, o rasă domnește peste altele, mai ales înse o rasă fundamental deosebită de locuitorii autohtoni Ex. Turcii și Slavi, Hispanii și Maurii ș. a. Dovedirea acestei teorii înse o păstrăm pentru altă ocazie.

Să venim la republicele române, cari ca și cele antice trăeau prin exploatarea sclavilor și a țeranilor, unde Domnul ȋeră cu mîinile legate și cel ȋntăiū ȋntre egalī — primus inter pares — unde o clasă stăpînea totul. Vodă adecă statul putea să zică da, Hîncu zicea ba și pe-a lui Hîncu remîne. Să vedem cum libertatea, cînd nu pornește din armonia intereselor, ci din individualism, nemicește clasele sociale și ȋn urmă și statul; cum prin ȋnmulțirea neamului lui Hîncu influența economică a Austriei devine destructivă și cum sub ȋea abiea Hîncul ȋși deschide ochiī, se sparie de cîte vede și nu știe de unde vin relele, nu știe că vin din ba al lui.

De aceea să privim ȋmprejurimile, ȋn cari s'au dezvoltat Romîniī, ca să pricepem și mă bine organizarea lor putredă de stat. Noi am trăit sub influența dreptului public al unui popor republican ȋn sensul antic al cuvîntului — republica Poloniei. Cetățeniī acestui stat ȋerau egalī; fie-care din ȋei ȋeră statul polon ȋn persoană. Cel din urmă șleahtiț, care strigă ȋn parlament: *nie poswoliam Panie*, nemicea hotărîrea corpului legiuitoriū. Năsipul pustiilor

nu poate avea mai mare nestatornicie, de cît soarta acestei nefericite și totu-și nobile nații; puterea supremă a statului sau mai bine zis scaunul celui întâiu di'ntre egali, iera mărul de ceartă între cei influenți. Regalitatea electivă i-a omorît politicește; aceasta și escesul libertății individuale. Dar a fi cetățean polon iera un privilegiu. Cei mai mulți locuitori—misera plebs contribuens—nu însemnă nemic. Poporul iera sclavul unui milion de cetățeni poloni.

Acest drept public polon avea mari farmece pentru clasele puternice din țerile învecinate. In Prusia boerii începuseră a vorbi leșește de dragul instituțiilor polone—dar marele elector îi învață minte, lărgind dreptul breslelor și regulînd starea țeranilor. In Suedia boierii vor tot aceste lucruri, încît casa nefericită a regilor, dotată c'o energie și cu calități rare în istorie, nefind în stare să înfrîneze aceste elemente de disoluțiune, le adună sub steag și declară război la toată lumea; o campanie care se sfîrșește cu răsipirea oștirilor lui Carol al XII-lea până în țerile noastre, unde avem de la oamenii lui doue zidirî; turnul Metropoliei din Suceava și turnul Colțea din

București. C'un cuvînt acele instituții găsesc pretutindenea trecere, unde pot numai.

În așa dese relații cu acești vecini, dreptul lor public nu putea să rămîie fără înriurire asupra noastră. Mai întâiu nefericita de Domnie electivă. Acest drept, atît de lăudat de cătră mai toți publiciștii noștri, nu iese nemic mai puțin de cît vrednic de laudă. Domniea scurtă a lui Dragoș ne inspiră mari îndoieli asupra sortei acelui Voevod. După iewel urmează 6 Domni în răstimp de 50 de ani, pentru fie-care mediea de 8 ani—puțin pentru o țară care începe.

Cu secolul al XV începe însfirșit o domnie lungă și liniștită—a lui Alexandru cel Bun. Aici se văd rezultatele stabilităței. În 33 de ani iewel organizează țara beserecește și politicește și moare avînd o singură nenorocire: are doi fii în loc de unul. Vin războaiele di'ntre frați, apoi di'ntre veri, pagini încurcate ale istoriei noastre, din cari numai un lucru se vede clar, că unii ajungeau la tron cu ajutoriul Ungurilor și alții cu ajutoriul Polonilor. Țara se deschide influențelor străine. În aceste turburări trece vremea până la suirea pe tron a lui Ștefan cel Mare, uzurpatoriū și iewel, dar mai no-

rocit de cît ceialaltî. De la 1456—1504 se văd din nou efectele stabilităței. A fost domniea cea mai glorioasă a Moldovei. Iel nemicește influențele de din afară cu sabia și cu istetiea. Și cu toate acestea se știe din relațiile medicului venețian, că cu toată gloria și lunga sa domnie, Stefan a trebuit să asigure prin călău urmarea fiului său pe tron. Cu venirea lui Stefan cel tînăr pare a fi prins oare-cari slabe rădăcinî legitimismul lunatei roade de Mușatin. Înse acesta moare otrăvit de chiar Doamna sa, înțeleasă cu boierii. După iel vine Petru, (linie nelegitimă) acesta domnește în două rînduri, și are multe rivalități de învins. Fiul său Ilie se turcește, Stefan iel ucis de boierii sub corturile de la Țuțora și din vița Mușateștilor nu remîne de cît Domnița Ruxanda. Urme de legitimism par a fi fost remas și atunci, căci cel care iel mîna Domniței o iel împreună cu tronul—Alexandru Lăpușeanu. De la stingerea progeniturei bărbătești a neamului domnesc, de la stingerea matcei în roiul Moldovei, datează căderea Moldovei. Domni, pe cari iel alege întîmplarea și intriga, mai toți de moarte nefirească, boierii sînt toți

aspiranți la un tron, pe care nu nu mai ședeà
unsul lui Dumnezeu, și ast-feliu se urmează ră-
pede unul după altul, cînd prînr'o influență
străină, cînd prin alta. Țara devine vatra des-
chisă a influențelor străine. Despot vodă ucis
cu buzduganul, Lăpușneanu otrăvit cu sila,
Bogdan Vodă gonit la Moscva, Ioan Vodă
ucis de Turci, Petru Șchiopul ca vai de su-
fletul lui, Aron Vodă moare în temniță, Răs-
van în țeapă; încercarea Movileștilor de a
fondă o dinastie se sparge prin luptele între
fiii lor ș. a. m. d. și aproape toți sîrșesc reu.
Paralelogramul de puteri naționale pierduse
punctul comun de activitate, aceasta nu aveà
un simbur stabil, împrejurul căruia să se cris-
talizeze.

O soartă mai fericită inse totu-și foarte a-
semănătoare cu cea a Moldovei are Țara-
românească. Acolo se statornicește dinastia
Basarabilor și ajunge rāpede la o culme, de
la care—prin o întîmplare analogă cu cea din
Moldova—întră discordia în roiu de albine
vorbitoare. Într'adevăr după Tugomir Basa-
rab—a cărui începătură se pierde în noaptea
unei istorii, străfulgerate din cînd în cînd de

numele banilor basarabi—urmează Alexandru, care bate pe regele Carol-Robert, apoi Vladislav, care întinde răpede marginile țerei. La 1360 îl ie Voevod al țerei românești, la 1365 ban de Severin, la 1368 Duce de Făgăraș. Urmează Radu-Negru, care bate pe Ludovic cel Mare, regele Ungariei și cîștigă deplina autonomie a țerei sale. Iel lasă doi fi: Dan și Mircea. Dan I ie renumit prin războaiele sale, purtate precum se vede de frate-său Mircea. Mircea I se suie pe tron la 1383 și domnește până la 1418 adecă 25 de anî. Ieată și aici efectele stabilităței : domnia cea mai glorioasă și întinderea teritoriului cea mai mare. Mircea ie Voevod al Ungro-Vlachiei, Ban de Severin, Duce de Făgăraș și Amlaș, stăpînitoriū amînduror țărmilor Dunărei până la Marea-Neagră, Domn al cetăței Durostor și al țărilor Tartarice. De la moartea sa începe discordia în casa Basarabilor. Fiul său legitim Mihaiū moare după doi anî, urmat de Dan al II-le fiul lui Dan I. Dăr Mircea mai aveà un fiu nelegitim Vlad poreclit Dracul. Acesta devine părintele liniei Drăculeștilor. De aici istoria Țerei-romînești decurge ase-

mănătoriiu cu cea a Moldovei prin luptele continue între Dănuleşti, descendenți legitimi ai lui Dan I și Drăculești, descendenți ilegitiimi ai lui Mircea I. După vremi pline de împărecheri, Basarabii sînt stinși prin sabie, în urma intrigilor unei nouă linii, primite în sinul lor și a nume Cantacuzin Basarab.

După Dim. Cantemir în Moldova și puțin după căderea Basarabilor în Țara-românească vine Domniea Fanarioților. Influența acestora fiind obiectul unui studiu deosebit, puțin vom spune despre iewa. Formele bizantine vin în locul celor vechi, caracterile trufașe ale aristocrației devin servile. Discordiea din lăuntru, lipsa unor dinastii constante au transformat țara aproape în pašalic.

Sub Domniile fanarioții, cari iewau trimiși pe un timp anumit și cari aveau numai titlul de Domn și pomenirea în besereci, nici decum înse consistența monarhică, puterea centrală a statului iew curat nominală. Chiar dacă unul di'ntre iewi cercă a fi alt-ceva de cît ceea ce iewa în împrejurările date vieța și averea iew iewa în pericol. Dările grele, pentru cari nu i se da națiunei nici o compensare, iewa dări

pentru îmbogățirea personală și răpede a acestor oameni, cari trebuiau să se folosească de scurta durată a Domniei lor, armata nu mai există de feliu, Moldova pierd două provincii—Pierde vatră așezărei ieii, stupul de unde au pornit roiturile cari au împoporat țara de jos, mormintele Domnilor, vechea sa capitală, mitropolia sa veche, Moldovenii au avut nenorocirea de a vedea înstrăinat pământul lor cel mai scump,—și nu prin război—prin vânzare. Într'adevăr se împărțise Polonia și o țară, care trăise în atâtea asemănări cu ieia trebuia să aibă și soarta ieii. Totu-și trebuie să constatăm că nici un moldovan n'a putut fi mituit de influența morală a Austriei și că Domnul a plătit cu capul protestarea sa.

Cu căderea Poloniei și luarea Bucovinei se începe o nouă epocă a influenței austriace: cea care atinge politica esteroară a statelor românești se schimbă într'atît, într'atît aceste țări nu mai însemnau nimic politicește, și erau susținute de Rusia și Turcia. Ca să revenim la vorba pronunțată de mai multe ori în acest studiu: Statele de împrejurul nostru cari aveau o monarhie stabilă, s'au cristalizat

Împrejurul acesteia și au devenit uriașe—țerile române, în cari acest punct central lipsește, se închircesc, pierd puterea lor fizică, armata, pierd guvernul lor național. Cum se schimbase fața lucrurilor împrejurul României! Polonia căzuse, în locul Ței venise Rusia, Transilvania, cu domnia electivă, căzuse în mâinele Austriei, Ungurii Țerau supuși, Turcia începuse a slăbi, România care moștenise de la Poloni nestabilitatea, nu mai aveà nemic de pierdut de cât doar ficțiunea unei expresii geografice, o schemă pentru însemnarea unei adunături de oameni, fără legi și fără cultură. În Moldova special boierimea nu mai semănà de feliiu cu Nestor și Grigorie Ureche, cu Miron Costin, limba națională Țe într'o vădită decadentă, alăturată cu frumoasa și spornica limbă a cronicarilor.

Țara nu mai Țeste de cât o moșie mare, administrată în feliul unei moșii, un complex de latifundii în cari dreptul privat Țe drept public, moștenirea averei teritoriale, moștenirea puterei în stat. Pentru că nu există moștenirea primogenitului și fiind că boerii simțeau, că în mărimea proprietăȚei teritoriale consistă

puterea lor, se întrodusesese un feliu de silnică ereditare. O parte din copii se călugăreau cu de-a sila, unul sau doi moșteneau numele și averea. Din domnia unei singure clase rezultă: lipsa totală de drept pentru clasa de mijloc. Ierau meserii, ierau bresle cu stărostiile lor, dar aceste clase de oameni, adese neștiutori de carte, nu aveau drepturi.

Să facem oare cum o sumă a acestei stări de lucruri, și să vedem cum se dezvoltă din iea suma de astăzi. Ce ieră în țară la 1820?

Boierii mari.—

Boierii mici slujbași

Țerani iobagi, cari stau sub ocrotirea a cestora, fiind oamenii lor.

Clerul laic și monastic.

Aceștia nu stăteau sub autoritatea statului. Ierau clase ale evului mediu, administrate de iele înșile. Boerul ieră aproape autocrat pe moșia sa. Numai în grave cazuri penale—și nici atunci nu tocmai—intervenea justiția statului.

Cine rămânea să fie administrat de stat? Două elemente neatîrnate 1) răzeșul 2) negustoriul și breslele.

Deci vedem că existau două clase neatir-
nate una țerănească, ieșită din războinicii im-
proprietați, alta burgheză. Aceștia nu erau
oamenii nimăruî. Istoria celor din urmă 50 de
ani pe care mulți o numesc a regenerărei na-
ționale, mai cu drept cuvînt s'ar putea numi
istoria nemicirei răzeșilor și breslașilor. Nemi-
cindu-se înse talpa țerei, era neapărat ca și
stîlpii să cadă. Au căzut și boerii. O clasă
este într'un popor un factor al armoniei so-
cietăței—de aceea reu este c'au căzut răzeșii,
reu c'au căzut breslele, reu c'au căzut boerii.
Căci se vor vedeà urmările. Se va vedeà cum in-
fluentele străine găsesc în falangele naționale
goluri din ce în ce mai simțitoare, cum func-
țiile vieței economice degenerază, arterii stră-
ine intră în corpul nostru social—cum dispar
clasele pozitive ale Moldovei om cu om, clasă
cu clasă, cum pămîntul românesc devine un
teren de exploatare pentru industria străină
și proletariatul indigen.

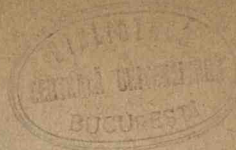
Cu o minimă putere a statului poliția, ad-
ministrația și dreptatea trebueau să fie într'o
stare de plîns. Ispravnicul, care era cu totul
într'un județ avea de administrat pe negustorii
și breslașii din țară, cei străini aveau pretu-

tindene consulatele lor—stărostiile lor—asupra cărora statul român n'avea nici o putere. Acești ispravnicî neștiutori de carte, servind fără plată, erau sub Domniî fanarioți oameni țără nici o însemnătate, a căror apucături administrative aveau o singură țintă: stoarcere de bani. Falanga, pedeapsă polițienească, pentru greșeli mici, se putea rescumpăra cu câțiva galbeni de la acești ispravnicî—iear opoziția contra acestor pedepse nedrepte și barbare nu era nicăieri. Deci clasa de mijloc avea numai două căi de scăpare: sau să se facă supuși austriecești, să-și puie pe casă pajura cu două capete, sau să între în clasa blagorodincilor spre a deveni însă-și ciocan, sau în stîrșit să între în slujba unui boieriu mare și să sufere mai bine palmele cucoanelor de cît falanga aplicată de cutare aprod. Mulți din cei neînsemnați se fac sudiți—mulți se fac de casa cutăruî sau cutăruia, mulți însfîrșit caută prin bani și stăruințe să ajungă la sfîntul privilegiu. Se naște o mișcare nemăsurată în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu. Pe cînd comerciantul din Lipsca căută să-și adaogă milioanele, ciubotariul din Ger-

manea să-și înmulțască mușterei, negustoriul și ciubotariul românesc caută să devie boierii.— Dacă cu această boierie ar fi fost combinată arta războiului ca în evul mediu, de sigur că cavalerii cotului și ai caplupului și-ar fi exercitat mai departe pacinica și mult folositoarea lor meserie—dar nefiind asemenea datorii ci numai drepturi comode, boieria mică sau mare trebuie să fie un obiect de invidiat, pe lângă acestea cavalerismul devenise țeften în Moldova. În genere toată societatea secolului al XVI și al XVII se poate caracteriza scurt: Datoria se prefăce în drept. Noi la începutul veacului acestuia am fost înecă în veacul al XVII. Datoria de a fi slujbaş al țerei—o datorie foarte grea și periculoasă sub domniile vechi, devine un drept de a sluji țara, dacă vrea Țea sau dacă nu vrea. Și acești îndreptățiți de a o sluji se înmulțesc din zi în zi, căci toate izvoarele de puteri ale societății curg spre un singur punct, spre acest privilegiu, părăsind vechea și neatârnată lor albie. Negustoriul vrea să fie boierii, țeranul fecior boieresc, boierii mic—boierii mare, boierii mare—Domn. Și boierii mici cum se formează? Prin meritele

personale, ce le au pentru stăpîniî lor, nu prin slujbe făcute țerei. Camardinerii, comișii de la grajdiuri, vechilii de moșii, vătăjii se boieresc toți și au o progenitură foarte bogată. Această progenitură umple cancelariile și aleargă la fie care suplicant ca să-î toarne cenușă sau năsip pe hîrtie. Mulți din acei cari au început ast-feliu cariera încarcă astă-zî casa pensiunelor, care într'un rînd își suspendase plățile. Dar prin această grămădire la porțile privilegiilor și ale slujbelor—remîn goluri economice, pe cari le umple un element străin—Evreii. Unde bacalul boerit și-a închis dugheana, și-a deschis'o Evreul, unde fiul blanariului s'a făcut cinovnic, blănariul evreu și-a deschis dugheană, unde ciubotariul român s'a făcut custode al urbei—adecă paznic de noapte—acolò Evreul și-a deschis ciubotărie.

Pe cînd în statele vecine domneà un bine-făcătoriù absolutism, care deprindeà popoarele la o muncă regulată, la noi Vodă iera cu mî-nile legate, temîndu-se vecînic de plîngerî la poartă și de răsturnare. Să vorbim drept—să poate pretinde de la un om să fie mai mult de cît om? Cînd Domnul nu iese pus afară de

orî-ce controversă, ce devine îel de cît o simplă persoană, care își caută de interesele sale. Într'o țară unde fie-cine zice: chacun pour soi și après moi le deluge—ce să zică Domnul de cît tot atîta... Și pe cînd puterea statului român scădeà—se urcă ce?—puterea consulatelor. Casa unui consul devenise o adevărată cetate.

De aici înainte într'o societate a nestabilității, se va vedea cum orî-ce lege organică a țerei, introduce elemente de nestabilitate. Regulamentul organic mult lăudat și cu drept cuvînt pentru unele părți ale sale—cuprinde o mică dispoziție, nebăgată în samă și totu-și distructivă: Boieriul are voiea de-a alungă orî cînd de pe moșiile sale și din vatra strămoșască pe țeranul iobag. Invaziile rusești aduc jocul de cărți. Într'o societate în care munca ar fi fost lucrul principal, jocul de cărți n'ar fi fost nemic—într'o societate de privilegiați, fără nici o treabă, cari căută să-și omoare vremea—jocul de cărți a trebuit să fie distructiv—un element de nestabilitate în averea oamenilor.

După ocupația rusască vine un domn foarte

inteligent, cu un rar simț istoric, dar care pus în această societate nestabilă ca năsipul puștiilor, caută să-și asigure poziția personală. În locul boierilor mari, cari-î cereau scaunul, îel deschide o poartă mare boierilor mici, foștilor comiși, foștilor vătăji de moșie sau fiilor lor. Grămădirea la porțile privilegiului devine din ce în ce mai mare, aspiranții la posturi se înmulțesc într'una—oamenii cari nu știu de cît arta scrierei și a cetirei, pe cari în țerile civilizate le știe fie-cine—acești oameni se înmulțesc pe zi ce merge, cancelariile gem de practicantși fără plată—și în schimbul vechei clase boierești avem o nouă clasă, care n'o cumpănează de feliu pe cea veche—clasa scribilor.

Această clasă se înflă rînduri, rînduri recrutîndu-și membrii din fii clerului laic—din slugile foștilor boieri și fii acestor slugi—mişcarea merge crescînd—clasa de mijloc a perit, îea s'a schimbat într'o clasă de proletari ai condeului, fără nici o însemnătate pozitivă, în stat, fără nici o însemnătate pentru nație, o clasă de turburători de meserie.

Tot în această vreme se exterminază prin procese nedrepte clasa răzeșască, tot în a-

ceastă vreme răzășiile vechi devin moșii de privilegiați mici, și pe cînd un boieriū, care aveà 10,000 de fâlcî apăsà foarte ușor asupra su-
pușilor săi, unul care are 300 apasă foarte greu asupra satului. Desfacerea parțială a latifundiilor înmulțesc numărul clasei feudale, apăsarea devine atomistică, țeranul începe a serăci și a da înapoi. Aceasta merge crescînd și disoluțiunea claselor pozitive crește, crește — crește și a-zî.

Ie greu de a expune o idee fundamentală cu ramificațiile ieî așa, încît să dee un tablou unitar. Ideea există toată implicate în cap—dar spre a o espune ne servim de cuvinte, de șiruri ce au început—au un sfîrșit. De aceea voiū ilustra prin fapte aceste teorii.

Un boieriū, posedà—ie indiferent unde, destul că ierà boieriū românesc—250,000 de fâlcî într'un hotar. Ierà un om de un caracter reuzgîrcit, răpitoriū, ambițios fără margini. Dar ierà un om. Ce simțeau țeranii cum ieste boieriul? Țeranii săi ierau bogați, căci apăsarea unuia numai, împărțită asupra unei mase atît de mari de pămînt și de oameni, ierà aproape nesimțită. Iel a murit—pămînturile s'au dus

în bucăți prin procese și moșteniri. Nici unul din urmași n'a fi avut caracterul aprig al boierului nostru și cu toate astea supușii lui au dus-o mai reu sub moștenitori de cît sub ȧel. În locul unui subiect, ȧerau acum mai multe subiecte, cu aceleea-șĭ trebunțe, cu aceleea-șĭ cheltueli și cu mai mică avere.

Un mic bulgăr de omăt căzut din vîrvul unui munte se face din ce în ce mai mare, rupe cu ȧel copacii codrilor, strică ogoarele, astupă un sat. Un mic simbure greșit în organizația societăței, în vieața economică crește și îngroapă o națiune. Ne mirăm cu toții de mulțimea crîșmelor în țara noastră—de mulțimea Jidanilor—cauza ȧe mulțimea rachiului, mulțimea velnițelor, dar oare această mulțime de unde vine? Sub domnia turcească a existat micul simbure, o dispoziție de export. Exportul grînelor ȧeră oprit. Prin urmare grînele neconsumate trebueau prefăcute în obiect exportabil—în vite. S'au combinat lucrurile. Velnița consumă prisosul și da hrană vitelor. Velnița producea rachiu, rachiul trebuea consumat și ȧeră mult. S'au făcut multe crîșme. Pentru acestea trebueau crîșmari. S'au adus

mulți Evrei și proprietariul impunea fie-căruî din supușii săi de a lua atîta rachiû pe an. Unele plăți pentru muncă se făceau în rachiu. S'a întrodus exportul într'adevăr, înse velnițele au remas; în locul grînelor s'au luat cartofii, căci rachiul devenise o trebuință și aceeașă trebuință cerea împlinire. Care au fost rezultatele îei? O populație nesănătoasă, fără energie de caracter, fără energie economică, care își vinde munca pe băatură, o populație în care mortalitatea crește în mod înspăimîntător, iar sudoarea mînelor îei se capitalizează în mînele unui element fără patrie, fără limbă, fără naționalitate... Nu îe de mirat, că influența austriacă îe mare. Să comparăm acuma suma puterilor sociale de astă-zî cu suma puterilor sociale de sub patriarhalul prisăcariû Ioan Sandul Sturza Voevod.

Boierii mari, proprietari de latifundii, cari-și cruțau populația în mod instinctiv.

Boierii mici slujbași.

Breslele tîrgoveților cu stărostiile lor.

Răzeșii, țeranî liberî.

Iobagii, țeranî supuși, c'un drept asupra unei părți de pămînt.

Să ne închipuim că prisăcariul ar fi fost din dinastia Mușăteștilor, necontestat de nimeni. La influențele secolului al XIX, îel n'ar fi rezistat. Un drept civil venit mai târziu ar fi dat o vieață în stat clasei de mijloc, acela-și drept asigură prorprietatea răzășilor. Mitropolitul ar fi asigurat o dezvoltare clerului laic, avînd și cele trebuincioase pentru aceasta. Dreptul civil și-ar fi creat o clasă de amplotiați, dar acești amplotiați ar fi fost stabili, căci numai unde Vodă se perîndează se mî-nîncă și pita lui Vodă pe rînd. Negustoriul ar fi remas negustoriu, meseriașul meseriaș, nu s'ar fi născut goluri economice atît de simțite. Insfîrșit în a. D. 1860 ar fi venit Ioan Sandul al III — Sub ce împrejurări! Firmele de pe ulița mare ar fi romînești. Se deschid camerile—se votează legea împroprietărireî. Atuncî s'ar fi făcut într'adevăr vuet mult, dar să spărgea de stîncă maiestăței. S'ar fi plătit pămîntul în 90 de anî și nu în 15—dar nu remîneau atîtea neplătite ca astă-zî. Din scoalele poporale ar fi ieșit oameni știutori de carte, cari remăneau ce îerau, și nu se făceau subperceptorî de perceptorî, căci întrarea între

administratori, ar fi fost grea într'un corp stabil, care nu se răstoarnă la fie-care schimbare de ministeriū. In stîrșit Ioan Sandul al IV moșteneà un stat românesc, cu care te-ai fi putut fãli. Atunci războiul din 54 ne aducea Besarabia, cel din 59 Bucovina, cel din 66 Transilvania.

Dar acuma cum s'au dezvoltat lucrurile? De toate dezastrele vecinilor noștri, noi nu ne-am folosit de cît spre a ne răsturnà Domniī. Vodă, adecă statul, ȳera cu mînele legate. Vodă ziceà da și Hîncul b̀a și neamul lui Hîncu creștea din ce în ce. Cu cît deveneau mai mulți aspiranți la privilegii și posturi, cu atîta cereau lărgirea privilegiilor, lărgirea libertăței pe conta puterei statului p̀ană ce am ajuns la constituție, care dă într'adevăr tuturor acestor aspiranți și numai acestora precum voiū aret̀a, o egalitate de drepturi făr̀a datoriī și proletariī de scribī au pus mîna pe țerile romănești.

Fie-care constituție ca lege fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă, pe care se întemeează. Corelatul constituțiilor statelor apusene ȳeste o clasă de

mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași—cari văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecvat cu însemnătatea lor—la noi legea fundamentală nu însemnează de cât egalitatea pentru toți scribi de a ajunge la funcțiile cele mai înalte ale statului. De aceea partidele noastre nu le numese conservatoare sau liberale; ci oameni cu slujbă: guvernamentali; oameni fără slujbă: opoziție. De acolo vecinica plîngere, că partidele la noi nu sînt partide de principii, ci de interese personale—și principiile sînt interese—dar interesele unei clase pozitive, clasa pozitivă a proprietății teritoriale, tory conservativ; clasa negustorilor și-a industrialilor, wygs; clasa lucrătorilor, socialiști. Unde sînt la noi aceste clase pozitive? Aristocrația istorică—și ȧea trebuie să fie tot-deauna istorică pentru a fi importantă —a dispărut aproape, clasa de mijloc pozitivă nu există, golurile sînt împlinite de străini, clasa țeranilor ȧe prea necultă și deși singura clasă pozitivă, nimeni n'o pricepe, nimeni n'o reprezentează, nimăruș nu-ȧ pasă de ȧea.

Ne mai rămîne o singură clasă pozitivă, pe

a căreii spate trăim cu toții — țeranul român. Să vedem acuma, cum ne silim din răspuțeri de a o nemici, și pe aceasta, cum am nemicit și pe celelalte și împreună cu ăea statul și națiunea.

Să nu uităm un lucru — toată activitatea unei societăți omenești ăe mai mult ori mai puțin o activitate de lux—numai una nu : producerea brută, care reprezentează trebuințele fundamentale ale omului. Omul în starea sa firească are trebuința de puține lucruri : mîncarea, locuința, îmbrăcăminte. Aceste pentru existența personală. De aceea o nație trebuie să îngrijască de clasele, cari produc obiectele ce corespund acestor trebuințe. Romanul care mîncă limbă de privighitoare, se putea hrăni și cu pîne, dar fără aceasta nu putea ; ăel purta purpură, dar îi trebuie postav, locuea în palat, dar îi trebuie casă. Ori cît de modificate prin lux ar fi aceste trebuințe ăele sînt în fond acelea-și.

Producătoriul materiei brute pentru aceste trebuințe ăeste țeranul. De acolo proverbul francez : „Pauvre paysan, pauvre pays—pauvre pays, pauvre roy“. Aceasta ăeste într'o țară

clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorii istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvîntului.

Cum am tratat noi pe acești țerani? Am clădit un aparat greoi și netrebnic pe spațele sale, aparat reprezentativ cum îl numim, și care nu-î de cît pretextul de a crea din ce în mai multe posturi, plătite tot din pungă lui direct sau indirect. Într'o țară, care n'are export industrial, țeranul muncește pentru toți: sigur și necontestabil. Dantela de Bruxelles, galonul de pe chepiul generalului, condeiul de fier cu care scriem, chibritul cu care ne aprindem țigara, toate ne vin în schimbul grîului nostru și acest grîu îl produce numai țeranul, grîul iese productul muncii sale.

Cu cît mai mulți indivizi se sustrag de la producerea brută, cu atît mai mulți trăesc pe sama aceleia-și sume de oameni. Ce iese consecuența? Ieste că acel om sau nu va mai fi în stare să ne susție, sau va trebui ca cu acela-și timp și cu acelea-și puteri să producă mai mult. Va trebui sau să pieară, sau să se cultiveze și să lucreze cu mașina. Care-î cazul

nostru? Iel nu s'a cultivat. Țeranul nostru ȳe acela-și ca și ȳinnainte de cincȳi-zeci de ani, dar sarcina, ce o poartă, ȳe ȳnzecită. Iel poartă ȳn spatele lui; cȳte-va mii de proprietari (la ȳnceputul secolului cȳte-va zeci); mii de amplotiați (ȳn ȳnceputul secolului cȳte-va zeci); sute de mii de Evrei (ȳn ȳnceputul secolului cȳte-va mii); zeci de mii de alți supuși străini (ȳn ȳnceputul secolului cȳte-va sute).

χ Pe atunci țeranul nostru creșteă mai cu samă vite, ȳeră păstoriu. Această muncă ușoară se potriveă cu regimul aspru, cu posturile sale lungi, cu traiul său simplu. A-zȳ muncește toată vara ca să-și plătească dărilor, trăește mult mai reu de cȳt atunci și se stinge. Mor o sută și se nasc ȳn locul lor 60. Și aceasta nu ȳe o veste de senzație—ci adevărul.

Față c'o asemenea stare de lucruri, față cu o țară, care se despopulează, se ȳntelege că ȳnfluența austriacă economică va trebui să propășască răpede și să umplă golurile noastre cu prisosul populației sale. Meserie și negoț, parte din arendași, parte din proprietari, proprietatea fonciară orășenească ȳe stră-

ină. În oraşul Iaşi abia a treia parte a populaţiei sînt supuşii romîneşti. Şi asta merge crescînd.

Vecinătatea Austriei îe omoritoare pentru noi, dacă nu ne vom trezi de cu vreme şi nu vom aruncà la naiba toţi perceptorii, sub-perceptorii, sub-subperceptorii, dacă nu vom descărca pe ţeran şi nu-î vom asigura o dezvoltare liniştită, dacă nu ne vom hotărî, să nu purtăm nici un product străin pe noi, precum au făcut Ungurii în vremea absolutismului.

Reul decî îe înlăuntru. Nestabilitatea îeste cauza cãderei proprietăţei mari teritoriale, cãderea acesteia îe strins combinată cu cãderea breslelor, şi aceste clase au format în disoluţiune o clasă de proletari, care trebuie de prinsă la muncă.

Nu dreptul public, ci păstrarea naţionalităţii noastre îe lucrul de căpetenie pentru noi şi ar fi mai bine să nu alegem deputaţi de cît să pieară naţia românească. Dacă n'am aveà vecinic influenţe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atunci ne-am sparge capetele unul altuia până s'ar așezà lucrurile. Dar acest lux de revoluţii sociale nu ni

îeste permis nouă al căror stat îe vecinic o ces-tiune. De aceea ne trebuesc trei lucruri :

Stabilitatea, adecă guvern monarhic, ere-ditariu, mai mult orî mai puțin absolut ;

Muncă, adecă escluderea proletarilor con-deiului de la vieața publică a Statului și prin asta silirea lor la o muncă productivă.

Economia, adecă dreapta cumpănire între fo-loasele aduse de cutare cheltuială și sacrifi-ciile făcute pentru îea ; aceasta atît în econo-mia generală a statului cît și în cea indivi-duală.

Alt-feliu am aveà a alege între domniea au-striacă și cea rusască. Sub cea di'tăiü Evreii ar întrà în sate în număr mai mare de cît astă-zî, țeraniî ar deveni serviî lor, moșiile ar fi cumpărate de societăți de capitaliști, colo-nizate cu Nemți, îear națiea redusă la proleta-riat.—În cazul al doilea un ucaz ar șterge limba din beserecă și stat, țeranul ar trăi mai bine, înse sub condițiea ca să se rusifice ; care din noi cum ar scrie, acolo i-ar îngheța mucul condeiului ; îeară cei mai curajoși ar mări po-hodul na Sibir, fără judecată, prin ordin ad-ministrativ—administiwnym poriadkom.

P O E Z I I

Făt frumos din teiū.

— Blanca, află, că din leagăn
Domnul iese al tău mire.
Căci născută iești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mîni în schit la sfînta Ana
Veî găsi la cel din stele
Mîngîierea vieței tale,
Mîntuirea feței mele.

— Nu voiū tată, să usuce
Al meu suflet tînăr, vesel,
Ieu iubesc vînatul, jocul;
Alții lese traiul lumei.

Nu voiŭ părul să mi-l taie
Ce-mă ajunge la călcie,
Să orbesc cetind pe carte
În tŭm vînăt de tămie.

— Știu mai bine ce-ți priește
Las' de-a lumei oră ce gînd
Mîni în zori de zi plecà-vom
Cătră schitul vechiŭ și sfînt.

Iea aude—plînge.—Par'că
Îi vremea să plece 'n lume,
Dusă de pustie gînduri
Și de un dor fără de nume.

Și plîngînd înfrînă calul,
Calul ieï cel alb ca neaoa,
Îi netează mîndra coamă
Și plîngînd își pune șeaoa.

S'avîntă pe ieï și pleacă
Păru'n vînturi, capu'n piept
Nu se uită înnainte-ï
Nu privește îndărept.

Pe cărări pierdute'n vale
Merge'n codri făr' de capăt
Cînd a sereî raze roșii
Asfîntînd din ceriuri scapăt.

Umbra'n codri ici și còlo
Fulgerează de lumine . . .
Iea treceà prin frunza'n freamăt
Și prin murmur de albine,

În mijloc de codru-ajunse
Lîngă teiul nalt și vechi
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi

De murmur duios de ape
Iea trezit'atunci tresare
Vede-un tînăr, ce-alături
Pe-un cal negru stă călare:

Cu ochi mari la iewa se uita
Plin de vis, duioși, plutind
Flori de teiu în păru-î negru,
Și la șold un corn de-argint.

Și'ncepù încet să sune
Fărmecat și dureros —
Inima-î creșteà de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul
Și atunci c'obrazul roș
Iea apleacă gene lungi
Peste ochii cuvioși.

Iear pe buze-î trece-un zimbet
Înnecat, fărmecătoriu,
Care gur'abia-î deschide
Cea uscată de amor.

Cînd cu totul răpită
Se'ndoi spre îel din șele,
Iel înceată din cîntare,
Și-î grăi cu grăi de jele,

Și-o cuprinde de călare
Iea se apără c'o mină
Înse totu-și lui se lasă,
Simte inima că-î plină.

Și pe umărul lui cade
Al îei cap cu fața'n sus,
Pe cînd caii pasc alături
Iea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul tărîmăcat
Asurzește melancolic
Al lor suflet îmbătăt.

Lun'atunci din codri ieșe
Noaptea toată stă s'o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe cîmp alb ca de zăpadă

Și mereu îea le lungeste
Și urcînd pe ceriū le mută,
Dar îei trec, se pierd în codri
Cu vieța lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpîină
A ramas pierdută'n lume.

Diana

Ce cauți unde bate luna
Pe un alb izvor tremurătoriu
Și unde păserele'ntr'una
Se'ntrec cu glas ciripitoriu?
N'auzi cum frunzele'n poiană
Șoptesc ca zgomotul de guri
Ce se sărută, se hîrjoană
În umbr'adîncă de păduri?

În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău remas pe loc?

S'a desprimăvărat pădurea
Ie-o nouă vieată'n orî ce zvon,
Și numai tu gîndești aiurea,
Ca tînărul Endymion.

De ce dorești singurătate
Și glasul tainic de izvor?
S'auzi cum codrul frunza'și bate,
S'adormi pe verdele covor?
Iear prin lumina cea rărită
Din valuri reci, din umbre moi
S'apar'o zină liniștită
Cu ochii mari, cu umeri goi?

Ah! acum crengile le'ndoaie
Mînuțe albe de omăt,
O fată dulce și bălaie
Un trup înalt și mlădietet.
Un arc de aur pe al ieî umăr
Iea trece mîndră la vînat.
Și peste frunze fără număr
Abiea o urmă a lăsat.

Dalila

(fragment)

Biblia ne povestește de Samson, cum că mușieria
Cînd dormea, tăindu-și părul, i-a luat toată puterea
De l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au
scos ochii,
Ca dovadă de ce suflet stă în pîeptii unei rochii...
Tinere ce beat de visuri urmărești vre o femeie,
Pe cînd luna, scut de aur, strălucește prin alee
Și pătează umbra verde cu misterioase dungă,
Nu uită că Doamna are minte scurtă, haine lungi.
Pe cînd luna varsă farmec peste ȳea... ca peste
streșini
Tu îi dai ce ȳe al lunei și îți vine chȳar să leșini

De beția ncântătoare, unui mîndru vis de vară
Care'n tine se petrece... Ia întreab'o și ușoară
O să-ți spuie de panglice, de cățeii, pisici și mode
Pe cînd inima ta bate ritmul sfînt al unei ode..
Cînd cochetă de-al tău umer ți se razimă copila
Dac'un demon ai în suflet, te gîndește la Dalila.

Ie frumoasă se'nțelege... ca copiii... are haz
Și cînd ride, face încă și gropițe în obraz,
Și gropițe face'n unghiul ucigașei sale guri
Și la degetele mînei și la orî-ce'ncheeturî.
Nu ie mică, nu ie mare, nu-î subțire ci'mplinită,
În cît ai ce stringe'n brațe—numai bună de iubită,
Tot ce-ar zice i se cade, tot ce-ar face-i șade bine
Și o prinde orî-ce lucru, căci așa se și cuvine
Dacă vorba-i ie plăcută și tăcerea-i încă place,
Vorba zice: „fugi în colo“, risul zice: „vin'o-
'ncoace!“
Umblă... par'că amintindu-și vre un cîntec a-
lintată,
Pare că i-ar fi tot lene și s'ar cere sărutată...
Să se nalțe din călcîe, să-ți ajungă pîn'la gură,
Dăruind c'o sărutare acea tainică căldură,
Ce n'o are de cît numai sufletul unei femei..

Cită fericire, crezi tu, c'ai găsi în brațul ieii!
Te-ai însenină văzîndu-î rumenirea din obraji...
Iea cu toane, o crăiasă, iew tu tînar ca un paj!
Și adînc privind în ochi-î ți-ar părea cum că înveți
Cum vieața preț să aibă și cum moartea s'aibă
preț,
Și înveninat de-o dulce și fărnicătoare jale
Ai vedea în iea, crăiasa lunei gîndurilor tale
Așa că închipuindu-ți lăcremoasele ieii gîne
Ți-ar părea mai mîndră de cît Venus Ana-
dyomene,
Și în caosul uitărei, orî-cum oarele alerge,
Iea, din ce în ce mai dragă, ți-ar cădea pe zi
ce merge.

Ce iluzii! Nu'nțelegi tu din a ieii căutătură
Că deprindere, grimasă iewte zimbetul pe gură,
Că întreaga-î frumusețe ie în lume de prisos
Si că sufletul și-l pierde fără de nici un folos?
În zădar boltita liră ce din șapte coarde sună,
Tînguirea ta de moarte în cadențele-î adună,
În zădar în ochii avea-vei umbre mîndre din po-
vești
Precum iearna se așază florî de ghiată pe ferești.

Iea nici poate să'nțeleagă că nu tu o vrea-î, că'n
tine

Ie un demon ce'nsetează după dulcile-î lumine,

C'acel demon plînge, ride, neputînd s'auză

plînsu-și

Că o vrea . . . spre-a se'nțelege, însfirșit pe

sine însu-și!

.
.

Nu mă înțelege

În ochii miei acuma nimic nu are preț
Ca taina ce ascunde a tale frumuseți;
Căci pentru care altă minune de cât tine
Mi-ași răsipl o vieață de cugetări senine
Pe basme și nemicuri, cuvinte cumpănind,
Cu pieritoriul sunet al lor să te cuprind
În lanțuri de imagini duiosul vis să-l ferec,
Să'mpedec umbra-î dulce de-a merge'n întunerec

.....
Si a-zî cînd a mea minte, a farmecului roabă,
Din orî și ce durere îți face o podoabă
Și cînd resai'nainte-mî ca marmura de clară,
Cînd ochiul tău cel mîndru străluce în afară

Întunecînd privirea-mî, de nu pot să văd încă
Ce-adînc trecut de gînduri ie'n noaptea lor
adîncă,

A-zî cînd a mea iubire ie-atîta de curată
Ca farmecul de care tu iești împresurată,
Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă
Lumina de'ntunerec și marmura de daltă,
Cînd dorul mîeu ie-atîta de-adînc și-atît de sfînt
Cum nu mai ie nemica în ceriû și pe pămînt,
Cînd ie o'nnamorare de tot ce ie al tău,
De-un zimbet, de un cutremur, de bine și de reu
Cînd iești enigma însă-și a vieței mele întregi...
A-zî văd din a ta vorbă, că nu mă înțelegi!

Sara pe deal.

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele'l urc', stelele scapără'n cale,
Apele plîng clar izvorînd în fîntîne ;
Sub un salcîm, dragă, m'aștepți tu pe mine.

Luna pe ceriî trece-așa sfîntă și clară,
Ochii tăi mari caută'n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gînduri ți-îe plină.

Nourîi curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele'n lună 'ridică,

Scîrție'n vînt cumpăna de la fîntînă,
Valea-î în fum, fluere murmură'n stîină;

Și osteniți oamenii cu coasa'n spinare
Vin de la cîmp; toaca resună mai tare,
Clopotul vechiû umple cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde'n iubire ca para.

Ah! în curînd satul în vale-amuțește,
Ah! în curînd pasu-mî spre tine grăbește:
Lângă salcîm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voiû cît îmi iești dragă!

Ne-om răzimà capetele-unul de altul
Și surizînd vom adormi sub înnaltul
Vechiul salcîm. — Ast-feliû de noapte bogată,
Cine pe iewa n'ar da vieața lui toată?

La Steaua.

La steaoa care-a resărit
Ie-o cale-atît de lungă,
Că mîi de anî i-a trebuit
Lumineî să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins în drum
In depărtări albastre,
Îear ^{roza} ~~sare~~ ieî abiea acum
Luci vederei noastre.

raze-a stelei ce-a murit
casebe ceriî se suîe:

Ierà pe cînd nu s'a zărit,
A-zî o vedem și nu ie.

Tot ast-feliū cînd al nostru dor
Pierî în noapte-adîncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

De ce nu-mă vii. . . .

Vezi, rîndunelele se duc,
Se scutur' frunzele de nuc,
S'așează bruma peste vii —
De ce nu-mă vii, de ce nu-mă vii?

O! vin'o îear în al mîieu braț
Să te privesc cu mult nesatiu,
Să razim dulce capul mîieu
De sinul tău, de sinul tău!

Ți-aducî aminte cum pe-atuncî,
Cînd ne primblam prin văi și lunci,

Te ridicam de subsuori
De-atîtea ori, de-atîtea ori!

În lumea asta sînt femei
Cu ochi ce izvoresc scînteï . . .
Dar, ori-cît îele sînt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu
Vieța sufletului mieu,
Mai mîndră de cît ori-ce stea,
Iubita mea, iubită mea!

Tîrzie toamna îe acum,
Se scutur' frunzele pe drum
Și lanurile sînt pustii . . .
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii!

Kamadeva*)

Cu durerile iubirei
Voind sufletu-mi să-l vindic,
L'am chemat in somn pe Kama —
Kamadeva, zeul indic.

Iel veni, copilul mindru,
Călărind pe-un papagal
Avînd zimbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

*) Kamadeva este în Mitologia indică zeul amorului. Tatăl său este ceriul, iar maică-sa Iluzia. În figurare se înfățișază totdeauna călărind pe-un papagal cu un arc făcut din trestie de zahăr, coarda arcului formată din albine. Iar săgețile din florile trandafirii ale arborelui Amra.

Aripă are, țiear în tolă-ă
Iel păstrează ca săgeți
Numai flori înveninate
De la Gangele măret.

Puse-o floare-atunci în arcu-ă,
Mă lovi cu ăea în ptept
Și de-atunci în ori-ce noapte
Plîng pe patul măeu deștept.

Cu săgeata-ă otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Și al Iluziei deșerte.

De-ași aveà . . .

De-ași aveà și ieū o floare *Cviolette*
Mîndră, dulce, răpitoare
Ca și florile din maū,
Fiice dulci a unui plaū,
Plaū rizînd cu iearbă verde
Ce se leagănă, se pierde,
Undoind încetisor,
Șoptind șoapte de amor ;

De-ași aveà o florică
Gingașă și tinerică,
Ca și floarea crinului
Alb ca neața sinului,

Amalgam de-o roz'albie
Și de una purpurie,
Cîntînd vesel și ușor,
Șoptind șapte de amor ;

De-ași aveà o porumbiță,
Cu chip alb de copiliță,
Copiliță blîndișoară
Ca o zi de primăvară,
Cît te ține ziulița
Î-ași cîntà doîna, doînița,
Î-ași cîntà-o'ncetișor,
Șoptind șapte de amor.

O călărire în zori

A nopții gigantică umbră ușoară,
Purtată de vînt,
Se'ncovoiaie tainic, se leagănă, zboară,
Din aripi bătînd.

Rozalb' auroră cu bucle de aur
Sclipinde'n rubin
Revarsă din ochi-î de lacrimi tezaur
Pe-al florilor sin;

Respînde suflarea narciselor albe,
Balsamu-î divin

Și Chloris din roze își pune la salbe
Pe fruntea-î de crin ;

Îear riul suspină de blînda-î durere
Poietic murmur,
Pe-oglanda-î de unde răsfrînge'n tăcere
Fantastic purpur ;

Și paserea cîntă suspine-imitîndă
Un cîntec de-amor,
Ecu-î răspunde cu voacea-î viuindă
La plînsu-î de dor.

Pe cîmp se văd două ființe ușoare
Săltînde pe-un cal,
Pe care le'ncinge de flutură'n boare
Subțire voal ;

Ca Eol ce zboară prin valuri și țipă,
Fugariul ușor
Nechează, se-aruncă de spintecă'n pripă
Al negurei flor.

O dalbă fecioară adoarme pe sinul
De-un june frumos,
Ast-feliū cum dormit'a oftarea, suspinul
În cîntul duios ;

Îear taliea-î naltă, gingașă, subțire
Se'mlădie'n vînt,
Și negrele-î bucle, ondoală'n zefire,
Sclipesc fluturînd.

Î-adoarme pe sinu-î, se leagănă'n brațe
In tandre visări ;
Pe cînd ca profume pe blînda îei față
Plutesc sărutări.

Îear aîeru'n munte, în vale vibrează
De taînicî oftări ;
Căci junele ast-feliū din pieptu-î oftează
În dalbe cîntări :

• Ah! ascultă mîndruliță,
Drăguliță,

Șoapta-mă blindă de amor,
Să-ți cânt dulce, dulce tainic,
Cântul jalnic,
Ce-ți cântam adese ori.

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al seü murmur frunze, flori,
Ași fi frunză, așa fi floare,
Ași zburare
Pe al tău sin gemînd de dor ;

De-ai fi noapte-ași fi lumină,
Blindă, lină,
Te-ași cuprinde c'un suspin,
Și în nunta de iubire,
În unire
Naște-am zorii de rubin ;

De-ași fi, mîndră, riușorul,
Care dorul
Și-l confie cîmpului,

Ți-ași spăla c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului !*

Ca Eol ce zboară prin valuri și țipă,
Fugariul ușor
Nechează, se-aruncă de spîtecă'n pripă
Al negurei flor ;

Virgina îl strînge pe-amantu-i mai tare
La sinu-i de crin
Și fața-și ascunde l'a lui sărutare
În păr ebenin.

Îear eco își ride de blîndele plîngerî,
De juniî amantî,
Și riul repetă ca cîntul de îngerî
În repede danț :

*De-ași fi mîndră, riușorul,
Care dorul

Și-l confie cimpului,
Ți-ași spăla c'o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sinului!

Din străinătate

Cînd tot se'nveselește, cînd toți aci se'ncîntă,
Cînd toți își aū plăcerea și zile fără nori,
Un suflet numai plînge, în doru-î se avîntă
L'a patriei dulci plăuri, la cîmpii rizători.

Și inema aceea, ce geme de durere
Și sufletul acela, ce cîntă amorțit,
Ie inema mea tristă, ce n'are mîngîiere,
Ie sufletu-mî ce arde de dor nemărginit.

Ași vreă să văd acuma natala mea vălcioară,
Scăldată în cristalul pîriului de-argint,

Să văd, ce ție atîta îubeam odinioară,
A codrului tenebră, poetic labirint ;

Să mă salut odată colibele din vale,
Domninde cu un aier de pace, liniștiri,
Ce respiraū în taină plăceri măi naturale,
Visări misterioase, poëtice șoptiri.

Ași vrea să am o casă tăcută, mititică
In valea mea natală, ce undulă în florî,
Să tot privesc la munte, în sus cum se ridică,
Pierzîndu-și a sa frunte în negură și nori.

Să mă privesc odată cîmpiea'nfloritoare,
Ce zilele-mî copile și albe le-a țesut,
Ce auzi odată copila-mî murmurare,
Ce jocurile-mî june, zburdarea mî-a văzut.

Melodica șoptire a riului, ce geme,
Concertul, ce-l întoană al paserilor cor,
Cîntarea în cadență a frunzelor, ce freme,
Născur'acolo'n mine șoptiri de-un gingaș dor.

Da ! da ! aș fi ferice de-aș fi încă odată
În patria-măi iubită, în locul-măeu natal,
Să pot a bine-zice cu mintea'nflăcărată
Visările junieî, visări de-un ideal.

Chiar moartea, ce respînde teroare'n omenire,
Prin vinele vibrînde ghețoasele-î fiori, —
Acolo m'ar adoarme în dulce liniștire,
În visuri fericite m'ar duce cătră nori.

La Bucovina

N'oiu uită vr'odată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,
Riuri resăltînde pi'ntre stînce nante,*
Apele lucinde'n dalbe diamante
Peste cîmpî în zori.

Ale sortii mele plîngerî și surise
Îngîinate'n cînturi, îngîinate'n vise
Tăinic și ușor,

*). nant—nalt. (provinc. mold).

Toate-mi trec prin gîndu-mi, trec pe di'nainte,
Inema mi-o fură și cu dulci cuvinte
Îmi șoptesc de dor.

Numai lingă sinu-ți geniile rele,
Cari îmi descîntă firul vieței mele,
Par'că dormită ;
Mă lăsară'n pace, ca să cînt în lume,
Să-mi visez o soartă mîndră de-al mîeu nume
Și de steașa mea.

Cînd pe bolta brună tremură Silene,
Cu un pas melodic, cu un pas a lene,
Lin în calea sa,
Eol pe-a sa arpă blind resunătoare
Cînt'a nopții dulce, mistică cîntare,
Cînt din Valhală,

Atunci ca și silful, ce n'adoarme'n pace,
Inema îmi bate, bate și nu tace,
Tremură ușor,
În fantazii mîndre țiea își face cale,
Peste munți cu codri, peste deal și vale
Mină al ției dor.

Mină doru-î tainic colo în spre tine,
Ochîul îmi sclipeşte, genele-mî sînt pline,
Inema-mî îe grea;
Ast-feliu tot-de-a-una, cînd gîndesc la tine,
Sufletul mî-apasă nouri de suspine
Bucovina mea !

Speranța

Cum mîngîie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii !
Tristetă, durere și lacrimă, amor.
Azilul își află în sinu-î de dor
Și pier, cum de boare pier norii.

Precum călătorul, prin munți rătăcind,
Prin umbra pădurei ceî dese,
La slaba lumină ce-o vede lucind
Aleargă purtat ca de vînt
Din noaptea pădurei de iese :

Așa și speranța—c'un licur ușor,

Cu slaba-î lumină pälindă,
Animă'nc'odată tremîndul picîor,
De uîță de sarcinî, de uîță de nor,
Și, unde o vede, se-avîntă.

La cel ce în carcere plinge amar,
Și blastămă cerîul și soartea,
La neagra-î durere îi pune hotar,
Făcînd să-î apară în negru talar
A lumeî paranimță—moartea.

Și maiceî, ce strînge pruncuțu-î la sin,
Privirea de lacrimi plină,
Văzînd cum geniile morțeî se'nclin,
Pe fruntea-î copilă cu spasmurî și chin,
Speranța durerea-î alină.

Căci vede surisu-î de grație plin,
Și uîță pericolul mare,
L'apleacă maî dulce la sinu-î de crin
Și fața-î umbrește cu păr ebenin,
La pîeptu-î îl strînge maî tare.

Aşa mărinariii pe mare împlind,
Izbiți de talazuri, furtune,
Izbiți de orcanul ghețos urlînd,
Speranța îi face de uita de vînt,
Și speră la timpuri mai bune.

Aşa virtușii murind, nu desper,
Speranț' a lor frunte'nsenină,
Speranța cea dulce de plată în ceriū,
Și face de uita de-a morței dureri,
Pleoapele'n pace le'nchină.

Cum mîngîie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritoriī!
Tristețā, durere și lacrimi, amor,
Azilul și-l află în sinu-ī de dor
Și pier cum de boare pier noriī.

Misterele nopții

Cînd din stele auroase
Noaptea vine'ncetișor
Cu-a ieî umbre suspinînde,
Cu-a ei silfe șopotinde,
Cu-a ieî vise de amor;

Cîte inemi în plăcere
Îi resaltă ușurel;
Dar pe cîte dureroase
Cîntu-î mistic le apasă,
Cîntu-î blînd, încetinel.

Doă umbre albicioase

Ca și fulgiî de ninsorî,
Razele din alba lună
Mi le torc, mi le'mpreună
Pentru'ntregul viitorî;

Îear doi îngerî, cîntă'n plîngerî,
Plîng în noapte dureros
Și se stîng ca două stele,
Cari'n nuntă ușurele
Se cunun' căzînde jos.

Într'un cuîb de turturele
Ca și fluturiî de-ușor
Saltă Eros nebunește,
Îl dezmiëardă, -l încâlzește
Cu un vis de tainic dor;

Îear în noruî de parfume
Doă suflete de florî
Le desparte-a nopței mire
Cu fantastica-î șoptire
Le resfiră, până mor.

Cînd pe stele aurie
Noaptea doarme ușurel,
Cîte ineme rîzînde,
Dar pe cîte suspinînde,
Le delasă'ncetinel,

Dar așa ni ie destinul
Vitreg prea adese ori,
Unui lumea-î acordează,
Îear pe altul îl botează
Cu-a lui roșă de plînsori.

Ce-ți doresc ție, dulce Romînie

Ce-ți doresc ție, dulce Romînie,
Țara mea de gloriî, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitorî !
Fiarbă vinu'n cupe, spumege pocalul,
Dacă fii-ți mîndri aste le nutresc ;
Căci remîne stîncea, de și moare valul,
Dulce Romînie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormîntul,
Spada ta de singe dușman fumegînd,
Și de-asupra hidrei fluture cu vîntul
Visul tău de gloriî falnic triumfînd ;

Spună lumei large steaguri tricolore,
 Spună ce-î poporul mare, românesc,
 Cînd se-aprinde sacru candida-î vilvoare,
 Dulce Romînie, asta ți-o doresc.

Îngerul iubirei, îngerul de pace,
 Pe altarul Vestei taînic surizînd,
 Ce pe Marte'n gloriî să orbească-l face,
 Cînd cu lampa-î zboară lumea luminînd.
 Îel pe sinu-ți virgin încă să coboare,
 Guste fericirea raîului ceresc,
 Tu îl strînge'n brațe, tu îi fă altare,
 Dulce Romînie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc ieû ție, dulce Romînie,
 Tînără mireasă, mamă cu amor!
 Fiiî tăi trăiască numai în frăție
 Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
 Vieață'n vecie, gloriî, bucurie,
 Arme în tărie, suflet românesc,
 Vis de vitejie, fală și mîndrie,
 Dulce Romînie, asta ți-o doresc.

La Heliade

De mî-ar permite-Apolon s'aleg dîntre cunune,
Ghirlanda n'ași alege-o de flori plăpînde, june,
Ci falnica cunună a bradului bătrîn ;
Îeū n'ași alege lira vibrîndă de iubire,
Ci ceea care falnic îmi cîntă de mărire,
Cu focul albei Veste aprinde al mîeū sin.

Ghirlandă, ce se'nsoară cu silfele uşoare
Pe fruntea ispirată, pe fruntea 'nspirătoare
De bucle 'ncunjurată, blondine, unduind ;
Plăcută-î o ghirlandă, sublimă însă iese
Cununa cea de laur, ce sfîntă se'mpleteşte
Pe fruntea cea umbrită de bucle de argint.

Ca visul ție cîntarea, ce-o'ntoană Eol dulce
Cînd silfele vin jalnic prin liliș să se culce,
Să doarmă somn de îngerî pe sinul alb de florî:
Sublim înse ție cîntul, cînd țipă și țiea'n goană
Talazurile negre ce turbă, se restoarnă
Și spumegă ca furiș și urlă 'ngrozitorîu.

Ast-feliu ții ție cîntarea, bătrîne Heliade,
Cum curge profeția unei Țeremiade,
Cum se rezbun'un vișor zburînd din nor în nor.
Rugă-m'așî la Erato, să cînt ca tine, barde,
De nu în viața-mî toată, dar cîntecu-mî de moarte
Să fie ca „Blăstămu“-țî . . . să-l cînt, apoi să mor.

La o artistă.

Ca a nopței poezie,
Cu 'ntunerecul talar,
Cînd se 'mbină, se 'mlădie
Cu'n glas tăinic, lin, amar,
Tu cîntare întrupată !
De-al aplauselor fîor,
Apărînd divinizată,
Răpiși sufletu-mî în dor.

Ca zefirii ce adie
Cînturî dulci ca un fîor,
Cînd prin flori de iasomie
Își sting sufletele lor.

Ast-feliū notele murinde,
Blînde, palide, încet,
Sbor sub mîna-ți tremurîndă
Ca dulci gînduri de poiet.

Sau ca lira sfărîmată,
Ce răsgeame 'ngrozitorî ;
Cînd o mîna înghețată
Rumpe coardele'n fior ;
Ast-feliū mîna-ți tremurîndă
Bate-un cîntec mort și viu,
Ca furtuna descrescîndă
Care muge a pustiū,

Îești tu nota rătăcită
Din cîntarea sferelor,
Ce eternă, nefinită
Îngerii o cîntă 'n cor ?
Îești ființ'armonioasă
Ce-o gîndi un serafim,
Cînd pe lira-î tînguioasă
Mînă cîntecul divin ?

Ah, ca visul ce se 'mbină

Palid, lin, încetișor,
Cu o rază de lumină,
Ce-arde geana ochilor;
Tu cîntare întrupată!
De-al aplauzelor fîor
Dispărînd divinizată
Răpiși sufletu-mî în dor.

Amorul unei marmure

Oștirile-î alungă în spaîma înghețată,
Cu sufletu'n ruină un rege-asirian,
Cum stîncelor aruncă durerea-i înspumată
Gemîndul uragan.

De ce nu sînt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sînt Satana, de ce nu-s Dumnezeu,
Să fac să rump o lume ce-o sfășie 'n tăcere
Zdrobit sufletul mieu.

Un leu pustiei rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se'mbată de-al vînturilor joc,
Și nori 'și spun în tunet durerea lor mugindă,
Gîndirile de foc.

Îeu singur n'am cui spune cumplita mea durere,
Îeu singur n'am cui spune nebunul mieu amor,
Căci mie mi-a dat soarta amară mîngîiere
O pîeatră să ador.

Murindului speranța, turbărei răsburarea,
Profetului blăstăm, credinței Dumnezeu,
La sinucid o umbră ce-î sperie desperarea,
Nemic, nemica îeu.

Nemica, doar icoana care mă invenină,
Nemic doar suvenirea surisului tău lin,
Nemic de cît o rază din fața ta senină,
Din ochiul tău senin

Și te iubesc copilă cum repedeă junie
Îubește'n ochi de flacări al zilelor noroc,
Îubesc precum îubește pe-o albă vijelie
Un ocean de foc.

Din ochi de-ar soarbe geniu slăbita mea privire,
De-ar tremură la sinu-mi gîngășul tău mijloc,
Ai pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Și-ași pune soarta lumei pe buza-ți purpurie,
Ași pune lege lumei rizindul tău delir,
Ași face al tău zimbet un secol de urgie
Și lacrimile-ți mir.

Căci te iubesc sopilă ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca spaîma un azil,
Ca sceptrul mîna blîndă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Și pasu 'n urmă-ți zboară c'o tainică mînie,
Ca un zmintit ce cată cu ochiū 'ngălbenit,
Cu fruntea 'nvinețită, cu fața cenușie,
Icoana ce-a iubit.

Junii corupți

La voi cobor acuma, voi suflete-amăgite,
Și ca să vă ard fîerea, o spirite-amețite,
Blăstămul îl învoc;
Blăstămul misantropic cu vînăta lui ghîară,
Ca să vă scriu pe frunte, ca vita ce se'nfîară
Cu fierul ars în foc.

De și știu c'a mea liră de-a surda o să bată
În preajma minței voastre de patemi îmbătată,
De-al patemilor dor;
În preajma minței voastre ucise de orgie
Și putrede de spazmuri și arse de beție
Și sacă de amor.

O, fîarbă-vă mîniea în vinele stocite,
În ochii stinși de moarte, pe frunți învinate
De singe putrezit;
Că'n veci nu se va teme Profetul vre o dată
De brațele slăbite, puterea leșinată
A junelui cînit.

Ce am de-alege oare în saca-vă fință.
Ce foc făr'a se stinge, ce drept fără să mință,
O, oameni morți de vii!
Să vă admir curajul în vinure vărsate,
În sticle sfărămate, huri nerușinate
Ce chiuie'n orgii?

Vă văd lungiți pe patul junetei ce-ați spurcat'o,
Sufînd din gură boala vieței ce-ați urmat'o,
Și arși până'n rărunchi;
Sau bestiilor, cari pe a-zî îl țin în fîară,
Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară,
Cum cădeți în genunchi!

Sculați-vă, căci anii trecutului se'nșiră,

În șiruri triumfale stindardul-îl resfiră,
Căci Roma a'nviat;
Din nou prin gloriî calcă cu fața înzeită,
Cu faclele nestinse, puterea î împietrită,
Poporul împărat.

Sculați-vă! . . . căci tromba de moarte purtătoare
Cu glasul ției lugubru răcnește la popoare,
Ca leul spăriat.
Tot ce respiră-î liber, a tuturor ție lumea,
Dreptatea, libertatea nu sînt numai un nume,
Ci-aveva s'aû serbat.

Încingeți-vă spada la danțul cel de moarte,
Aci vă poarte vîntul cum știe să vă poarte
A țupăi în joc!
Aci vă duceți valuri în mîi batalioane,
Cum în păduri aprinse mînat în uragane
Deluviul de foc.

Vedeți cum urna crapă, cenușia reînvie,
Cum murmură trecutul cu glas de bătălie
Poporului roman;

Cum umbrele se'mbracă în zale ferecate
Și frunțile cărunte le'nnață de departe
Un Cezar, un Traian.

Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă de o dată cu lanțul de sclăvie
Și sceptrele de fier;
În două părți infernul portalele-și deschide,
Spre-a încăpea cu miea resufletele hîde
Tiranilor ce pier!

În darn resonă vocea-mî de eco repetită,
Vă zguduie arama urechîea amortită
Și simțul leșinat;
Virtutea despletită și patria-ne zeie
Nu pot ca să aprinză o singură scînteie
În suflet înghețat.

Și singur staă și caut ca uliul care cată
În inema junimeî, de viața-î dezbrăcată,
Un stîrv spre-a-l sfășia;
Ca paserea de zboru-î din cerîuri dezmețită,

Ca muntele ce'n fruntea-î de nouri încrețită,
Un trăsnet ar purtă.

Dar cel puțin nu spuneți, că aveți simțiminte,
Că'n veci nu se îmbracă în veștede veșminte
Misteriul cel sfint,
Căci vorba voastră sună ca plîns la cununie,
Ca cobeia ce îngîină un cînt de veselie,
Ca rîsul la mormînt.

Amicului F. J.

Visuri trecute, uscate flori,
Ce-ați fost vieța vieții mele,
Cînd vă urmam ție, căzînde stele,
Cum ochiul urmă un meteor,

V-ați dus cu ani-mi, ducu-vă dorul,
Precum cu toamna frunzele trec;
Buza mi-î rece, sufletul sec,
Viața mea curge uitînd izvorul.

Candel'a sterseî de-argint icoane
A lui Apolon, crezului mîeî,

Mă topesc tainic, înse mereu
De ale patemilor orcane.

Sau ca un nour gonit de vînt
Aleg pe calea vieții mele :
O buhă, care țipînd a jele
Băntuie urma unui mormînt.

Vîța-mî se scurge ca și murmura,
Ce-o suff'un crivăț pri'ntre pustii ;
Mă usc ca crucea pusă'n cîmpii
Și de blăstăme mi-î neagră gura.

Îmi tîrăsc soarta ca un vultur,
Ce își tîrăște aripa frîntă ;
Viscolul îernei moarte îi cîntă,
Moarte îi ride tot de'mprejur.

Am uîtat mamă, am uîtat tată,
Am uîtat lege, am uîtat tot ;
Mintea mi-î sacă, gîndul netot,
Pustiul arde'n inema-mî bată.

Numai prin haos tu îmi aparî,
Cum pri'ntre valuri a navei velă,
Cum pri'ntre nourî galbăna stelă,
Prin neagra noapte cum un fanar.

Te văd adesa frunte senină,
Ca și gîndirea lui Dumnezeu,
Sufletu-ți arde'n sufletul mieu
C'o flamă dulce, tainică, lină,

Gîndind la tine, nu voiū să mor,
Îmi blastăm singur ieū mîntuirea,
Orb, nebun, care blastămă firea,
Ce-ar vrea din frunte-î să sting'un nor.

Dar, dacă gîndul zilelor mele
Se stinse 'n mintea lui Dumnezeu,
Și dacă pentru sufletul mieu
Nu-î loc aicea, ci numa'n stele :

Voū, cînd mî-or duce îngerii sei
Palida-mî umbră în albul munte,
Să-mî puî cununa pe a mea frunte,
Și să-mî puî lira de căpătăū!

Din noaptea

Din noaptea vecinicei uitări,
In care toate curg,
A vieții noastre desmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătù
Nemic din ce-a apus,—
Ași vrea, o dată'n viață, tu
Să te înnalți în sus !

Și dacă ochii ce-am iubit
N'or fi de raze plini,

Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumină;

Și dacă glasul adorat
N'o spune un cuvânt,
Tot înțeleg că m'ai chemat
Din colo de mormânt.

Vieța

Cînd aud vre-o dată un rotund egumen
Cu foalele'ncinse și obrazul rumen
Povestind că «viața ie calea durerei»
Și că «pocăința urmează plăcerei», —
Mă întreb: „Acesta poate ca să știe
Cum ieste vieata, cum cată să fie?”

.....
.....
Noaptea scînteiază, cu-a ieii miii de stele
Varsă raze slabe pasurilor mele.
Ulicioara-i strîmtă și din ziduri vechi
Vorbe, ris și țipăt sună în urechi.
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Și din uși deschise, din zidiri deșarte,
Colo, lîngă lampă. într'un mic ietac

Vezi o fată care pune ață'n ac ;
Fața ieii ie slabă, de-o paloare crudă,
Ochii ieii sînt turburi, pleoapele - asudă,
Degetele repezi poartă acul fin :
Îea își coasă ochii într'un tort de in.
Vînată-î ie buza, lipsită de sînge,
Ochiul ieii cel turbur nu mai poate plînge.

.
La ce oare dînsa s'a născut în lume,
O sermană frunză pe oceanu'n spume,
O sermană umbră orfană și slabă,
De care'n mulțime nimenea nu'treabă ?
Din zori până'n noaptea neagră și tîrzie
O s'o vezi prin alba perdea străvezie
Cum mereu lucrează . . . și-abiea pîne goală,
Frig și insomnie, lacrimi și boală !
Tot, ce'n astă lume mai poate pricepe,
Îe că, de'ncetează lucrul, foamea'ncepe.

Negustoriu-și pune pînzele'nainte,
Lucrul scump și harnic unor ceasuri sfinte ;
El are briliante pe degete groase
Din nopțile celor cari pînza-î coasă ;
Desface Ducesei c'o galantă grabă

În cusut în lacrimi de o mînă slabă:
Pînze moî, în cari se țesură zile
Vederea și somnul sermaneî copile,
Albe ca zăpada ce cade în fulgî
Dar, cum sînt cusute, sînt bune de giulgîu.

.....
Cînd îți trec prin minte acestea, copilă,
Te uîți în oglindă și îți plîngi de milă ;
Vreaî s'o vezi chiar bine, s'o ții bine minte
Pe nefericita dulce și cumințe,
Fără nici un razim, care nu așteaptă
De cît moartea, care singură îe dreaptă.

.....
În această viață de mizerii plină,
Singura-î amică îeste o albină.
Rătăcită — ce știi cum — în strada veche
Glasul îi pătrunse la a îei ureche ;
Deschizînd fereastra, să între o lasă,
Între flori să doarmă și să-î stea în casă.
Se iubiră cele două proletare:
O insect' umană, una zburătoare.
Fata stînd pe gînduri, vesela albină
Cu galanterie de buza-î se-anină,

Ca și cînd ȳ-ar zice : „Aũ nu știi tu oare
C'a ta gură ȳeste cea mai dulce floare ?
Căci tu ȳești frumoasă, chȳiar ca și o sfîntă,
Ochiul tăũ cel dulce și umbrit mă'ncîntă.”

.....
Într'o zi copila moare : se'nțelege,
Moartea numai știe mȳnele să lege.
În sicriũ aũ pus'o. Fața ȳei cea trasă
ȳerà adȳncitã, ȳnse tot frumoasă ;
ȳ-aũ pus flori pe frunte. Corpul ȳei cel fin
Ce nobil transpare din gȳulgȳul de in !
Fereastra-ȳ deschisã ; primãvara plinã
Pãtrunde printr'ȳnșa dar bȳata albinã
În cȳmp nu mai fuge, cȳmprejur se poartã,
ȳncunjurã capul și gura cea moartã ;
ȳlea zboarã aproape și tot mai aproape
Și vrea cu amica-ȳ de-o-datã s'o'ngroape.

.....
Decȳ cȳnd mi se'ntȳmplã s'aud un egumen
Cu foalele'ncinse și obrazul rumen
Povestind cã „vȳiața ȳe calea durerei,”
Și cã „pocãința urmeazã plãcerei.”
Mã ȳntreb : „Acesta poate ca să știe
Cum ȳeste vieața, cum catã să fie” ?

Stelele'n cer

Stelele'n cer
De-asupra mărilor
Ard depărtărilor
Până ce pier.

Stoli de cocori
Plutesc pe'ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Floare de crîng,
Ast-feliu vietele

Și tinerețele

Toate se sting.

Orî-ce noroc

Șîntinde-aripele

Gonit de clipele

Stăreî pe loc.

CATRA CETITORI

CATRA CETITORI

Scrierile cuprinse în acest volum au apărut în următoarele publicațiuni literare :

Făt-Frumos din lacrimă, în „*Convorbiri Literare*» an IV No. 17—18.

Sermanul Dionis, în „*Conv. Lit.*» an IV No. 9—10.

Influența austriacă, în „*Conv. Lit.*» an X, No. 5.

Făt-Frumos din tei, în „*Conv. Lit.*» an VIII, No. 11.

Această poezie poate fi socotită ca o variantă a poeziei cu același titlu publicată în volumul editat de librăria Socec, și care în „*Convorbiri Literare*» an XI No 12 purtă titlul de: „*Povestea teiului*».

Foaie veștedă, în »Conv. Lit.» an XIII

No. 7.

Diana, în »Conv. Lit.» an XVIII, No. 11.

Aceste două poezii de și anterioare publicației volumului editat de librăria Socec lipsesc; de sigur o scăpare de vedere.

Dalila în »Albumul» publicat de ziarul »Epoca» la 1 Ianuar 1886.

Nu mă înțelegi (1879) în »Albumul Literar» publicat de societatea Studenților Universitari »Unirea» la 15 Martie 1886.

Sara pe deal, în »Conv. Lit.» an XIX, No. 4.

La steașa, în »Conv. Lit.» an XX, No. 9.

De ce nu-mi vii, în »Conv. Lit.» an No.

Kamadeva, în »Conv. Lit.» an No.

Aceste patru poezii au apărut în urma publicației volumului »Socec»

Socot că voiu aduce un serviciu însemnat celor ce se îndeletnicesc cu cercetarea amănunțită și cu studiul dezvoltării geniului poetic al lui Eminescu, publicînd aci și întâiele bucăți ale marelui nostru poet.

Aceste poezii au fost publicate în foaia literară »Familia» care apare în Oradea Mare.

De-ași aveà, an II No. 6. 25 Fevr. 1866.

O călărire în zori, an II No. 14

Din streinătate, an II No. 21.

La Bucovina, an II No. 25.

Speranța, an II No. 29.

Misterele nopței, an II No. 34.

Ce-ți doresc ieū ție, dulce Romînie, an III
No. 14.

La Heliade, an III No. 25

La o artistă, an IV No. 29.

Amorul unei marmure, an XX No. 33.

Junii corupți, an V No. 4

Amicului F. J. an V No. 13

Tot în revista „*Familia*“ dar mai încoace, în
anul 1884 s'a publicat și poeziea :

Din noaptea, an XX No. 7.

Apoi ca poezii postume, am găsit două bu-
căți publicate, fără titluri, de către revista bu-
cureșteană «*Fîntîna Blanduziei*» și culese di'n-
tr'un notes al lui Eminescu. Publicîndu-le aci
am intitulat întăiea poizie : «*Vieața*» iear pe
adoăa cu întăiul ieï vers.

Vieața, an I No. 27.

Stelele'n cer, an I No. 28.

Volumul de față trebuie să apară de anul trecut și editorele, care în această publicație nu urmăresc un gând bănesc, iberă să-și scoată numai cheltuielile, rămînd ca autorii să beneficieze de tot câștigul.

De atuncea încoace Mihaiu Eminescu săvîrșindu-se din viață, publicațiunea a fost întreruptă; dar credincios înțelegerei avute, editorele nu vor iese să tragă nici un folos bănesc din acest volum și va depune în mînele societății întocmite pentru înălțarea statuiei nepieritorului poet cîștigul net al acestei publicații.

V. G. M.

Volumul s'a tipărit:

101	Exemplare numerotate, ediție de lux,
hîrtie velină întovărășite de fo-
tografia autorului. . .	10 lei
501	Exemplare, hîrtie velină . . .	5 lei
1.001	Exemplare, ediție populară . . .	3 lei

CUPRINSUL

CUPRINSUL

1.	Făt-Frumos din lacrimă	1
2.	Sermanul Dionis	45
3.	Influența Austriacă	125
4.	Făt-Frumos din tei	173
5.	Foaie veștedă (din Lenau)	178
6.	Diana	180
7.	Dalila (fragment)	182
8.	Nu mă înțelegeți	186
9.	Sara pe deal	188
10.	La steața	190
11.	De ce nu-mi vii	192
12.	Kamadeva	194
13.	De-ași avea	196
14.	O călărire în zori	198

15.	Din străinatate	204
16.	La Bucovina ✓	207
17.	Speranță	210
18.	Misterele nopței ✓	213
19.	Ce-ți doresc ieș ție, dulce Românie. ✓	216
20.	La Heliade ✓	218
21.	La o artistă ✓	220
22.	Amorul unei marmure ✓	223
23.	Junii corupți ✓	226
24.	Amicului F. J.	231
25.	Din noaptea	234
26.	Vicaja	236
27.	Stelele n cer ✓	240
	Cătră Cetitori	245

ERATA

La pag 45 și 47.
în loc de :
„Sermanul Dionisie”
să se cetească :
„Sermanul Dionis”

La pag 174, vers. 10
în loc de :
„Îi vremea”
să se cetească :
„Îi venea.”

La pag 190, vers 7
în loc de :

„Iear sare“

să se cetească :

„Iear raza“.

VERIFICAT
1987

ACEST VOLUM SE AFLĂ DAT ÎN DEPOSIT LA
LIBRĂRIA, FRAȚII ȘARAGA ÎN IAȘI.

TIPO-LITOGRAFIEA H. GOLDNER.

STR. PRIMĂRIEI No. 17.

IAȘI